

# Barometer Water- armoede

Analyse en interpretatie van de resultaten voor 2021

Een initiatief van de Koning Boudewijnstichting

## Inleiding

Jaarlijks publiceert de Koning Boudewijnstichting de barometer van de energie- en waterarmoede. Doel is deze problematieken en hun evolutie te objectiveren en er de oorzaken van te begrijpen. Voor het eerst worden de barometer van de energiararmoede en die van de waterarmoede nu afzonderlijk gepubliceerd.

Deze eerste barometer die specifiek de waterarmoede in woningen belicht, vestigt de aandacht op een problematiek die nog maar weinig gekend is, om zo belanghebbenden te informeren en te sensibiliseren. Er wordt een definitie van het probleem aangereikt, evenals een reeks indicatoren en analyses om zo de diverse actoren die bij de problematiek betrokken zijn, in staat te stellen het probleem vanuit verschillende invalshoeken beter te begrijpen. Deze indicatoren zijn ontwikkeld door experts en vertegenwoordigers van waterproductie- en distributiebedrijven te raadplegen en het bekijken van de Belgische en internationale literatuur.

De barometer van de waterarmoede zal voortaan jaarlijks gepubliceerd worden.



## Methodologische elementen en beperkingen

De methodologie die werd gebruikt om waterarmoede te meten wordt gedetailleerd beschreven in de bijlage van dit document.

De overgrote meerderheid van onze indicatoren en analyses heeft betrekking op huishoudens. De hier voorgestelde resultaten kunnen dan ook afwijken van de resultaten die Statbel of Eurostat traditioneel aanreiken en die vertrekken van een individuele benadering.

Mensen zonder domicilieadres blijven in onze analyse buiten beschouwing.<sup>1</sup> Voor hen is de toegang tot drinkbaar water even vitaal en nog problematischer, maar de gegevens over deze mensen zijn veel onvollediger en de antwoorden die we voor hun situatie kunnen aanreiken zijn duidelijk anders.<sup>2</sup>

Om de problematiek vanuit verschillende invalshoeken te benaderen, stellen we zowel contextuele indicatoren voor als indicatoren die de waterarmoede proberen te 'meten'. Dit belet niet dat je bij zo'n oefening wordt geconfronteerd met de (on)beschikbaarheid van gegevens en met kenmerken van het watervoorzieningssysteem voor huishoudens die de reikwijdte beperkten.

Naast onze 'familie van' indicatoren voor waterarmoede, die gebaseerd zijn op een variabele drempel en dus op een analyse van vormen van ongelijkheid binnen huishoudens inzake het gewicht van de waterfactuur, hebben we ook een drempel gebruikt die internationaal vaak wordt gehanteerd (bijvoorbeeld in het Verenigd Koninkrijk) en die ervan uitgaat dat huishoudens zich in een situatie van waterarmoede bevinden als ze meer dan 3% (PH3) van hun beschikbaar inkomen, minus de kosten voor huisvesting, uitgeven aan hun facturen voor leidingwater.

De kruistabellen die zijn uitgevoerd om de huishoudens en de individuen te karakteriseren die het kwetsbaarst zijn voor waterarmoede, zijn echter alleen uitgevoerd op basis van onze indicator voor de omvang van waterarmoede.

Ten slotte nemen we een reeks administratieve gegevens mee op die specifieke situaties van waterarmoede kunnen illustreren, afhankelijk van het beleid in de gewesten: sociale maatregelen, schulden, debietbegrenzers, waterafsluitingen.

1. Zie de publicatie van KBS over het meten van dakloosheid in België: <https://kbs-frb.be/nl/dak-en-thuisloosheid-tellen-om-de-problematiek-beter-aan-te-pakken-0>

2. Zie: May X. et al., 2021. *Formes, facteurs et importance de la vulnérabilité hydrique dans une métropole européenne - Le cas de Bruxelles*. EchoGéo n°57 - Les enjeux de l'alimentation en eau potable des villes.

## > Kernboodschappen voor 2021

**Waterarmoede is een situatie waarin een persoon/huishouden geen toegang heeft tot voldoende water of tot kwaliteitsvol water dat voldoet aan zijn of haar basisnoden: voeding, persoonlijke hygiëne en huisvesting.**

**Dit omvat onder meer het risico om afgesloten te worden van drinkwater. In België zijn dit de belangrijkste oorzaken van waterarmoede: een te laag inkomen, een te hoge waterfactuur, huisvesting van slechte kwaliteit.<sup>3</sup>**

### Context

Het verbruik van leidingwater door huishoudens steeg in 2020 en 2021 na een lange periode van daling en vervolgens stagnatie.<sup>4</sup> Periodes van lockdowns, tijdelijke werkloosheid en de toename van het telewerken na de coronapandemie zijn daarvan waarschijnlijk de belangrijkste oorzaken.

De gemiddelde waterprijs stijgt sinds 2013 sneller dan de consumptieprijsindex (CPI). In de periode 2010-2021 is de waterprijs met meer dan 34% gestegen, tegenover ongeveer 21% voor de consumptieprijsindex. De stijging is het sterkst voelbaar in Vlaanderen, terwijl we in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sinds 2014 een stagnatie zien van de huidige prijzen<sup>5</sup> (met uitzondering van de indexeringen die zijn toegepast in 2020 en 2021) en in Wallonië sinds 2017.

### Twee indicatoren om waterarmoede te meten

#### 1. Op basis van een variabele drempel, zodat ongelijkheden kunnen worden geanalyseerd

Het gewicht van de waterfactuur van huishoudens in hun beschikbaar inkomen, na aftrek van de kosten voor huisvesting, werd vergeleken met een aanvaardbaar geachte drempel. De drempel voor 2021 was 2,1% en alleen de huishoudens uit de eerste vijf decielen van het equivalent inkomen werden in aanmerking genomen.

**Volgens deze definitie bevond 13,8% van de huishoudens zich in 2021 in een situatie van waterarmoede. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (21,9%) en Wallonië (19,3%) hebben aanzienlijk meer met de problematiek te kampen dan Vlaanderen (9,1%).**

#### 2. Gebaseerd op een vaste drempel, vaak internationaal gebruikt

Volgens deze indicator bevinden huishoudens zich in een situatie van waterarmoede als ze meer dan 3% van hun besteedbaar inkomen minus huisvestingskosten, uitgeven aan hun waterfactuur. De meest welvarende huishoudens worden niet uitgesloten van deze indicator.

**Volgens deze definitie bevond 5% van de huishoudens zich in 2021 in een situatie van waterarmoede. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (9%) en Wallonië (6,7%) hebben aanzienlijk meer met de problematiek te kampen dan Vlaanderen (3,2%).**

3. Koning Boudewijnstichting, *ZOOM Waterarmoede in België, 2019*.

4. Het verbruik in de tertiaire en secundaire sector vermindert in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

5. Als we rekening houden met de inflatie, dan dalen de reële prijzen licht in deze periode.

## Categorieën van huishoudens die het meest getroffen worden

Deze analyses worden uitgevoerd met behulp van onze waterarmoede indicator op basis van een variabele drempel (in plaats van een vaste drempel).

### Huishoudens met een laag inkomen of een lage werkintensiteit zijn erg kwetsbaar

- › 56,5% van de huishoudens die een armoederisico lopen, kampen ook met waterarmoede.
- › 2/3 van de huishoudens in het eerste equivalente inkomensdeciël leeft in waterarmoede.
- › 42,8% van de huishoudens met een lage werkintensiteit (LWI: low work intensity) leeft in waterarmoede.
- › 43,4% van de huishoudens die kampen met ernstige materiële en sociale deprivatie leeft in waterarmoede.
- › 44% van de huishoudens die het risico lopen op armoede en sociale uitsluiting kampt met waterarmoede.

### Ook de middenklasse wordt niet gespaard

- › Eén op vijf huishoudens uit de 'lage' middenklasse en 3,6% van de huishoudens uit de kernmiddenklasse leeft in waterarmoede.
- › 48,7% van de huishoudens die in waterarmoede leven behoort niet tot een huishouden met een lage werkintensiteit.

### Eenoudergezinnen en alleenstaanden lopen een veel groter risico

- › 27% van de eenoudergezinnen en 20,8% van de alleenstaanden leeft in waterarmoede. Bij koppels zonder kinderen is dat 6,8%.

### Huurders (met name sociale huurders) zijn kwetsbaarder voor waterarmoede

- › 26,8% van de huurders kampt met waterarmoede (1/3 van de sociale huurders en meer dan een kwart van de privéhuurders). Bij huiseigenaars is dat percentage 7,1%.
- › 65,9% van de huishoudens die leven in waterarmoede zijn huurders.

## Huisvesting – een bepalende factor

- › Huishoudens die in een appartement wonen zijn veel kwetsbaarder voor waterarmoede (23,2%) dan huishoudens die in een huis wonen (9,9%), omdat hun mogelijke toegang tot een grondwaterput of regenwaterput veel beperkter is. In appartementen wonen ook veel vaker huurders.
- › De kwetsbaarheid voor waterarmoede is groter bij huishoudens die in een woning wonen met een lekkend dak, sporen van vocht of rot (18,4%) dan bij huishoudens die in een kwaliteitsvolle woning wonen (12,9%).

## Categorieën van mensen die het meest getroffen zijn

- › 11,8% van de Belgische bevolking (op individueel niveau) leeft in een huishouden dat kampt met waterarmoede.

### Minderjarigen en vrouwen iets meer getroffen door waterarmoede

- › 13,8% van de jongeren onder de 18 jaar leeft in een huishouden dat te kampen heeft met waterarmoede.
- › 12,7% van de vrouwen leeft in een huishouden dat kampt met waterarmoede, tegenover 10,9% van de mannen.

### Een verband tussen gezondheidstoestand en waterarmoede

- › 24,2% van de mensen die aangeven dat hun algemene gezondheidstoestand 'slecht' of 'zeer slecht' is, leeft in een huishouden dat kampt met waterarmoede.
- › 15,8% van de mensen die aangeven dat ze een chronische ziekte of gezondheidsproblemen hebben, leeft in een huishouden dat kampt met waterarmoede.
- › 17,0% van de mensen die beperkt zijn in hun dagelijkse activiteiten door een gezondheidsprobleem leeft in een huishouden dat kampt met waterarmoede.

## Administratieve gegevens

### Sociale maatregelen verschillen per gewest

- › 'Lektarieven' (Brussel en Wallonië) of een procedure voor een minnelijke schikking (Vlaanderen) worden toegepast bij abnormaal hoog verbruik. De vraag naar minnelijke schikkingen neemt sterk toe in Vlaanderen, terwijl de bijbehorende controles van het verbruik drastisch dalen. Gegevens voor de andere twee gewesten zijn niet gepubliceerd.
- › In Vlaanderen bestaat sinds 2015 een statuut van 'beschermd klant': in 2021 ging het om 193.660 individuele meters, waarvan 165.368 daarnaast ook recht hadden op het sociaal watertarief.
- › Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (1998) en Wallonië (2004) hebben gekozen voor een Sociaal Waterfonds. In Wallonië kregen in 2021 en in 2022 ongeveer 10.000 huishoudens via het OCMW hulp van het Sociaal Waterfonds voor het betalen van hun factuur voor leidingwater.

### Afbetalingsplannen, debietbegrenzers en waterafsluitingen bij wanbetaling

- › In Vlaanderen en Wallonië is het aantal afbetalingsplannen in de periode 2019-2021 sterk gedaald in vergelijking met 2018. We zien echter een recordbedrag aan schulden en een sterke stijging van onbetaalde facturen voor afbetalingsplannen die zijn opgelegd door een Lokale Adviescommissie (LAC) in Vlaanderen.
- › In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden geen debietbegrenzers geplaatst wegens wanbetaling en in Wallonië worden ze geleidelijk aan afgeschaft. In Vlaanderen zijn ze sinds de invoering van de nieuwe procedure voor wanbetaling in 2020 sterk toegenomen: eind 2020 waren er 70 actief. Dat aantal is opgelopen tot 777 in 2021.
- › Omgekeerd is het aantal afsluitingen wegens wanbetaling in Vlaanderen sterk gedaald: 151 in 2021 tegenover 1.231 in 2019. Tijdens de pandemie werden ze volledig verboden in Brussel en tijdelijk opgeschort in Wallonië en Vlaanderen.

## > Inhoudstafel

|                                               |   |
|-----------------------------------------------|---|
| Methodologische elementen en beperkingen..... | 3 |
| Kernboodschappen voor 2021 .....              | 4 |

## 1. Waterarmoede

|                                                                                       |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Contextuele elementen die specifiek zijn voor waterarmoede .....                      | 9  |
| Indicatoren voor waterarmoede - België en gewesten .....                              | 18 |
| Overlap tussen water- en energiearmoede.....                                          | 22 |
| Energie- of waterschuld: geen synoniem van waterarmoede.....                          | 22 |
| Waterarmoede en lage inkomens .....                                                   | 23 |
| Huishoudens die kwetsbaarder zijn .....                                               | 28 |
| Huisvesting - een bepalende factor .....                                              | 29 |
| Waterarmoede en individuele gegevens .....                                            | 32 |
| Administratieve gegevens - Sociale maatregelen en waterarmoede .....                  | 34 |
| Administratieve gegevens - Afbetalingsplannen, debietbegrenzers en afsluitingen ..... | 40 |

## 2. Bijlage: Methodologie

|                                                              |    |
|--------------------------------------------------------------|----|
| Inleiding.....                                               | 45 |
| Waterarmoede .....                                           | 50 |
| Verborgen waterarmoede .....                                 | 54 |
| Gepercipieerde waterarmoede .....                            | 54 |
| Administratieve gegevens verbonden met de waterfactuur ..... | 55 |
| Referentiebudget water.....                                  | 59 |

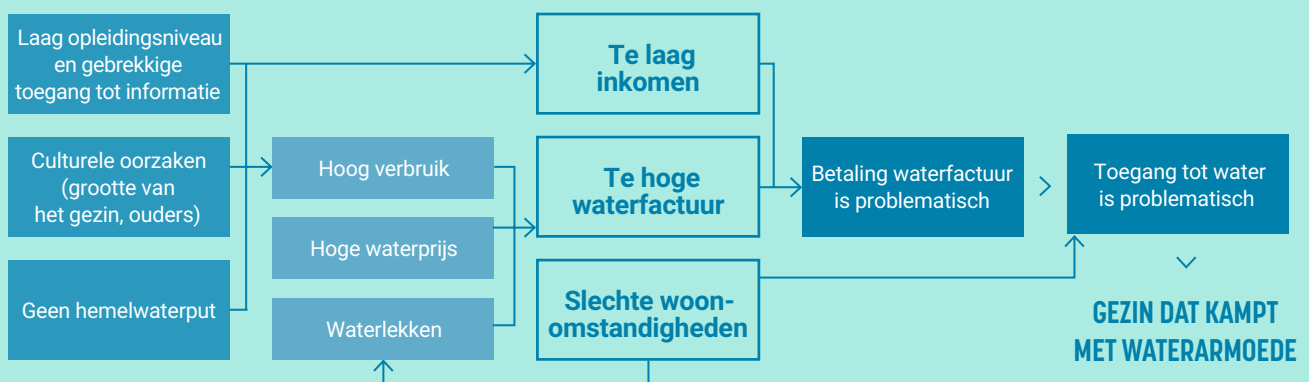
# 1. Water- armoede

Waterarmoede is een situatie waarin een persoon/huishouden geen toegang heeft tot voldoende water of tot kwaliteitsvol water dat voldoet aan zijn of haar basisnoden: voeding, persoonlijke hygiëne en huisvesting.

Dit omvat onder meer het risico om afgesloten te worden van drinkwater. In België zijn dit de belangrijkste oorzaken van waterarmoede: een te laag inkomen, een te hoge waterfactuur en huisvesting van slechte kwaliteit.

(Koning Boudewijnstichting, *ZOOM Waterarmoede in België 2019*)

**Illustratie 1: oorzaken en gevolgen van waterarmoede. De drie belangrijkste verklarende factoren**



Het gaat om een vereenvoudigde visie op het probleem, er bestaan ook andere onderlinge relaties tussen deze verschillende factoren. Het inkomen is bijvoorbeeld vaak de oorzaak van de slechte woonomstandigheden.





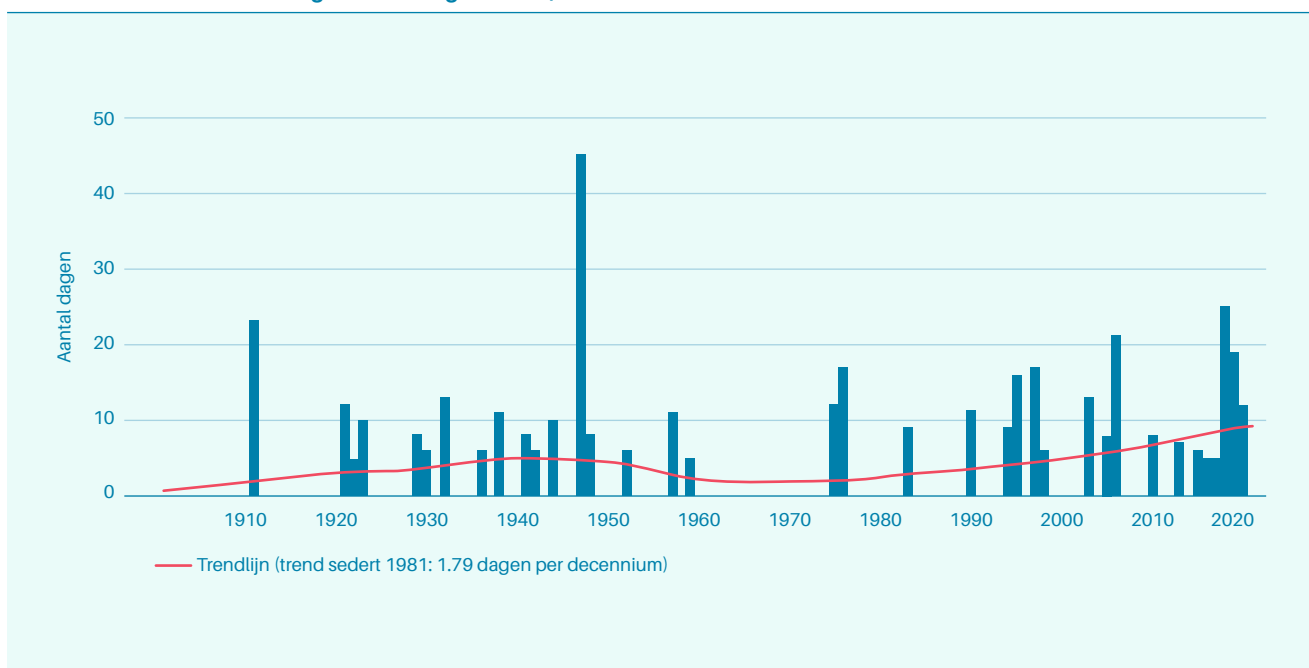
## > Contextuele elementen die specifiek zijn voor waterarmoede

### Klimaat - hittegolven en overstromingen

In 2021 waren er geen hittegolven, in tegenstelling tot de zes voorgaande jaren. Volgens VIVAQUA kan het dagelijkse verbruik tijdens een hittegolf 15 tot 25% hoger liggen dan gemiddeld.

Onderstaande grafiek toont de belangrijkste periodes van hittegolven die sinds 1901 in ons land zijn geregistreerd (een jaar zonder blauwe balk is een jaar zonder geregistreerde hittegolf). De jongste jaren is de frequentie van hittegolven toegenomen (sinds 1990 staan de balken dicht bij elkaar), net als de duur ervan (het aantal balken van meer dan 15 dagen hittegolf is sinds 1990 toegenomen), hoewel 2021 een uitzondering is.

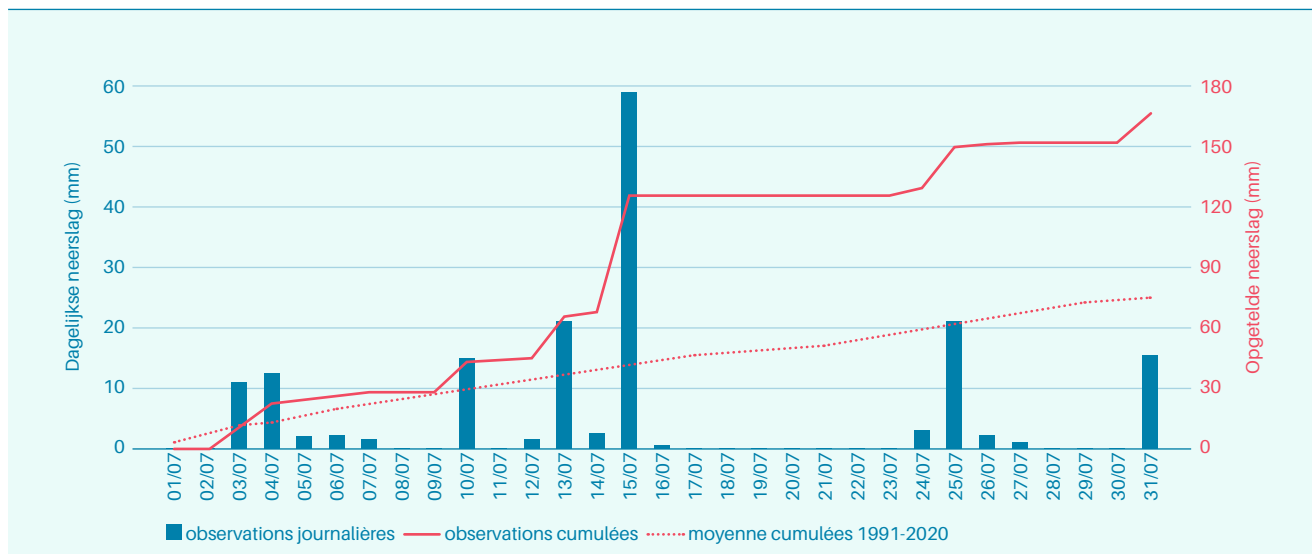
**Illustratie 2: duur van de hittegolven in België (Ukkel, 1901-2021)**



Bron: KMI <https://www.meteo.be/nl/klimaat/klimaatverandering-in-belgie/klimaattrends-in-ukkel/luchttemperatuur/zomer-indices/hitegolven>; geraadpleegd in oktober 2022)

De zomer van 2021 zal in het geheugen gegrift blijven door de hevige regenval van midden juli, die tot dramatische overstromingen heeft geleid, vooral in Wallonië.<sup>6</sup>

Illustratie 3: neerslag in België, juli 2021



Ukkel, juli 2021 - totaal voor de maand: 166,5 mm (normaal 76,9 mm) - aantal dagen neerslag: 17 (normaal: 14,3 dagen)

Bron: KMI (<https://www.meteo.be/nl/klimaat/klimaat-van-belgie/klimatologisch-overzicht/2021/juli>); geraadpleegd in juli 2023)

## Gemiddeld waterverbruik

### Invloed van de coronapandemie

Het gemiddelde verbruik van drinkwater door huishoudens (alle vormen van gebruik) is de afgelopen decennia geleidelijk aan gedaald: het nationale gemiddelde ging van ongeveer 121 liter per persoon per dag in het midden van de jaren 1990 naar 96 liter per persoon per dag in 2019. Deze trend kan worden waargenomen in alle types van huishoudens en in de drie gewesten.<sup>7</sup> Het verbruiksniveau is bijzonder laag in België in vergelijking met andere landen.<sup>8</sup>

In 2020 nam het gemiddelde waterverbruik van de huishoudens, dat sinds 2002 gestaag was gedaald, weer toe. Periodes van lockdown, tijdelijke werkloosheid en de toename van telewerk als gevolg van de coronapandemie zijn waarschijnlijk de belangrijkste redenen hiervoor. De trend is nog sterker geworden in 2021, ondanks de afwezigheid van een zomerse hittegolf.

➤ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is het gemiddelde huishoudelijk verbruik van leidingwater gestegen van 95,8 liter per persoon per dag in 2019 naar 101,5 liter in 2021 (een stijging met ongeveer 6% over twee jaar);<sup>9</sup>

6. <https://www.meteo.be/fr/infos/actualite/ce-que-lon-sait-sur-les-pluies-exceptionnelles-des-14-et-15-juillet-2021>

"209 gemeenten (van de 262 in Wallonië) werden getroffen door stortregens. De provincie Luik en de Vesdervallei werden bijzonder zwaar getroffen. 39 mensen zijn overleden en bijna 100.000 mensen zijn getroffen door de ramp." (<https://www.wallonie.be/fr/actualites/inondations-de-juillet-2021-bilan-et-perspectives>)

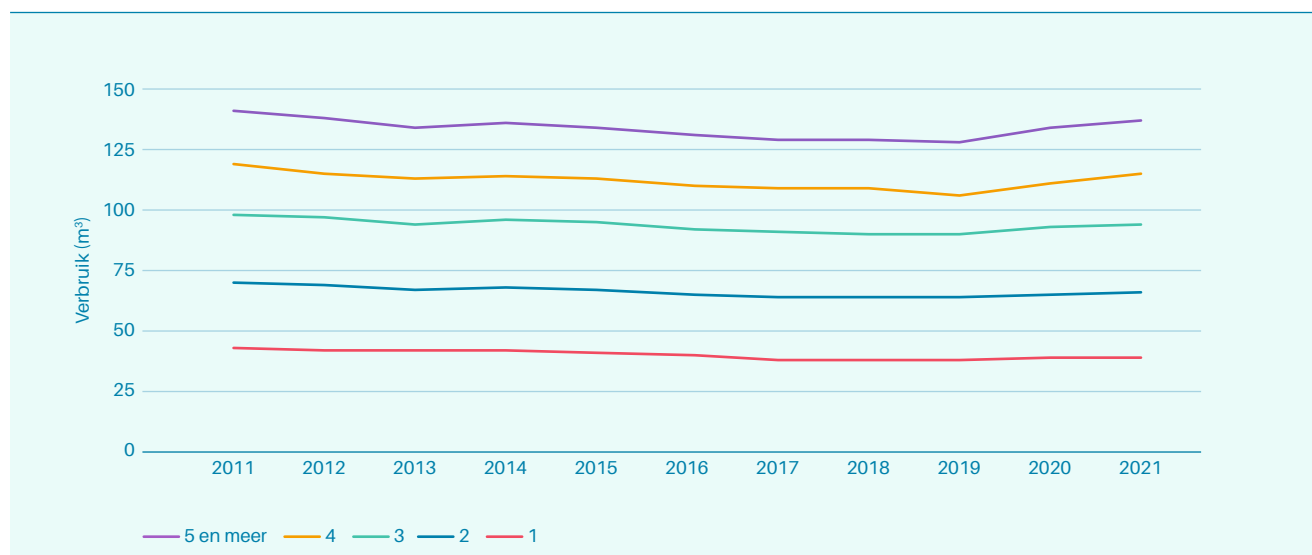
7. VMM, 2018. Watergebruik door huishoudens - Het watergebruik in 2016 bij de Vlaming thuis.

8. <https://waterstatistics.iwa-network.org/graph/VG90YWwgV2F0ZXIlgRGVsaXZlcmVkiGZvciBib3VzZUhbvGRzIChtsy9jYXBpdGEveWVhcik/100/2020>

9. Bruxelles Environnement (<https://environnement.brussels/lenvironnement-etat-des-lieux/en-detail/eau-et-environnement-aquatique>) Het huishoudelijk waterverbruik steeg in 2021 met 6% in vergelijking met 2019, terwijl het in de secundaire en tertiaire sector met 15 tot 20% is gedaald.

- in Vlaanderen is het gemiddelde huishoudelijk verbruik van leidingwater gestegen met ongeveer 3 liter per persoon per dag (d.w.z. ongeveer 89 liter per persoon per dag voor een gemiddeld huishouden van 2,3 personen); <sup>10</sup>
- in Wallonië werd het gemiddelde huishoudelijk leidingwaterverbruik in 2017 geschat op ongeveer 90 liter per inwoner per dag. <sup>11</sup> Het verbruik van leidingwater per huishoudelijke meter (< 250 m<sup>3</sup>/jaar) daalde met 16% tussen 2004 en 2019, <sup>12</sup> tot een gemiddelde van 64,8 m<sup>3</sup>/jaar. De pandemie leidde tot een lichte stijging in 2020 (66,3 m<sup>3</sup>/jaar). <sup>13</sup>

#### Illustratie 4: gemiddelde jaarlijkse evolutie van het leidingwaterverbruik door huishoudens volgens het aantal leden van het huishouden



Bron: VMM, 2022

#### Totaal verbruiksvolume en niet-geregistreerd verbruik

De totale behoefte aan leidingwatervoorziening omvat het eindverbruik van de betrokken actoren en ook het niet-geregistreerde verbruik. Dit komt niet alleen overeen met lekken in het distributienetwerk, maar ook met waterverbruik door de brandweer en gemeentelijke diensten (bv. schoonmaak), of het heeft te maken met slecht functionerende meters.

Dit niet-geregistreerde verbruik heeft een indirecte impact op de waterprijs die aan gezinnen wordt gefactureerd, en wel via de werkelijke kosten van zowel de productie-distributie als de zuivering.

In 2018 schatte Belgaqua dat het niet-geregistreerde verbruik ongeveer 21,2% van het totale leidingwaterverbruik bedroeg. <sup>14</sup> De voorbije jaren hebben de gewesten de reflectie hierover aangevat en ondernamen ze concrete acties om het percentage te verlagen. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bedroeg het bijvoorbeeld meer dan 14% in 2018, maar in 2021 daalde het tot minder dan 10%. <sup>15</sup>

10. De huishoudens in Vlaanderen verbruikten ook nog eens 2 liter putwater en 11 liter hemelwater per persoon en per dag in 2021. Het totale waterverbruik per persoon en per dag bedroeg in 2021 dus 102 liter. VMM (<https://www.vmm.be/sectoren/huishoudens/waterverbruik-huishoudens>)

11. <https://www.iweps.be/indicateur-statistique/consommation-deau-de-distribution/>

12. <http://stat.environnement.wallonie.be/home/infographies.eau.html#>

13. AQUAWAL. Rapport statistiques 2021.

14. <http://www.belgaqua.be/fr/accueil.aspx>

15. <https://environnement.brussels/citoyen/outils-et-donnees/etat-des-lieux-de-lenvironnement/eau-et-environnement-aquatique-etat-des-lieux>  
Zie ook tabel 2 voor een vergelijking tussen de gewesten.

### Invloed van het recupereren van hemelwater en waterputten

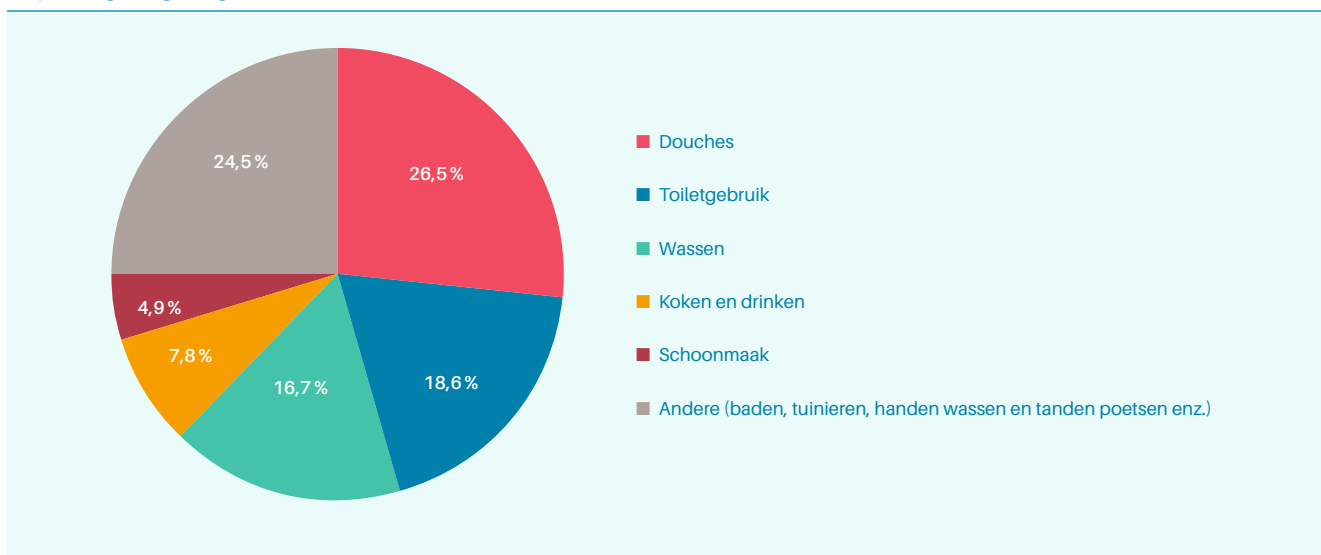
Er is een grote variatie in het gemiddelde verbruik van leidingwater tussen de gemeenten, wat voornamelijk verklaard wordt door de aan- of afwezigheid van waterputten of opvangsystemen voor hemelwater. Volgens een VMM-studie<sup>16</sup> bedraagt het aandeel van water uit waterputten of hemelwater in de provincie West-Vlaanderen 27% van het totale huishoudelijke waterverbruik, tegenover slechts 6% in de provincie Antwerpen. Het aandeel van put- of hemelwater in het totale waterverbruik neemt toe met de grootte van het huishouden. Dit aandeel is over het algemeen lager bij huishoudens met een laag inkomen,<sup>17</sup> wat kan worden verklaard door het hoge percentage huurders van appartementen in deze categorie.

### Soorten waterverbruik door huishoudens

De verdeling van het gemiddelde waterverbruik per persoon per jaar – leidingwater, hemelwater of water dat wordt opgepompt uit een put<sup>18</sup> – is als volgt in Vlaanderen: 26,5% voor douches, 18,5% voor toiletgebruik, 16,5% voor wassen, 8% voor koken en drinken, 5% voor schoonmaak en 24,5% voor de rest (baden, tuinieren, handen wassen en tanden poetsen enz.).<sup>19</sup>

Dit gemiddelde verbruik kan per huishouden sterk verschillen, afhankelijk van de apparatuur in huis (bv. douche versus bad, wasmachine) of de aanwezigheid van een tuin. Het huishoudelijk verbruik van leidingwater hangt sterk af van de aanwezigheid van een hemelwatertank of -ton met een bepaalde capaciteit of van een put die in werking is.

#### Illustratie 5: verdeling van het gemiddelde waterverbruik (alle waterbronnen samen: leiding-, hemel- en putwater) per persoon en per dag, volgens gebruik



Bron: VMM, [https://www.vmm.be/water/infografieken/vmm\\_watergebruik\\_def.pdf](https://www.vmm.be/water/infografieken/vmm_watergebruik_def.pdf)

16. VMM 2018. Watergebruik door huishoudens – Het watergebruik in 2016 bij de Vlaming thuis. (p. 18)

17. VMM 2018 (p12, p15)

18. [https://www.vmm.be/water/infografieken/vmm\\_watergebruik\\_def.pdf](https://www.vmm.be/water/infografieken/vmm_watergebruik_def.pdf)

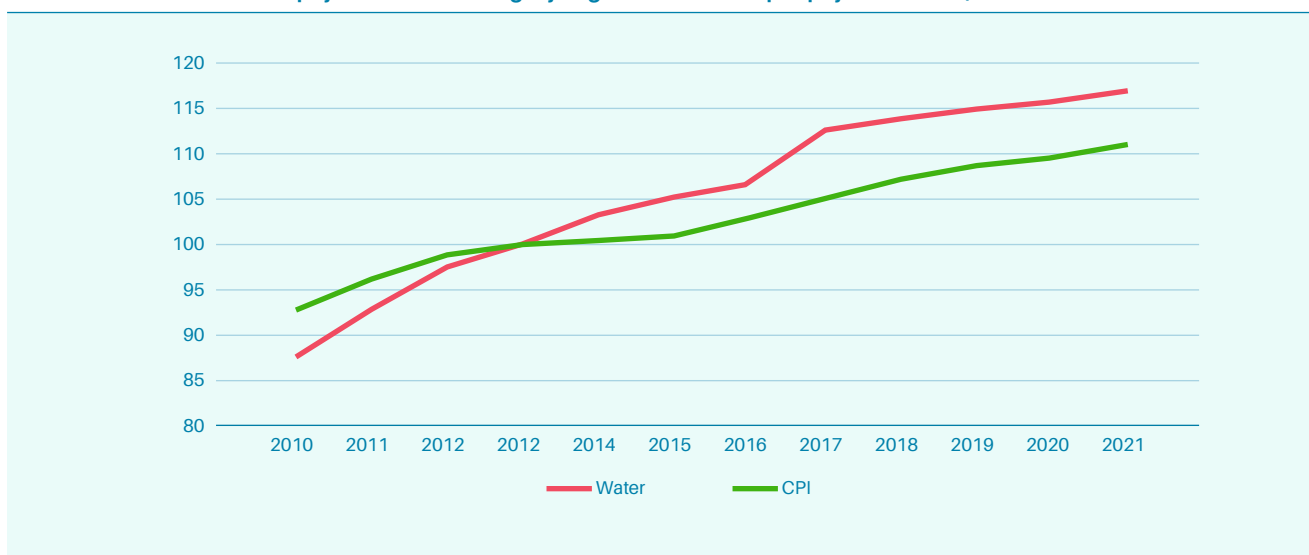
19. Een douche verbruikt ongeveer 60 liter water, tegenover 120 liter voor een bad. Het toilet doorspoelen betekent gemiddeld 12 liter water. Een spaarknop reduceert dit tot 3 liter.

## Evolutie van de waterprijs

Sinds 1 juli 2014 is door de zesde staatshervorming de bevoegdheid over het reguleren van de drinkwatertarieven overgedragen van de federale overheid naar de gewesten. De Europese richtlijnen inzake waterdistributie leggen ook een recuperatie op van de kosten die zijn verbonden aan het gebruik van de bron; dat is opgenomen in de gewestelijke regelgeving.

In de periode 2013-2021 steeg de gemiddelde prijs van drinkwater sneller dan de consumptieprijsindex (CPI). In de periode 2010-2021 steeg de waterprijs met meer dan 34%, tegenover ongeveer 21% voor de consumptieprijsindex. De situatie verschilt echter van gewest tot gewest.

Illustratie 6: evolutie van de prijs van water in vergelijking met de consumptieprijsindex (CPI), 2010-2021



Bron: Statbel 2010-2021 Evolutie van de prijzen per productgroep; eigen berekeningen

## Samenstelling van de waterprijs

De prijs van leidingwater bevat verschillende componenten, waaronder:

- het vaste abonnementsgeld, dat onafhankelijk is van het verbruik;
- variabele kosten die afhankelijk zijn van het verbruik:
  - de levering en afvoer; <sup>20</sup>
  - de zuivering van afvalwater; <sup>21</sup>
  - afhankelijk van het gewest/de gemeente kan een heffing worden opgelegd om een Sociaal Fonds mee te spijzen; <sup>22</sup>
- BTW (vastgesteld op 6%).

20. Houdt rekening met alle kosten met betrekking tot: het onderhoud van het netwerk, de vernieuwing van de infrastructuur, het veiligstellen van de levering, de bescherming en bewaking van waterwingebieden, de waterzuivering en het klantenbeheer.

21. Omvat alle kosten met betrekking tot de behandeling van afvalwater (rioleringsnetwerken en zuiveringsinstallaties). In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden deze kosten onderverdeeld in gemeentelijke en gewestelijke afvalwaterzuivering, en in Vlaanderen omvat de gemeentelijke component de riolerings, terwijl de bovengemeentelijke component de sanering omvat. (<https://www.vmm.be/water/waterfactuur/prijzen-en-tarieven-gezinnen>)

22. In Wallonië wordt de heffing overal toegepast, behalve in de Duitstalige gemeenten. <https://www.aquawal.be/fr/prix-de-l-eau.html? IDC=501>

Dit verschilt per gewest en soms per gemeente. Onder bepaalde voorwaarden<sup>23</sup> passen distributeurs ook verlaagde tarieven of een specifieke procedure toe in geval van een lek. In Vlaanderen en Wallonië<sup>24</sup> kunnen huishoudens die niet op de riolering zijn aangesloten en die over een eigen zuiverings-/bezinkingsinstallatie beschikken, worden vrijgesteld van zuiverings- of saneringskosten.

Het Vlaams Gewest past twee tarieven toe: een basistarief voor de eerste verbruikte 30 m<sup>3</sup> plus een bijkomende 30 m<sup>3</sup> per persoon in het huishouden; vervolgens wordt het 'comfort'-tarief toegepast, dat gelijk is aan het dubbele van het basistarief.<sup>25</sup> Het basis- en het comforttarief verschillen naargelang van het waterbedrijf. Het vaste bedrag van 100 euro wordt verminderd met 20 euro per lid van het huishouden, tot een maximum van 5 leden. De tarieven voor leidingwater in Vlaanderen zijn sterk gestegen na de goedkeuring van de nieuwe tariefformule in 2016. Ze zullen ook de komende jaren blijven stijgen.<sup>26</sup>

In 2021 werd het drinkwater dat aan de Brusselse huishoudens werd geleverd nog gefactureerd volgens een progressief tariefsysteem met vier schijven<sup>27</sup> (een steeds hogere prijs per m<sup>3</sup> voor hogere verbruiksschijven) en rekening houdend met de samenstelling van het gezin voor individuele meters (één woning) en volgens een lineair tariefsysteem voor collectieve meters. Vanaf januari 2022 is dit systeem vervangen door één prijs per m<sup>3</sup> (lineair tarief, ongeacht het verbruik). Het grote aantal collectieve meters (voor meerdere woningen) en de moeilijkheid om de administratieve samenstelling van een huishouden te laten overeenstemmen met de realiteit op het terrein verklaren gedeeltelijk de afschaffing van het progressieve tarief. De Brusselse tarieven zijn relatief stabiel gebleven in de periode 2014-2021, waardoor ze in reële termen licht zijn gedaald. Vanaf 1 januari 2022 stijgen ze geleidelijk met 15% (om de indexering te compenseren die tussen 2014 en 2019 niet werd toegepast en om de historische onderinvestering in de watersector te compenseren).<sup>28</sup> Ondanks de geplande tariefverhoging zullen de Brusselse watertarieven aanzienlijk lager blijven dan die in Vlaanderen en Wallonië.

In Wallonië zijn de eerste 30 m<sup>3</sup> verbruikt water vrijgesteld van het productie-distributietarief en onderworpen aan slechts de helft van het saneringstarief. Boven 5.000 verbruikte m<sup>3</sup> wordt een lichte prijsverlaging toegekend.<sup>29</sup> Over het algemeen zijn de watertarieven in Wallonië sinds 2017 stabiel gebleven (de productie-distributiecomponent is stabiel sinds 2014 en de saneringscomponent sinds 2017), waardoor ze in reële termen enigszins zijn gedaald.<sup>30</sup>

23. Voorbeeld: VIVAQUA (Brussels Hoofdstedelijk Gewest) past dit tarief pas toe als het waterverbruik meer dan verdubbeld is.

24. In Wallonië zijn er zowel collectieve saneringszones (87% van de bevolking in 2019), waar afvalwater van huishoudens en andere sectoren via een rioleringsnetwerk wordt verzameld en gezuiverd in openbare waterzuiveringsinstallaties, als dunbevolkte onafhankelijke saneringszones (13% van de bevolking), waar individuele waterzuiveringssystemen (SEI: système d'épuration individuelle) worden geïnstalleerd. (De Waalse Staat van het Milieu 2021 - water)

25. <https://www.vmm.be/waterloket/de-waterfactuur/de-prijs-van-water>

26. [https://www.hln.be/binnenland/tarief-van-drinkwater-wordt-iets-duurder-stijging-van-17-euro-op-jaarbasis-a5fdb729/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F#:~:text=%C2%A9%20Getty%20Images-,Tarief%20van%20drinkwater%20wordt%20iets%20duurder%3A%20stijging%](https://www.hln.be/binnenland/tarief-van-drinkwater-wordt-iets-duurder-stijging-van-17-euro-op-jaarbasis-a5fdb729/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F#:~:text=%C2%A9%20Getty%20Images-,Tarief%20van%20drinkwater%20wordt%20iets%20duurder%3A%20stijging%20)

27. Schijf 1 'vitaal' van 0 tot 15 m<sup>3</sup>; schijf 2 'sociaal' van 15 tot 30 m<sup>3</sup>; schijf 3 'normaal' van 30 tot 60 m<sup>3</sup>; schijf 4 'comfort' > 60 m<sup>3</sup>. (VIVAQUA)

28. BRUGEL, 2022. Rapport annuel 2021 - Le secteur de l'eau en Région de Bruxelles-Capitale. Cahier thématique 05

29. Berekening van het watertarief in Wallonië (rapport van het Comité de Contrôle de l'Eau):

Heffing: (20 x C.V.D.) + (30 x C.V.A.)

Verbruik:

Eerst schijf van 0 tot 30 m<sup>3</sup>: 0.5 x C.V.D.

Tweede schijf 30 tot 5.000 m<sup>3</sup>: C.V.D. + C.V.A.

Derde schijf van meer dan 5.000 m<sup>3</sup>: (0.9 x C.V.D.) + C.V.A.

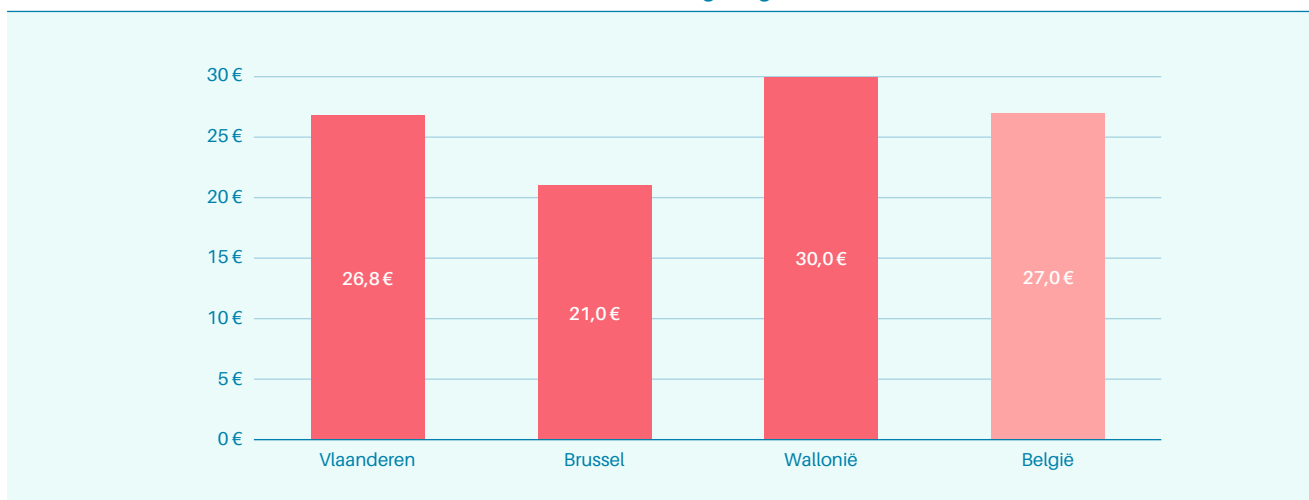
De bijdrage aan het Sociaal Waterfonds komt bij het huidige tarief op het Franstalige grondgebied.

30. AQUAWAL, 2022. Rapport statistique 2021 de l'eau potable et de l'assainissement des eaux usées en Wallonie.

## Waterfactuur van huishoudens

Volgens de BE-SILC 2021-enquête bedroeg de mediaan waterfactuur per huishouden 27 euro per maand. Het gaat van 21 euro in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot 30 euro in Wallonië.

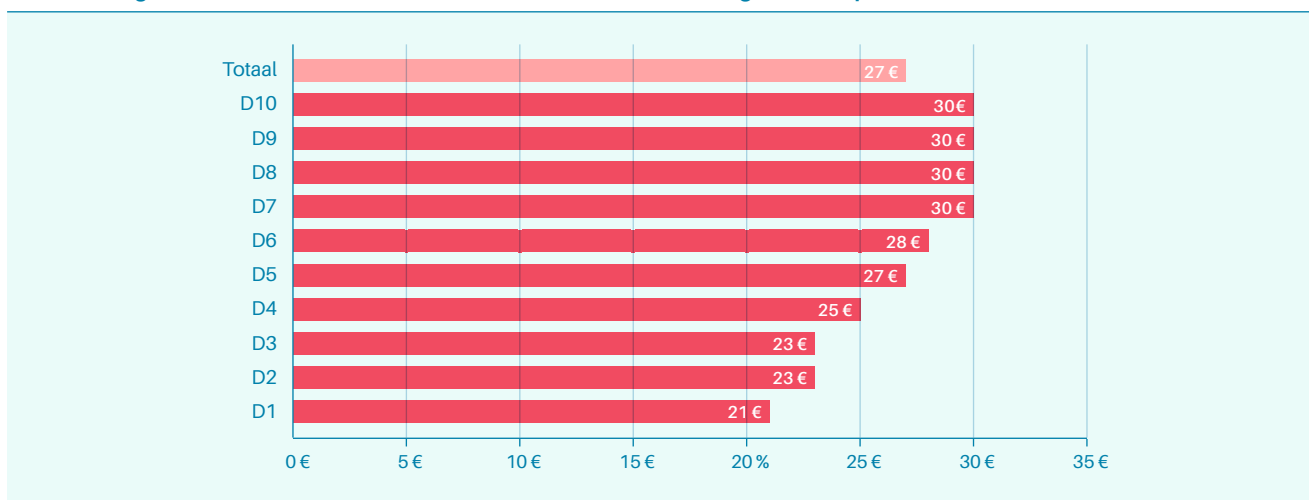
**Illustratie 7: mediaan factuur voor drinkwater van huishoudens, volgens gewest, 2021**



Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (3.623 in Vlaanderen, 1.360 in Brussel en 2.555 in Wallonië)  
Bron: BE-SILC 2021, Statbel; eigen berekeningen

De mediane waterfactuur hangt sterk af van het aantal personen in het huishouden: 20 euro voor een alleenstaande, 28 euro voor een koppel zonder kinderen, 30 euro voor een eenoudergezin en 38 euro voor een koppel met kinderen of een 'ander' huishouden. Hoewel er een lichte stijging is van de gemiddelde factuur volgens het niveau van het equivalente inkomen van het huishouden, neemt het gewicht van de factuur aanzienlijk af in de hogere decielen van het equivalente inkomen.<sup>31</sup>

**Illustratie 8: gemiddelde factuur van drinkwater voor huishoudens, volgens het equivalente inkomensdeciël, 2021**



Totaal aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538. Elk deciël telt ongeveer 754 huishoudens.  
Bron: BE-SILC 2021, Statbel; eigen berekeningen

31. Zie 7.

## Beschikbaar gezinsinkomen

Het beschikbaar inkomen van huishoudens omvat:

- › Alle inkomsten uit werk (lonen van werknemers, inkomsten van zelfstandigen);
- › privé-inkomens uit investeringen en eigendommen;
- › overdrachten tussen huishoudens;
- › alle sociale transfers ontvangen in contanten.

Op het niveau van de leden van een huishouden zijn dus inbegrepen: salarissen en lonen van werknemers, het voordeel verbonden aan een bedrijfswagen, de inkomens (winst/verlies) uit zelfstandige activiteiten (ook royalty's), aanvullende pensioenen uit privéfondsen, werkloosheidsuitkeringen, (overlevings)pensioenen, uitkeringen als gevolg van ziekte of ongeval, uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid en studiebeurzen. Op het niveau van het huishouden zelf worden ook meegenomen: huurinkomsten, gezinstoeslagen, inkomen maatschappelijke integratie, huisvestingstoelagen, regelmatige overdrachten tussen huishoudens, inkomsten uit kapitaal en inkomsten van gezinsleden jonger dan 16 jaar.

Worden hiervan afgetrokken: regelmatige overdrachten tussen huishoudens, belastingen op inkomsten en sociale uitkeringen, de onroerende voorheffing voor de eigendom van de hoofdverblijfplaats.

De manier om gegevens in te zamelen voor de variabele 'beschikbaar inkomen van huishoudens' is in de BE-SILC-enquête vanaf 2019 gemoderniseerd. Men baseert zich niet langer op de verklaringen van de respondenten van de enquête, maar de belangrijkste componenten van de variabele worden verkregen op basis van de fiscale gegevens.

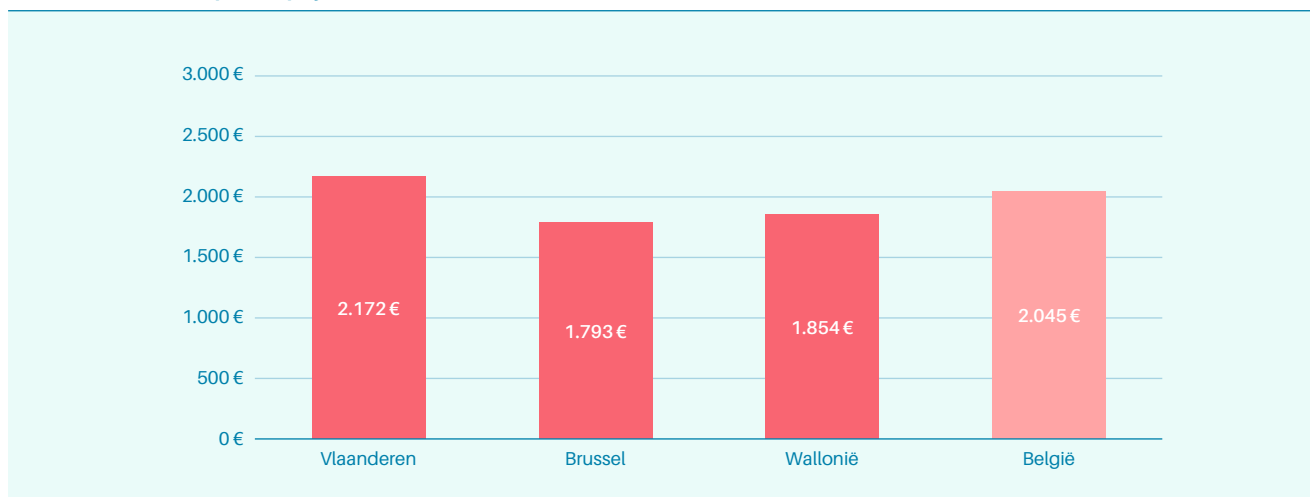
Door deze hervorming worden de kleine uitkeringen - die vaak vergeten worden als je met een enquête informatie inzamelt - allemaal meegenomen.

In 2021 bedroeg het mediane beschikbaar inkomen van huishoudens 36.150 euro (of 3.012 euro/maand). Als we rekening houden met de samenstelling en de grootte van het gezin, bedroeg het beschikbaar equivalent inkomen in datzelfde jaar 24.534 euro (of 2.044,5 euro/maand) per consumptie-eenheid.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vinden we de laagste besteedbare inkomens, in Vlaanderen de hoogste.



**Illustratie 9: Mediane equivalente beschikbare inkomens (EQ\_INC20) van huishoudens, op Belgisch niveau en per gewest (in euro/maand in lopende prijzen 2021)**

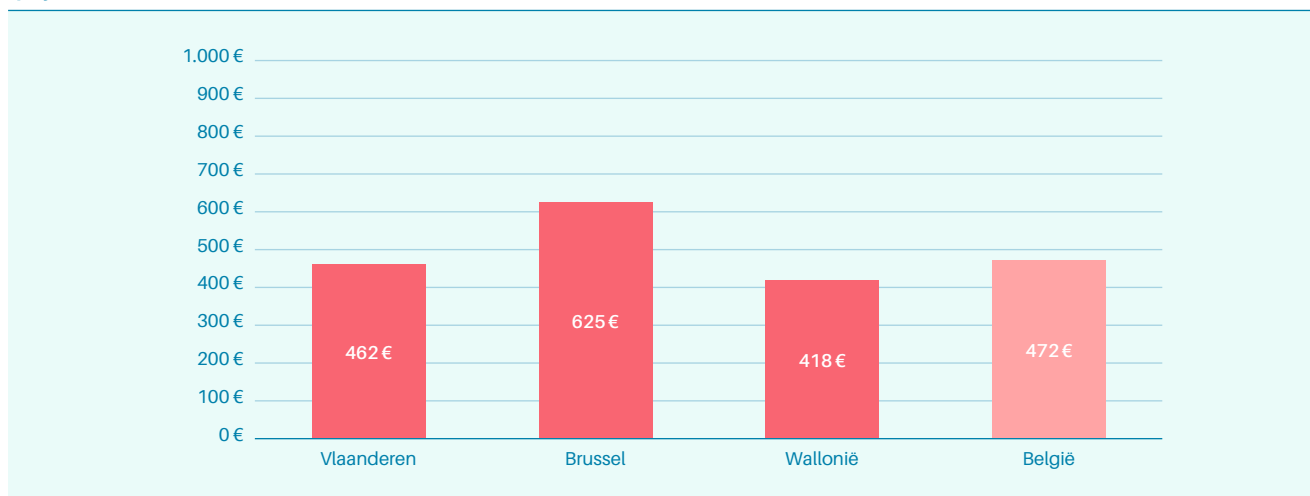


Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (3.623 in Vlaanderen, 1.360 in Brussel en 2.555 in Wallonië)  
Bron: BE-SILC 2021, Statbel; eigen berekeningen

## Huisvestingskosten

De mediane kosten voor huisvesting bedroegen 472 euro/maand volgens de gegevens van BE-SILC 2021 en varieerden sterk per gewest: van 625 euro/maand in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot 418 euro/maand in Wallonië. Vlaanderen ligt daartussenin (462 euro/maand).<sup>32</sup>

**Illustratie 10: mediane maandelijkse huisvestingskosten voor huishoudens, in België of volgens het gewest waar men woont (prijzen voor 2021)**



Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (3.623 in Vlaanderen, 1.360 in het BHG en 2.555 in Wallonië)

Bron: BE-SILC 2021, Statbel; eigen berekeningen

32. De vermelde bedragen wijken licht af van wat in de Barometer Energiearmoede wordt vermeld (gegevens voor 2021), als gevolg van een kleine rekenfout die in deze barometer is gecorrigeerd.

## > Indicatoren voor waterarmoede – België en gewesten

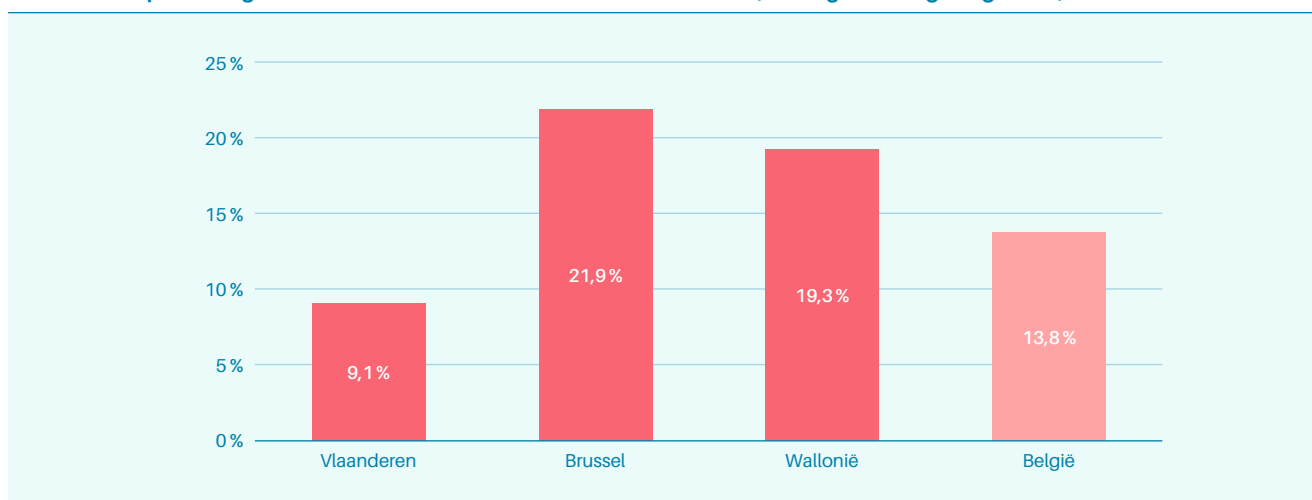
Er bestaat geen universele indicator voor waterarmoede. In dit deel stellen we de indicator voor die we ontwikkeld hebben op basis van de methodologie die gebruikt werd voor de indicatoren voor energiearmoede en ook van de indicator die ontwikkeld werd in het Verenigd Koninkrijk.

### Omvang van waterarmoede

Speciaal voor deze barometer werd een waterarmoede-indicator ontwikkeld. Het gewicht van de waterfactuur van huishoudens in hun beschikbaar inkomen, na aftrek van de kosten voor huisvesting, werd vergeleken met een aanvaardbaar geachte drempel.<sup>33</sup> De drempel voor 2021 was 2,1% en alleen de huishoudens uit de eerste vijf decielen van het equivalent inkomen werden in aanmerking genomen.

**Volgens deze definitie bevond 13,8% van de huishoudens zich in 2021 in een situatie van waterarmoede. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (21,9%) en Wallonië (19,3%) hebben aanzienlijk meer met de problematiek te kampen dan Vlaanderen (9,1%).**

**Illustratie 11: percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, in België en volgens gewest, 2021**



Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (3.623 in Vlaanderen, 1.360 in Brussel en 2.555 in Wallonië)

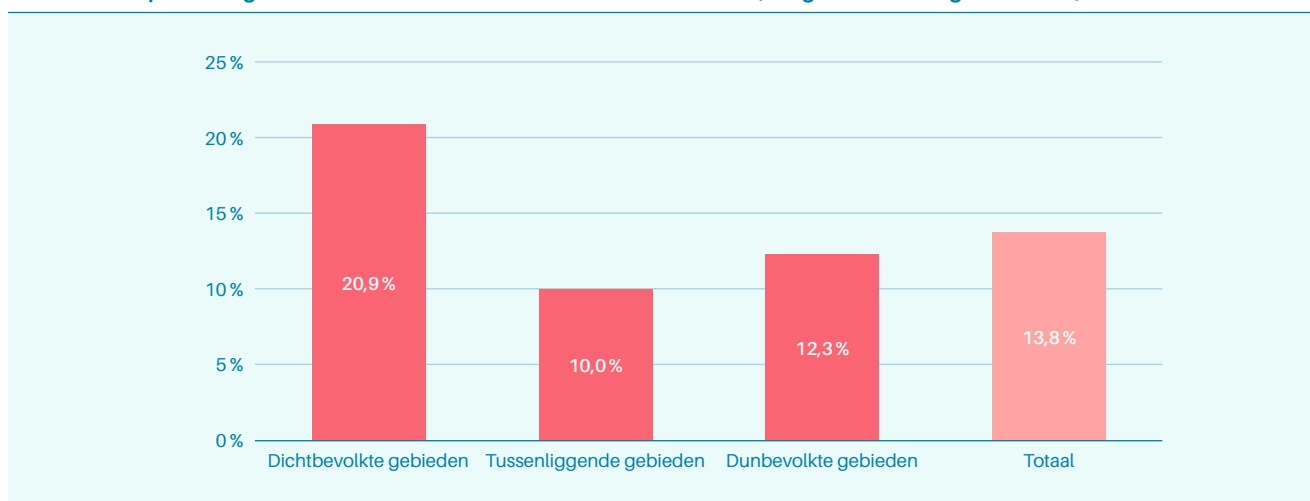
Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

33. De drempel wordt berekend voor de bevolking als geheel en komt die overeen met tweemaal de gemiddelde ratio van de waterfacturen en het beschikbaar inkomen, minus kosten voor huisvesting. In 2021 en 2020 was deze drempel 2,1% (2,13% in 2019). Elk huishouden waarvan de waterfactuur hoger was dan 2,1% van het beschikbaar inkomen na aftrek van de huisvestingskosten en dat tot de eerste vijf decielen van het equivalente inkomen behoorde, werd geacht zich in een situatie van waterarmoede te bevinden.

In dichtbevolkte gebieden verkeert een veel hoger percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede (20,9%) dan in intermediaire (10,0%) en dunbevolkte gebieden (12,3%).

Dit kan op twee manieren worden verklaard: ten eerste hebben mensen in dichtbevolkte gebieden veel lagere besteedbare inkomens dan in intermediaire gebieden, en ten tweede is het veel minder waarschijnlijk dat huishoudens in deze gebieden hemel-, ton- of putwater kunnen gebruiken om een deel van hun waterverbruik te dekken (zie de veel grotere aanwezigheid van appartementsgebouwen) dan in de andere twee types gebieden.

**Illustratie 12: percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens bevolkingsdichtheid, 2021**



Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 2.812 in dichtbevolkte gebieden, 3.687 in intermediaire gebieden en 1.039 in dunbevolkte gebieden.  
Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

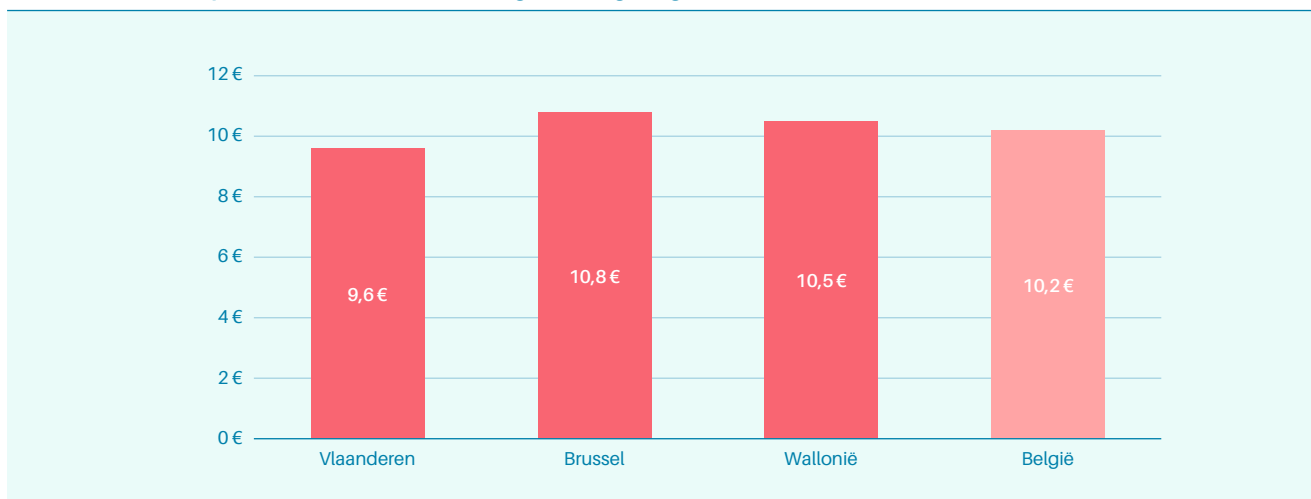
Op individueel niveau kampte 11,8% van de Belgische bevolking met waterarmoede.

## De diepte van waterarmoede

De diepte-indicator meet de ernst van de situatie van huishoudens die als 'waterarm' zijn geïdentificeerd. Hoe groter het verschil tussen de waterfactuur van huishoudens in waterarmoede en de referentiefactuur, <sup>34</sup> hoe ernstiger de situatie inzake waterarmoede.

In 2021 gaven huishoudens in waterarmoede ongeveer 10 euro per maand meer uit aan hun waterfactuur in vergelijking de factuur die als normaal wordt beschouwd in verhouding tot het besteedbaar inkomen minus de kosten van huisvesting. Het verschil tussen de gewesten was zeer klein: 9,6 euro in Vlaanderen tegenover 10,8 euro in Brussel.

Illustratie 13: de diepte van waterarmoede, in België en volgens gewest, 2021



Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (3.623 in Vlaanderen, 1.360 in Brussel en 2.555 in Wallonië)  
Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

## Indicatoren voor de financiële toegankelijkheid van water volgens OFWAT

In het Verenigd Koninkrijk heeft de Water Services Regulation Authority (OFWAT) een indicator voor waterarmoede ontwikkeld: de *water affordability*-indicator. <sup>35</sup> Die is vergelijkbaar met de *Fuel Poverty Ratio*-indicator voor energiearmoede. Het is ook een indicator van de omvang van het probleem (d.w.z. een schatting van het percentage van de huishoudens dat door het probleem wordt getroffen).

Volgens deze indicator bevinden huishoudens zich in een situatie van waterarmoede als ze meer dan 3% van hun besteedbaar inkomen (PH3), minus huisvestingskosten, uitgeven aan hun waterfactuur. <sup>36</sup>

Er zijn twee belangrijke verschillen met onze indicator voor waterarmoede, die we hieronder meer in detail beschrijven:

34. We berekenen de diepte van waterarmoede aan de hand van de volgende formule: werkelijke uitgaven - 'normale' uitgaven op basis van het besteedbaar budget van het huishouden. 'Normale' uitgaven worden gedefinieerd als 2,1% van het beschikbaar inkomen van het huishouden, minus huisvestingskosten. Die 2,1% komt overeen met de drempel van de gemeten indicator voor waterarmoede en dus met twee keer de mediane ratio tussen de werkelijke uitgaven van huishoudens enerzijds en hun beschikbaar inkomen (minus huisvestingskosten) anderzijds.

35. <https://www.ofwat.gov.uk/>

36. OFWAT (2016). Affordable for all How can we help those who struggle to pay their water bills?, Birmingham: OFWAT, [https://www.ofwat.gov.uk/wp-content/uploads/2016/01/prs\\_inf\\_afford.pdf](https://www.ofwat.gov.uk/wp-content/uploads/2016/01/prs_inf_afford.pdf)

- de drempel van onze waterarmoede-indicator kan van jaar tot jaar verschillen (relatieve drempel), <sup>37</sup> terwijl de drempel van de door OFWAT gebruikte indicatoren vast is;
- de rijkste huishoudens worden niet uitgesloten van de indicatoren die OFWAT gebruikt, terwijl dat wel het geval is in onze waterarmoede-indicator.

In 2021 bevond ongeveer 5% van de huishoudens zich in een situatie van waterarmoede volgens de PH3-indicator, ongeacht of alle huishoudens of alleen de huishoudens uit de eerste vijf decielen van het equivalent inkomen in rekening worden gebracht. <sup>38</sup>

Ter informatie: volgens de OESO is er sprake van waterarmoede wanneer meer dan 3% van het beschikbaar inkomen wordt uitgegeven aan waterfacturen. <sup>39</sup> Deze definitie is dus restrictiever dan die van de Britse regulator in de PH3-indicator, omdat daarin de huisvestingskosten niet worden afgetrokken van het beschikbaar inkomen.

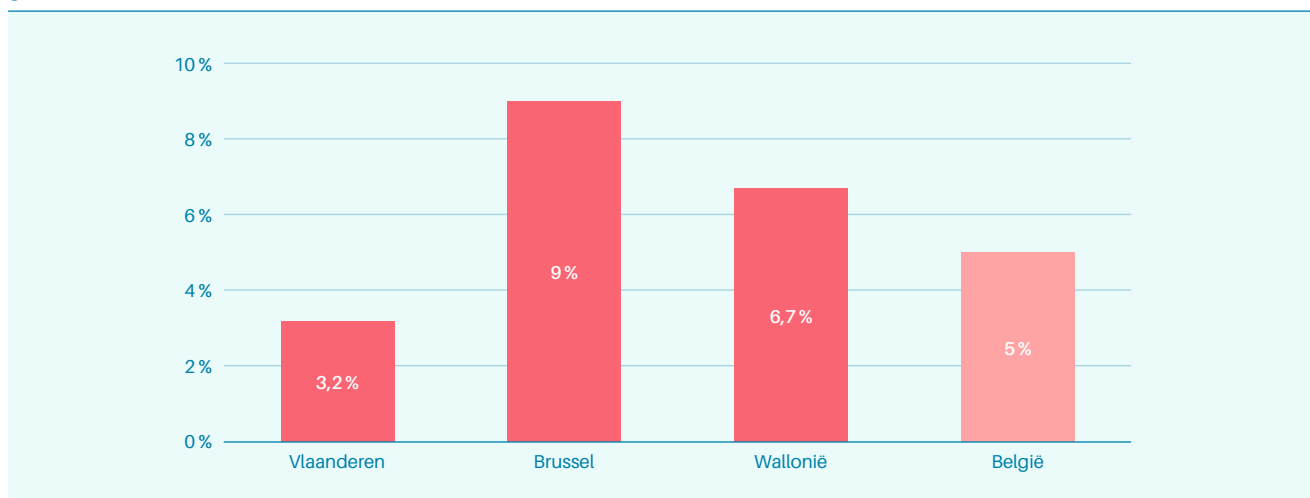
**Tabel 1: percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens de indicator PH3, 2021**

|                                                                    | PH3<br>(algemene waterarmoede) |
|--------------------------------------------------------------------|--------------------------------|
| Huishoudens uit de eerste vijf decielen van het equivalent inkomen | 4,9 %                          |
| Alle huishoudens                                                   | 5,0 %                          |

Aantal gezinnen in BE-SILC 2021: 7.538. Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

**De verschillen tussen de gewesten zijn zeer uitgesproken. Als we de verdeling van huishoudens in waterarmoede volgens de PH3-indicator in elk van de drie gewesten analyseren, zien we dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het hoogste percentage huishoudens in waterarmoede heeft (9,0%), gevolgd door Wallonië (6,7%) en Vlaanderen (3,2%).**

**Illustratie 14: percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede op basis van de indicator PH3, in België en volgens gewest, 2021**



Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (3.623 in Vlaanderen, 1.360 in Brussel en 2.555 in Wallonië)  
Bron: BE-SILC 2021, Statbel; eigen berekeningen

37. 2,1% in 2020 en in 2021.

38. Zie Smets, H., 2008. De l'eau potable a un prix abordable. Johanet, Paris

39. OECD (2003), Problèmes sociaux liés à la distribution et à la tarification de l'eau, OECD Publishing, Paris. ([http://www.oecd-ilibrary.org/environment/problemes-sociaux-lies-a-la-distribution-et-a-la-tarification-de-l-eau\\_9789264018815-fr](http://www.oecd-ilibrary.org/environment/problemes-sociaux-lies-a-la-distribution-et-a-la-tarification-de-l-eau_9789264018815-fr))

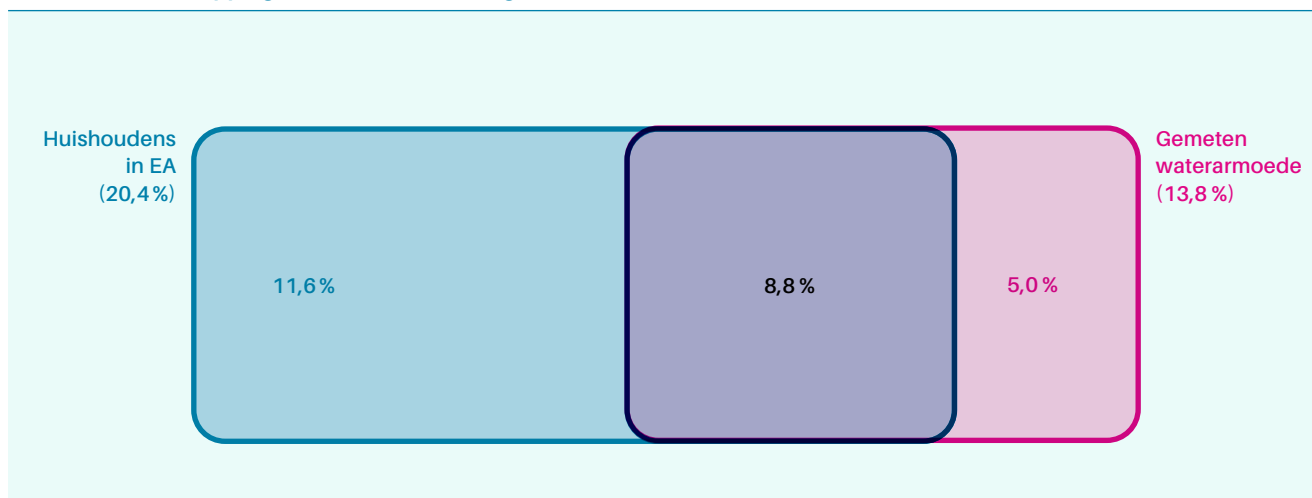
### Overlap tussen de PH3- en de waterarmoede-indicator

Er is een grote overlap tussen onze indicator voor waterarmoede en de PH3-indicator: meer dan 99% van de huishoudens die geïdentificeerd worden door de PH3-indicator bevindt zich in de populatie van waterarme huishoudens als we meten met onze methode. Ondanks de beperking van onze indicator tot huishoudens uit de eerste vijf decielen van het equivalent inkomen, is het bereik ervan veel ruimer dan dat van de PH3-indicator, wat aantoont in welke mate het de huishoudens met een laag inkomen zijn die het meest getroffen worden door deze ongelijkheid. In wat nog volgt wordt dit aspect meer in detail geanalyseerd.

## > Overlap tussen water- en energiearmoede

**62,5% van de huishoudens in waterarmoede kampt ook met energiearmoede. Van de huishoudens in een situatie van energiearmoede kampt 43,4% ook met waterarmoede.**

Illustratie 15: overlapping tussen water- en energiearmoede, 2021



Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (N wEA = 1.008; N EA = 1.513)  
Bron: BE-SILC 2021; Statbel: eigen berekeningen

## > Energie- of waterschuld: geen synoniem van waterarmoede

In 2021 had 2,7% van de huishoudens minstens één vorm van schuld in verband met hun leidingwater- of energiefactuur. Iets meer dan de helft van hen (50,8%) bevond zich niet in een situatie van waterarmoede.

## > Waterarmoede en lage inkomens

### Waterarmoede en risico op armoede

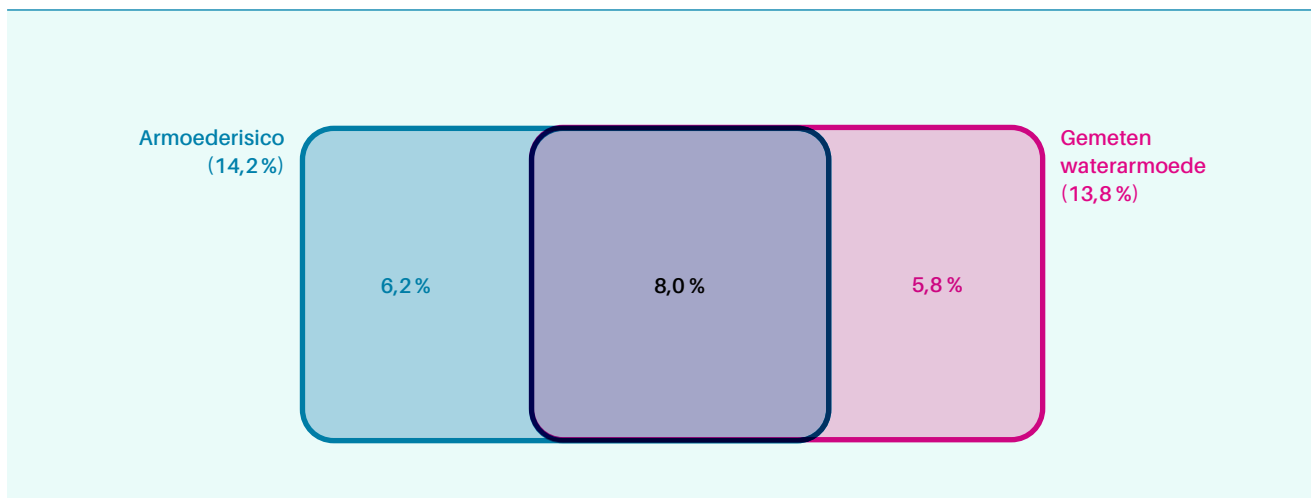
In 2021 liep 14,2% van de huishoudens in België volgens de berekeningen een armoederisico, wat betekent dat hun inkomen minder dan 60% van het nationaal mediaan equivalent beschikbaar inkomen bedroeg. Dit is enkel een maatstaf voor inkomensarmoede. Op het niveau van individuen liep 12,7% van de bevolking in België een armoederisico.

Als gevolg van methodologische aanpassingen in de gegevensverzameling voor de BE-SILC-enquêtes van 2019 tot 2021 kunnen deze resultaten niet worden vergeleken met de jaren vóór 2019.

Als we de populaties van huishoudens die een armoederisico lopen en van huishoudens in waterarmoede met elkaar kruisen, stellen we vast **dat 58,5% van de huishoudens die in waterarmoede leven ook een armoederisico lopen.**

**56,5% van de huishoudens die een armoederisico lopen, lopen ook het risico op waterarmoede**, tegenover slechts 6,7% van de huishoudens die geen armoederisico lopen.

#### Illustratie 16: overlap tussen armoederisico en waterarmoede, 2021



Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (N wEA = 1.008; N armoederisico = 1.051)

Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

### Waterarmoede en decielen equivalente inkomens

Inkomens equivalent maken betekent dat je rekening houdt met de samenstelling van het huishouden. Een huishouden van twee volwassenen en een kind bijvoorbeeld met hetzelfde inkomen als een alleenstaande zal niet dezelfde koopkracht hebben.<sup>40</sup>

40. 'Equivalent inkomen is een maatstaf voor het huishoudinkomen die rekening houdt met de verschillen in de grootte en samenstelling van een huishouden, en is dus equivalent of equivalent gemaakt voor alle huishoudensgrootten en -composities. Het wordt gebruikt voor de berekening van indicatoren voor armoede en sociale uitsluiting. Het equivalente inkomen wordt berekend door het totale inkomen van het huishouden uit alle bronnen te delen door de equivalente grootte van het huishouden (c.f. equivalentieschaal). De equivalentieschaal wordt berekend met behulp van de gewijzigde OESO-equivalentieschaal. Deze schaal kent een gewicht toe aan alle leden van het huishouden: 1,0 voor de eerste volwassene; 0,5 voor de tweede en elke volgende persoon van 14 jaar en ouder; 0,3 voor elk kind onder de 14 jaar. De equivalente grootte is de som van de gewichten van alle leden van een bepaald huishouden.' <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/plus>

Decielen worden gebruikt om de bevolking onder te verdelen in tien inkomenscategorieën. Het eerste deciel (D1) omvat de 10% huishoudens met de laagste inkomens, terwijl deciel 10 (D10) de 10% huishoudens met de hoogste inkomens omvat.

We werkten met equivalente inkomensdecielen om het verband te analyseren tussen het inkomen van huishoudens en het feit dat ze worden beschouwd als huishoudens in waterarmoede.

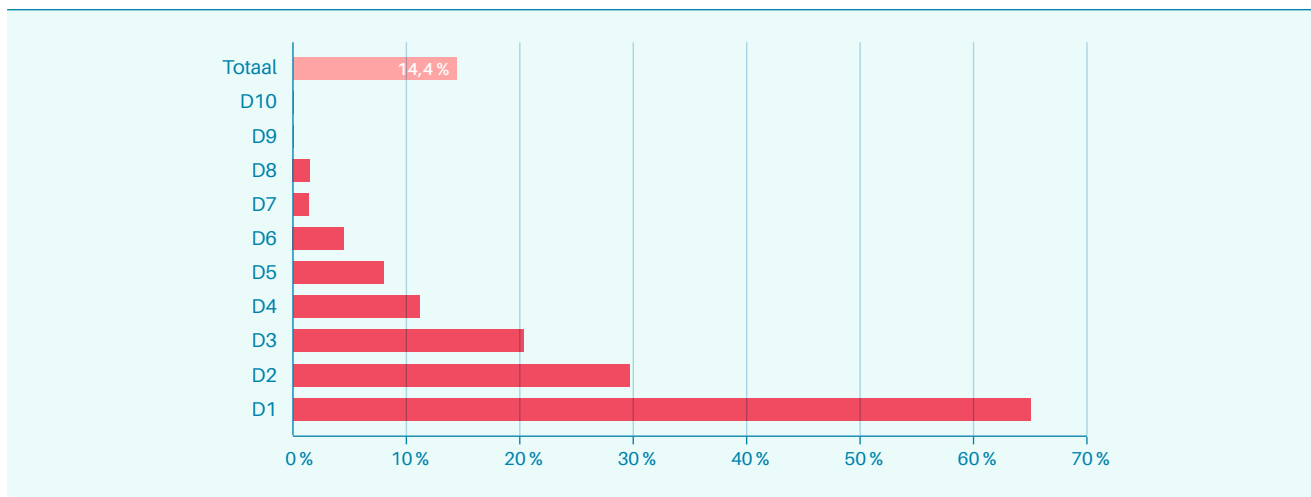
Aangezien de omvang van de steekproef voor elk deciel beperkt is, moeten de resultaten met grote voorzichtigheid worden behandeld. De grafiek laat echter heel duidelijk zien dat de minst bevoorrechte huishoudens (D1 tot D3) ook de huishoudens zijn die de grootste kans op waterarmoede lopen, ook al bestaan er voor elk deciel situaties van waterarmoede en niet-waterarmoede naast elkaar.

De volgende grafiek toont het percentage huishoudens in waterarmoede voor elk equivalent inkomensdeciel als we de aanname zouden schrappen dat alleen de huishoudens met de laagste inkomens (decielen D1 tot en met D5) in waterarmoede kunnen leven. In dat geval zou het percentage huishoudens in waterarmoede in 2021 14,4% bedragen in plaats van 13,8%.

Het verschil tussen de twee percentages is niet erg groot omdat, zoals de grafiek laat zien, het percentage huishoudens met een te hoge waterfactuur in verhouding tot het beschikbaar inkomen (minus huisvestingskosten) drastisch daalt in de bovenste equivalente inkomensdecielen.

Bij huishoudens in het vijfde deciel blijft het percentage huishoudens in waterarmoede echter aanzienlijk: 7,4%.

**Illustratie 17: percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede (zonder toepassing van de voorwaarde dat ze tot de eerste vijf equivalente inkomensdecielen moeten behoren), per deciel beschikbaar equivalent inkomen, 2021**



Opmerking: de omvang van de steekproeven voor elk deciel is beperkt (gemiddeld 754 huishoudens per deciel in BE-SILC 2021) Men moet de resultaten dus met de nodige voorzichtigheid bekijken.

Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

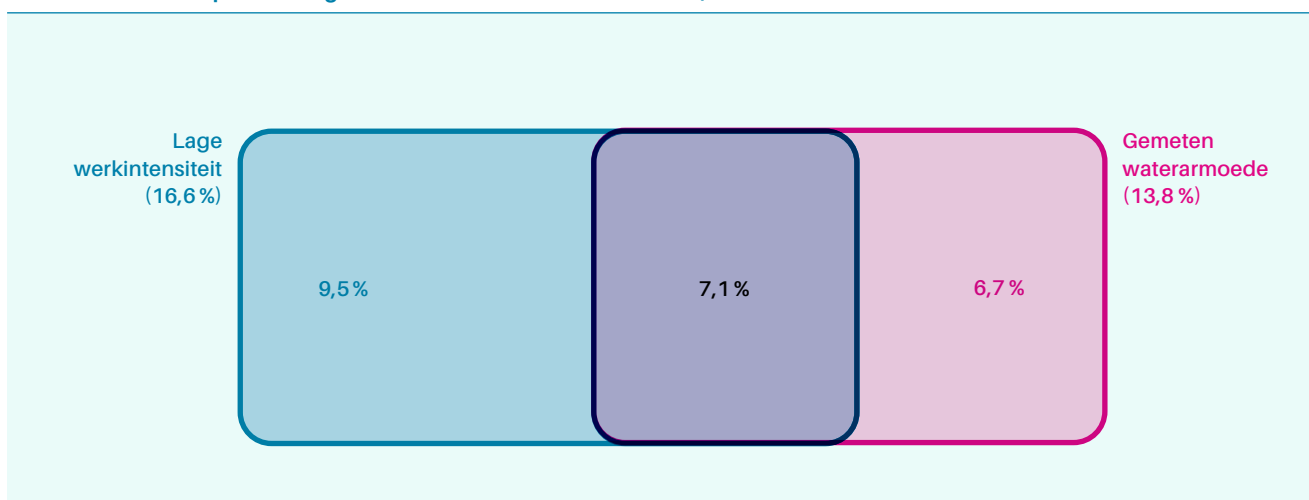


## Waterarmoede en inkomen uit arbeid

Huishoudens zonder inkomen uit arbeid lopen een veel groter risico op waterarmoede (22,2%) dan huishoudens met minstens twee inkomens uit arbeid (3,0% van hen kampt met waterarmoede).

**In 2021 had 16,6% van de huishoudens een lage werkintensiteit volgens de BE-SILC-enquête. Bijna 43% van hen bevond zich ook in een situatie van waterarmoede.**

**Illustratie 18: overlap tussen lage werkintensiteit en waterarmoede, 2021**



Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (N wEA = 703<sup>41</sup>; N LWI = 901)  
Bron: BE-SILC 2021; Statbel: eigen berekeningen

## Waterarmoede en ernstige materiële en sociale deprivatie

Het armoederisico is uitsluitend gebaseerd op een monetair criterium. Om rekening te houden met andere dimensies van armoede werd een indicator ontwikkeld om de mate van materiële en sociale deprivatie te meten. Materiële en sociale deprivatie wordt gedefinieerd als het gebrek aan toegang, om financiële redenen, tot een reeks goederen die als noodzakelijk worden beschouwd voor een menswaardig leven in onze samenleving. Het niveau van de deprivatie wordt 'ernstig' genoemd als het huishouden geen toegang heeft tot ten minste 7 van deze 13 items.<sup>42</sup>

**In 2021 had 6,8% van de huishoudens te kampen met ernstige materiële en sociale deprivatie.**

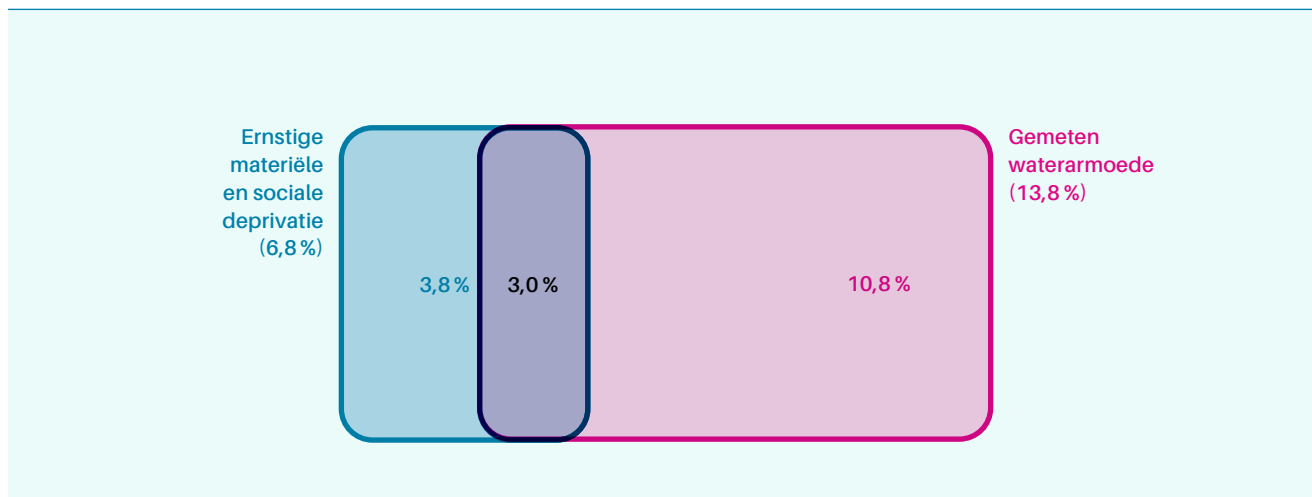
Net als bij het armoederisico laten de resultaten van de kruistabellen voor een reeks huishoudens een verband zien tussen huishoudens in een situatie van ernstige materiële en sociale deprivatie en huishoudens in een situatie van waterarmoede.

**43,4% van de huishoudens in een situatie van ernstige materiële en sociale deprivatie verkeert ook in een situatie van waterarmoede.**

41. In dit geval worden alleen de gezinnen met leden op actieve leeftijd in beschouwing genomen.

42. De EU-SILC-enquête be vraagt huishoudens over hun financiële (on)mogelijkheden: 1 - tijdig betalingen te kunnen doen; 2 - een week per jaar vakantie te kunnen nemen buitenshuis; 3 - minstens om de twee dagen vlees, vis of kip te kunnen eten; 4 - een onverwachte uitgave te kunnen doen; 5 - zich een eigen wagen te kunnen veroorloven; 6 - de woning degelijk te kunnen verwarmen; 7 - beschadigde of versleten meubels te kunnen vervangen. Mensen worden ook be vraagd over hun individuele financiële mogelijkheden: 8 - versleten kledij te kunnen vervangen door nieuwe kledij; 9 - twee paar schoenen in goede staat te hebben; 10 - thuis toegang tot internet te hebben; 11 - minstens eenmaal per maand met vrienden of familie te kunnen afspreken om iets te eten of te drinken; 12 - regelmatig te kunnen deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten (sport, film, concert); 13 - wekelijks een bedrag te kunnen uitgeven voor persoonlijke behoeften. Wie zich vijf van die aspecten financieel niet kan veroorloven, is ernstig materieel en sociaal gedepriveerd (MSD). Wie zich zeven van deze aspecten financieel niet kan veroorloven, is ernstig materieel en sociaal gedepriveerd. (SMSD). (Statbel: <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/materiele-en-sociale-deprivatie>)

Illustratie 19: overlap tussen situaties van ernstige materiële en sociale deprivatie en waterarmoede, 2021



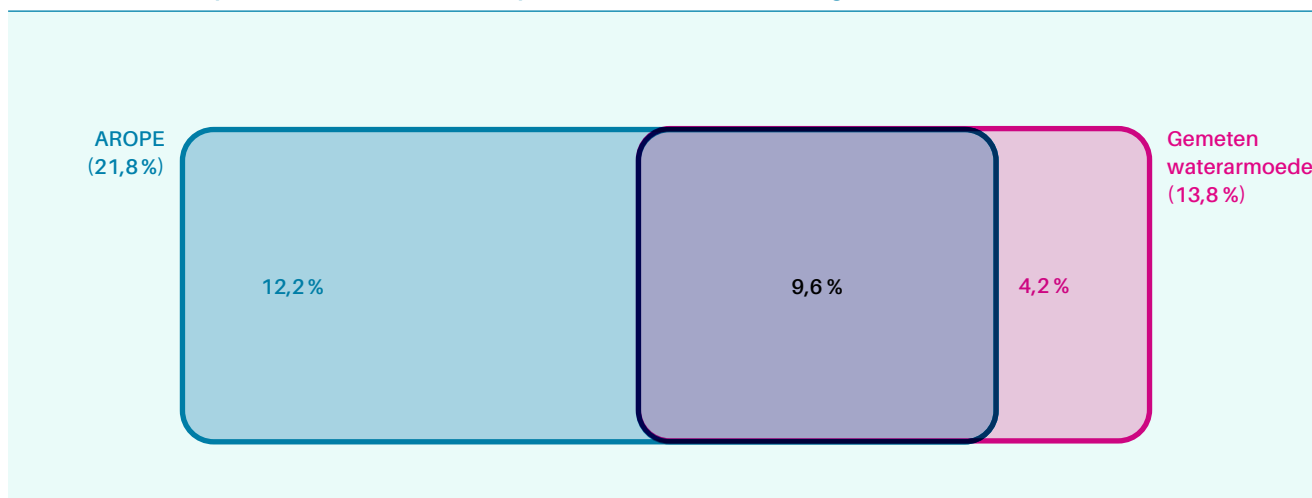
Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (N wEA = 1.003; N ernstige materiële en sociale deprivatie = 469)  
Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

## Waterarmoede, risico op armoede of sociale uitsluiting

Om rekening te houden met de vele facetten van armoede werd de samengestelde indicator armoederisico of sociale uitsluiting (AROPE) gecreëerd. Die komt tot stand door de indicatoren voor armoederisico, ernstige materiële en sociale deprivatie en lage werkintensiteit samen te voegen.

**In 2021 liep 21,8% van de huishoudens in België volgens de berekeningen een risico op armoede en sociale uitsluiting. 44% van hen had ook te kampen met waterarmoede.**

Illustratie 20: overlap tussen situaties van risico op armoede of sociale uitsluiting (AROPE) en waterarmoede, 2021



Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (N wEA = 1.008; N AROPE = 1.632)  
Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

## De middenklasse wordt niet gespaard

### 'De middenklasse': kenmerken

We hebben waterarmoede al geanalyseerd vanuit het perspectief van het beschikbaar inkomen van huishoudens, door te kijken naar inkomensdecielen. Een andere benadering bestaat erin dat je vertrekt van klassen met equivalente inkomens. Er zijn diverse classificatiemethodes mogelijk. Wij hebben gekozen voor de methode van Robben, Van den Heede en Van Lancker,<sup>43</sup> waardoor we het begrip 'middenklasse' in drie subcategorieën onderverdelen en zo verfijnen:

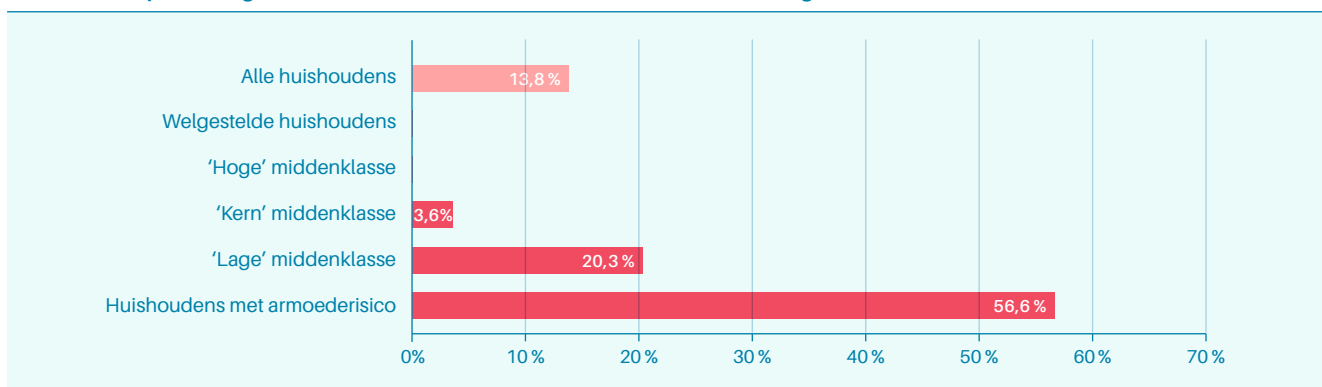
- 'lage' middenklasse: huishoudens met een equivalent inkomen tussen 60% en 80% van het mediaan inkomen (tussen 15.513 en 20.884 euro);<sup>44</sup>
- 'kern' middenklasse: huishoudens met een equivalent inkomen tussen 80% en 120% van het mediaan inkomen (tussen 20.884 en 31.026 euro);
- 'hoge' middenklasse: huishoudens met een equivalent inkomen tussen 120% en 200% van het mediaan inkomen (tussen 31.026 en 51.710 euro).

Huishoudens die een armoederisico lopen hebben een equivalent inkomen van minder dan 60% van het mediaan inkomen. Welgestelde huishoudens hebben een equivalent inkomen van meer dan 200% van het mediaan inkomen.

De *Barometer Energiearmoede – Analyse en interpretatie van de resultaten 2021* biedt een meer gedetailleerde analyse van de middenklasse.<sup>45</sup>

**Eén op de vijf huishoudens uit de 'lage' middenklasse en 3,6% van de huishoudens uit de 'kern' middenklasse leefden in 2021 in een situatie van waterarmoede. Aangezien de omvang van de steekproef voor de 'kern' en 'hoge' middenklasse beperkt is, moeten de resultaten met de nodige voorzichtigheid worden behandeld.**

### Illustratie 21: percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens inkomensklasse, 2021



Opmerking: omdat de omvang van de steekproef uit de 'kern' en 'hoge' middenklasse beperkt is, moeten de resultaten met de nodige voorzichtigheid worden behandeld.

Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (N huishoudens in armoede = 1.050; N huishoudens 'lage' middenklasse = 1.631; N huishoudens 'kern' middenklasse = 2.605; N huishoudens 'hoge' middenklasse = 1.956; welgestelde huishoudens = 296)

Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

43. Robben, L., Van den Heede, A., & Van Lancker, W. (2018). De lage middenklasse in België. Studie op aanvraag van Denktank Minerva en Decenniumdoelen, KU Leuven: Centrum voor Sociologisch Onderzoek (CeSO), <https://soc.kuleuven.be/ceso/spsw/publications/social-work/de-lage-middenklasse-in-belgie>

44. Om de mediane equivalente inkomens te berekenen en de drempelwaarden van de klassen te bepalen, gebruikten we de individuele gegevens uit de BE-SILC-enquête 2021 (mediaan inkomen = 25.855 euro.)

45. *Barometer Energiearmoede – Analyse en interpretatie van de resultaten 2021*: <https://kbs-frb.be/nl/barometer-energiearmoede>.

## > Huishoudens die kwetsbaarder zijn

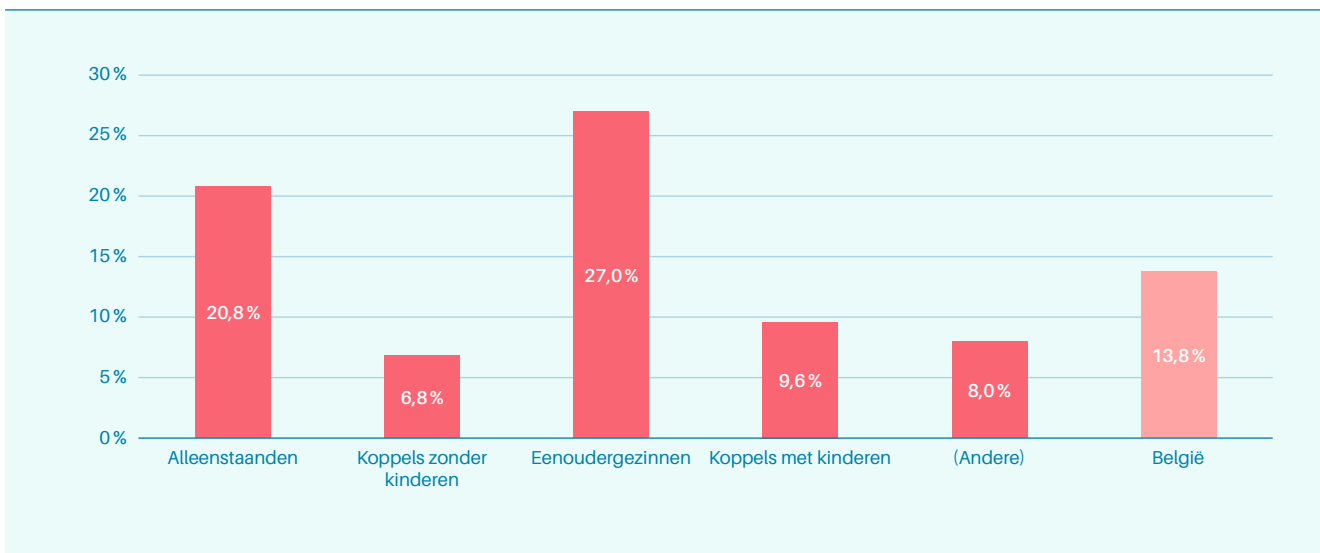
**27,0% van de eenoudergezinnen en 20,8% van de alleenstaanden verkeerden in 2021 in een situatie van waterarmoede.**

Deze huishoudens zijn oververtegenwoordigd in dichtbevolkte gebieden en wonen vaker in huurappartementen, waar minder toegang is tot alternatieve watervoorzieningen (hemelwatertanks, waterputten).

In het geval van de eenoudergezinnen moet het enige inkomen van de verantwoordelijke volwassene (meestal de moeder) instaan voor het betalen van het waterverbruik, dat sterk afhankelijk is van het aantal personen in het huishouden.

Tot slot hebben de vaste lasten op de waterfactuur een veel grotere impact op huishoudens die slechts over één inkomen beschikken.

**Illustratie 22: percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens het type huishouden, 2021**



Opmerking: het resultaat voor 'andere' huishoudens is indicatief gezien de beperkte omvang van de steekproef.

Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (N wEA = 1.008; N alleenstaanden = 2.621, N koppels = 2.230, N eenoudergezinnen = 541, N koppels met kind(eren) = 1.641, N andere = 505)

Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

## > Huisvesting – een bepalende factor

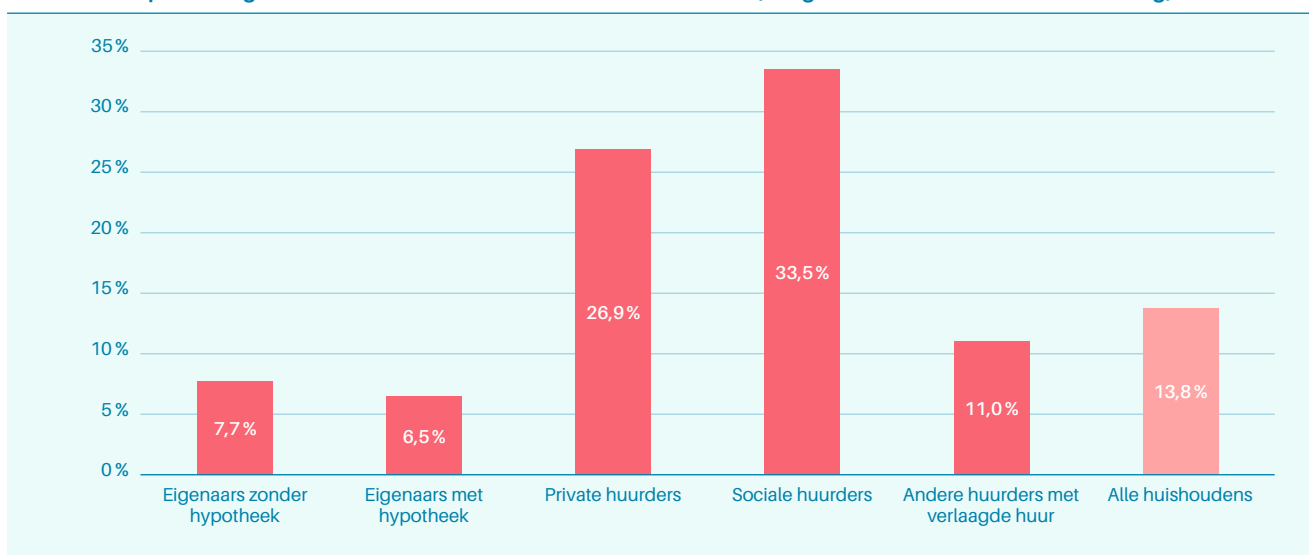
### Huisvestingsstatus

**26,8% van de huurders kampte met waterarmoede in 2021, tegenover 7,1% van de huiseigenaars.**

Bij de huurders is de kwetsbaarheid voor waterarmoede groter bij sociale huurders (33,5%) dan bij privéhuurders (26,9%).

Onder huiseigenaars is de kwetsbaarheid groter bij de groep zonder hypotheek.

**Illustratie 23: percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens de status van hun huisvesting, 2021**



Opmerking: het resultaat voor de 'huurders met verminderde/gratis/andere huurprijs' is louter indicatief, gezien de beperkte omvang van de steekproef.

Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (N eigenaars zonder hyp. = 2.650, N eigenaars met hyp. = 2.418, N privéhuur = 1.759, N sociale huur = 466, N andere = 245)

Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

**65,9% van de huishoudens in waterarmoede was huurder in 2021.**

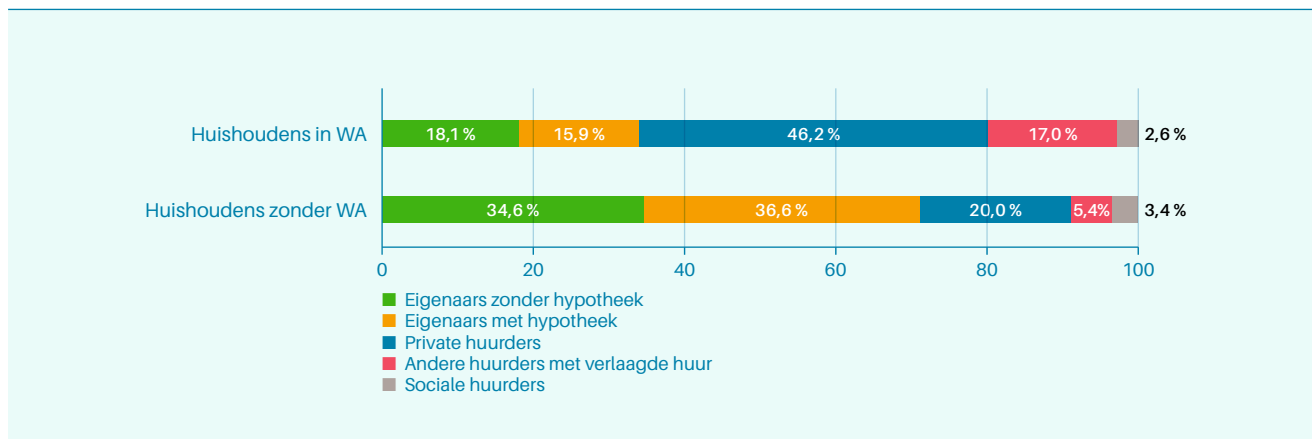
Huurders hebben over het algemeen lagere equivalente beschikbare inkomens dan huiseigenaars.

Bovendien wonen ze veel vaker in appartementen dan huiseigenaars<sup>46</sup> en beschikken ze dus over minder mogelijkheden om een deel van hun waterverbruik te compenseren door hemelwater te gebruiken (via een tank/ton met een bepaalde capaciteit) of een grondwaterput.

46. Volgens de resultaten van de BE-SILC-enquête, wonen eigenaars slechts in 27,3% van de appartementen.

Tot slot zijn huishoudens die kwetsbaarder zijn voor waterarmoede (eenoudergezinnen en geïsoleerde personen) duidelijk oververtegenwoordigd bij huurders in vergelijking met huishoudens van eigenaars.<sup>47</sup>

**Illustratie 24: vergelijking van huisvestingsstatus bij de groepen huishoudens in een situatie van (geen) waterarmoede, 2021**



Opmerking: het resultaat voor 'huurders met verminderde/gratis/andere huur' is indicatief gezien de beperkte omvang van de steekproef.

Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (N wEA = 1.008)

Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

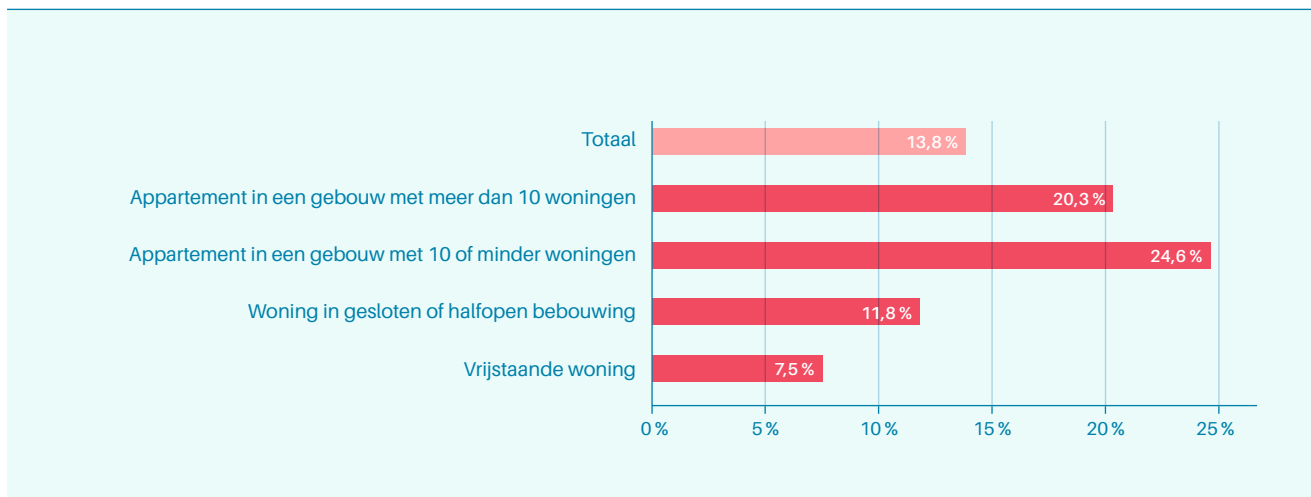
## Types huisvesting

**Huishoudens die in een appartement wonen, zijn aanzienlijk kwetsbaarder voor waterarmoede (23,2%) dan huishoudens die in een huis wonen (9,9%).** Een mogelijke verklaring is het beschikken over een waterput of ton/tank voor hemelwater: die mogelijkheid is er veel minder vaak in appartementen in een stedelijk centrum dan bij huizen in intermediaire of landelijke gebieden. Appartementen worden ook vaker bewoond door huurders, van wie de inkomens gemiddeld lager zijn dan die van huiseigenaars.

**In 2021 kampte 24,6% van de huishoudens die wonen in een appartementsgebouw met maximum 10 woningen met waterarmoede, in vergelijking met 7,5% van de huishoudens die in een viergevelwoning leven.**

47. Zie illustratie 36 op blz. 45 van de Barometer Energiearmoede - Analyse en interpretatie van de resultaten 2021: <https://kbs-frb.be/nl/barometer-energiearmoede>

Illustratie 25: percentages huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens het type woning, 2021

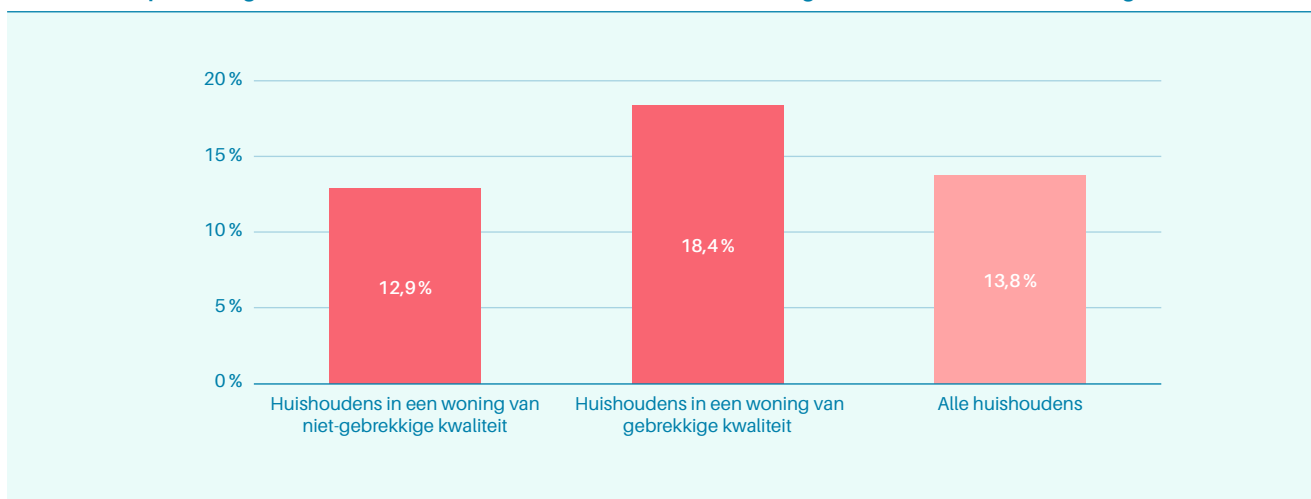


Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.491 (N m4 = 2.296, N m2/3 = 2.871, N a≤10 = 1.522, N a>10 = 802)  
Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

## Kwaliteit van de huisvesting

**14,9% van de huishoudens woonde in 2021 in een woning van gebrekkige kwaliteit (d.w.z. met een lekkend dak, vochtige muren/plafonds/funderingen of rot in ramen of vloeren).** 2,7% van de huishoudens woonde in ondermaatse huisvesting en kampte met waterarmoede.

Illustratie 26: percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens de kwaliteit van de woning, 2021



Aantal huishoudens in BE-SILC 2021: 7.538 (N wEA = 1.008)  
Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

Het risico om in waterarmoede te leven is hoger wanneer je in een woning woont van gebrekkige kwaliteit (18,4%) dan wanneer je in een niet-probleemwoning woont (12,9%).

## > Waterarmoede en individuele gegevens

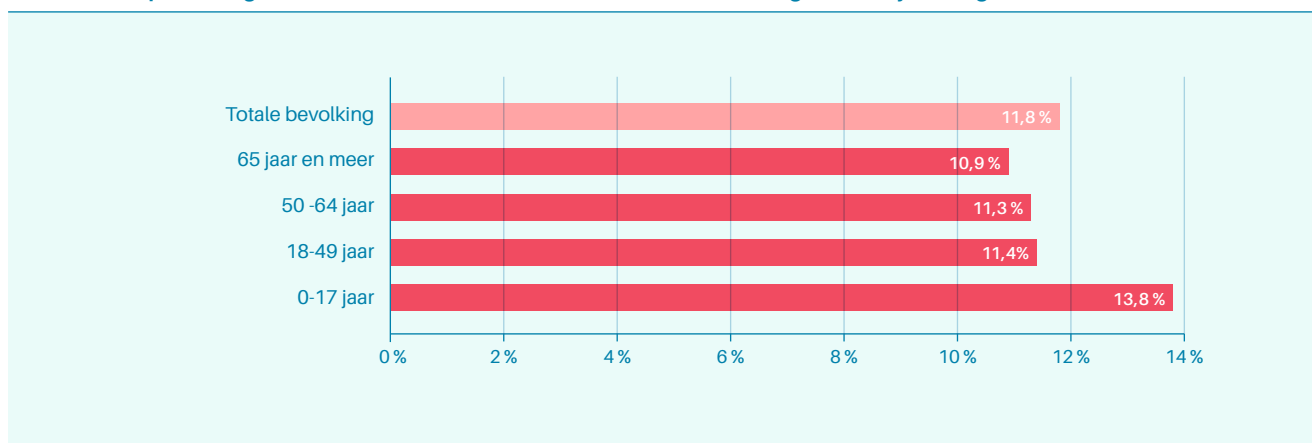
De voorgaande analyses zijn uitgevoerd op het niveau van het huishouden. In dit deel wordt gekeken naar gegevens die alleen beschikbaar zijn op individueel niveau, zoals leeftijd, geslacht of de zelf gerapporteerde gezondheidstoestand.

**In 2021 leefde 11,8% van de Belgische bevolking (individuen) in een huishouden dat te kampen had met waterarmoede.**

### Kinderen en vrouwen worden vaker getroffen door waterarmoede

**Kinderen zijn kwetsbaarder voor waterarmoede dan ouderen: in 2021 leefde 13,8% van de jongeren onder de 18 jaar in een huishouden met waterarmoede, tegenover 10,9% van de 65-plussers.**

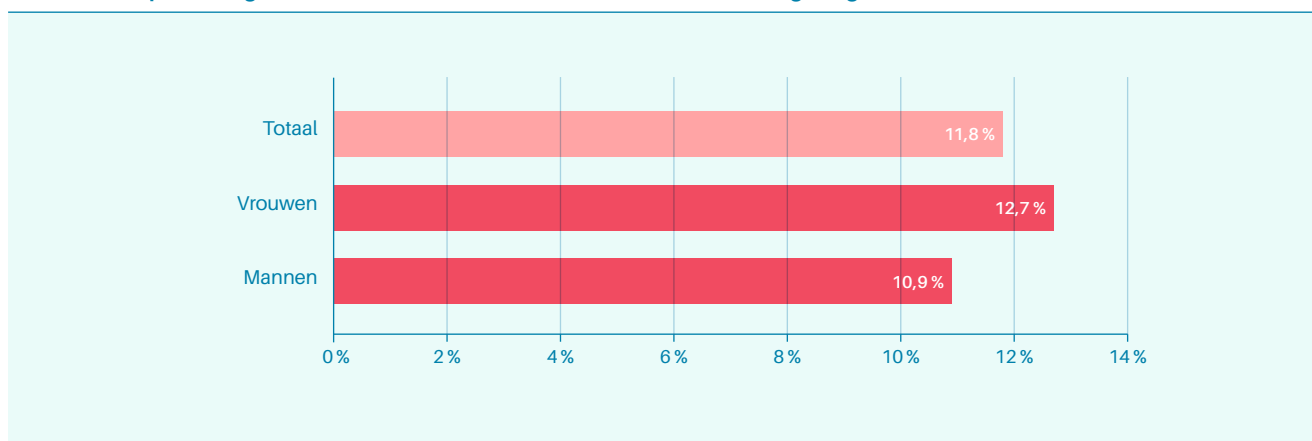
**Illustratie 27: percentages individuen in een situatie van waterarmoede, volgens leeftijdscategorie, 2021**



Aantal individuen in BE-SILC 2021: 16.919 (N 0-17 jaar = 3.491; N 18-49 jaar = 6.421; N 50-64 jaar = 3.564; N 65 jaar et + = 3.443; N wEA = 2.027)  
Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

**In 2021 leefde 12,7% van de vrouwen in een huishouden dat kampt met waterarmoede, tegenover 10,9% van de mannen.**

**Illustratie 28: percentages individuen in een situatie van waterarmoede, volgens geslacht, 2021**



Aantal individuen BE-SILC 2021: 16.919 (N mannen = 8.251; N vrouwen = 8.668)  
Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

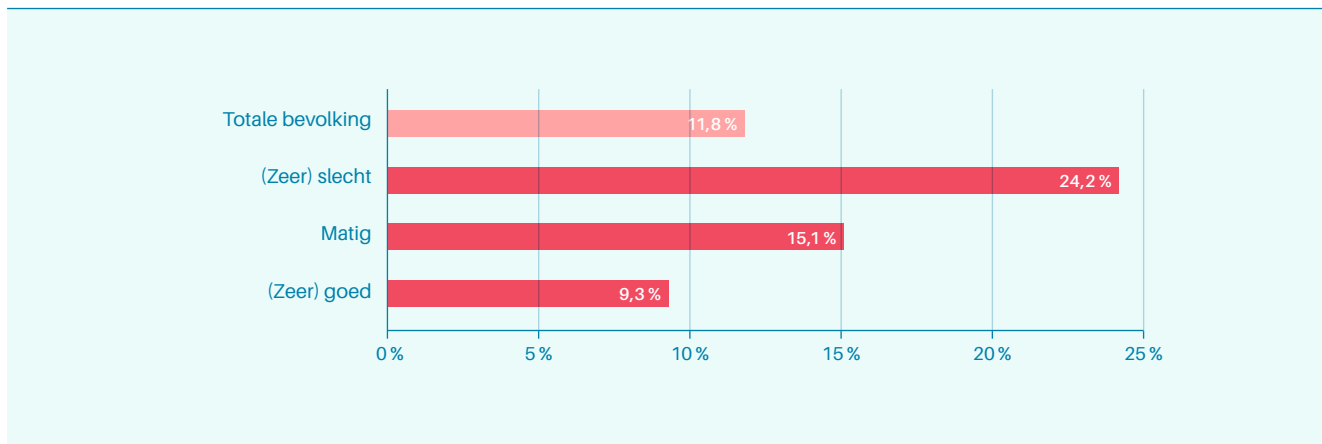


## Mensen met een slechte gezondheid zijn veel kwetsbaarder voor waterarmoede

### In 2021

- › leefde 24,2% van de mensen die verklaarden dat hun algemene gezondheidstoestand 'slecht' tot 'zeer slecht' was, in een huishouden dat kampte met waterarmoede, tegenover 15,1% van de mensen die verklaarden dat hun algemene gezondheidstoestand 'gemiddeld' was en slechts 9,3% van de mensen die verklaarden dat hun algemene gezondheidstoestand 'goed' tot 'zeer goed' was;

### Illustratie 29: percentages individuen die leefden in een huishouden met waterarmoede, volgens zelf gerapporteerde gezondheidstoestand, 2021



Aantal individuen in BE-SILC 2021: 16.919 (N (zeer) goed = 10.490; N gemiddeld = 2.156; N (zeer) slecht = 1.079)  
Bron: BE-SILC 2021; Statbel; eigen berekeningen

- › 15,8% van de mensen met een chronische ziekte of chronisch gezondheidsprobleem woonde in een huishouden met waterarmoede, tegenover 9,9% van de mensen zonder chronische ziekte of chronisch gezondheidsprobleem;
- › 17,0% van de mensen die beperkt zijn in hun dagelijkse activiteiten door een gezondheidsprobleem woonde in een huishouden met waterarmoede, tegenover 9,6% van de mensen zonder een dergelijke beperking.

## > Administratieve gegevens – Sociale maatregelen en waterarmoede

### Gewestelijke context

In België zijn de levering en distributie van drinkwater, en ook de afvoer en zuivering van afvalwater, op het niveau van de gewesten geregeld.

In tegenstelling tot de energiesector maakt de watersector deel uit van een openbaar dienstenmonopolie voor de levering, de distributie en de zuivering. De prijszetting is onderworpen aan controle en toezicht.

### Vlaanderen

In Vlaanderen zijn zes grote waterbedrijven verantwoordelijk voor de waterbevoorrading en -distributie. De afvoer wordt uitgevoerd door verschillende intercommunales (waarvan sommige ook actief zijn in de bevoorrading) en gemeenten, terwijl de zuivering van afvalwater is toevertrouwd aan één operator (AQUAFIN).

De waterprijs wordt gereguleerd en bepaald door de VMM (Vlaamse Milieu Maatschappij). Het tariefsysteem is identiek voor het hele Vlaamse grondgebied<sup>48</sup> en omvat de traditionele elementen (levering, afvoer en zuivering, en 6% BTW), onderverdeeld in een vast en een variabel gedeelte afhankelijk van het verbruik. De vaste prijs bedraagt 100 euro per huishouden, met een korting van 20 euro per lid van het huishouden (tot een maximum van vijf leden). Vlaanderen werkt met een 'basistarief' voor de eerste verbruikte m<sup>3</sup> water (afhankelijk van de samenstelling van het huishouden) en een 'comforttarief' (het dubbele van het basistarief) voor meerverbruik. De waterprijs is de laatste jaren gestegen als gevolg van de vermindering van de gewestelijke subsidies, maar ook door een vermindering van het totale waterverbruik (de vaste kosten worden hierdoor gespreid over een kleiner volume), de toegenomen verstedelijking en de invoering van nieuwe gewestelijke heffingen.

### Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De productie van drinkwater is toevertrouwd aan VIVAQUA,<sup>49</sup> dat ook instaat voor de distributie en de opvang van afvalwater voor rekening van HYDROBRU. De twee entiteiten zijn momenteel aan het fuseren. HYDRIA (voorheen SBGE)<sup>50</sup> is opgericht in 2006 en is verantwoordelijk voor de zuivering van afvalwater. De waterprijs is identiek in het hele gewest en wordt sinds 2017 gecontroleerd door BRUGEL. Brussel is uniek omdat slechts 1/3 van de woningen een individuele watermeter heeft. Er zijn dus legio collectieve meters die meerdere woningen bedienen.

Het totale drinkwaterverbruik van het gewest<sup>51</sup> blijft onverminderd hoog door de aanzienlijke demografische groei van de laatste jaren. In vergelijking met de andere twee gewesten verklaart deze specifieke situatie gedeeltelijk waarom de waterprijs in Brussel gedaald is (de vaste kosten worden gespreid over een groter volume). Terwijl het verbruik niet afneemt, daalde het aanbod in 2021 voor het eerst aanzienlijk (-4%) dankzij de vermindering van de niet-geregistreerde volumes.<sup>52</sup> De

48. Toch kan het bedrag van de diverse onderdelen van de formule variëren volgens de waterdistributiemaatschappij (<https://www.vmm.be/watfactuur/prijzen-en-tarieven-gezinnen#section-2>).

49. Slechts 3% van het volume drinkbaar water dat voor het BHG wordt geproduceerd, komt van het Brusselse territorium zelf. (Bruxelles Environnement – Etat des lieux de l'environnement – eau)

50. <https://hydria.be/fr>

51. In 2021 verbruikten de Brusselse huishoudens ongeveer 45 miljoen m<sup>3</sup> leidingwater. (Bruxelles Environnement).

52. We herinneren eraan dat de globale voorziening in leidingwater de finale consumptie van de actoren dekt (huishoudens, ondernemingen enz., maar ook de zogenaamde niet-geregistreerde volumes die het gevolg zijn van lekken, het verbruik door brandweerdiensten, gemeentelijke schoonmaakdiensten, slecht werkende tellers enz. Van 2009 tot 2020 verbruikte het BHG 68,4 miljoen m<sup>3</sup> water, waarvan 11 tot 15% overeenkwam met niet-geregistreerde volumes. In 2021 is dat percentage gedaald tot 9%, vooral dankzij het opzetten van een actieplan tegen waterlekken en een systeem van vroegtijdige waarschuwingen. (Bruxelles Environnement).

lineaire verliesindicator (7 m<sup>3</sup> per km per dag), die deze niet-geregistreerde volumes relateert aan de lengte van de leidingen van het distributienet, blijft aanzienlijk hoger in Brussel dan in Vlaanderen of Wallonië, <sup>53</sup> wat waarschijnlijk te wijten is aan het compacte karakter van het Brusselse distributienet.

Wat de waterarmoede betreft, heeft het Brussels Parlement in zijn resolutie van 30 april 2019 over de toegang tot water voor iedereen en de strijd tegen waterarmoede in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Brusselse regering uitgenodigd om een werkgroep op te richten die VIVAQUA en de actoren die betrokken zijn bij de strijd tegen armoede en schuldenlast, waaronder BRUGEL, samenbrengt, met het oog op de invoering van sociale maatregelen die de waterarmoede moeten tegengaan.<sup>54</sup> Op basis van de besprekingen in de werkgroep heeft 'BRUGEL een advies opgesteld voorafgaand aan de indiening van het ontwerp tot wijziging van de Waterordonnantie en de Ordonnantie van 1994'. Dat bevat de volgende suggesties: 'Sociale tussenkomst, een algemeen verbod op het afsluiten van meters, een verplichting voor de operator om aanvragen voor afbetalingsplannen te aanvaarden en ten slotte de uitbreiding van de bevoegdheden van de Geschillendienst tot de watersector. (...) De ordonnantie tot wijziging van sommige bepalingen van de waterordonnantie en de ordonnantie van 8 september 1994 werd aangenomen op 24 december 2021 en treedt in werking op 1 januari 2022.'<sup>55</sup>

## Wallonië

De waterproductie en -distributie in Wallonië zijn sterk afhankelijk van de Société Wallonne des Eaux (SWDE), die 2/3 van de bevolking dekt, 9 intercommunales en 38 gemeentelijke distributeurs of *régies des eaux*.<sup>56</sup> De Société Publique de Gestion de l'Eau (SPGE) is verantwoordelijk voor de waterwinning en -zuivering, die ze delegeert aan erkende intercommunales (Compagnies agréées de traitement). De rol van de SPGE bestaat erin de kosten te solidariseren door het vastleggen van de saneringskost voor het hele grondgebied.

De formule van prijsstelling is identiek voor het hele grondgebied (alleen de bijdrage aan het Sociaal Waterfonds wordt niet toegepast in de Duitstalige gemeenten). De componenten van de distributiekost- en de saneringskost-formule (gecontroleerd en goedgekeurd door het Comité de Contrôle de l'Eau) verschillen echter van de ene distributieoperator tot de andere. De waterprijs is de afgelopen jaren relatief stabiel gebleven (en zelfs gedaald als men rekening houdt met de inflatie).

**Tabel 2: lengte van het waterdistributienet, aantal watermeters thuis en lineaire verliesindex, per gewest, 2021**

|            | Lengte van het distributienet (km) | Aantal watermeters thuis                         | lineaire verliesindex (m <sup>3</sup> /(km. dag)) |
|------------|------------------------------------|--------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
| Vlaanderen | 63.757                             | 2.761.121*<br>(meters zonder ondernemingsnr)     | 2,84**<br>(2,9 in 2016)                           |
| Brussel    | 3.129                              | 312.910*<br>(niet-collectieve meters)            | 7<br>(10 in 2020)                                 |
| Wallonië   | 40.850                             | 1.515.000<br>(meters < 250 m <sup>3</sup> /jaar) | 4,74<br>(5,09 in 2019)                            |

\* Collectieve meters van mede-eigenaars (VME)<sup>57</sup> worden dus niet meegeteld.

\*\* Schatting op basis van de 63.757 km leidingen en de 66,3 miljoen m<sup>3</sup> niet-geregistreerd waterverbruik. (Drinkwaterbalans voor Vlaanderen 2021).

Bron: Statistische jaarverslagen 2021 VIVAQUA en AQUAWAL; VMM - WaterRegulator Activiteitenverslag 2022; <https://www.aquaflanders.be/public/downloads/Benchmarkrapport-NRW.PDF>

53. Bruxelles Environnement.

54. BRUGEL, 2022. Rapport annuel 2021 - Le secteur de l'eau en Région de Bruxelles-Capitale. Cahier thématique 05

55. BRUGEL, 2022.

56. <https://www.cesewallonie.be/sites/default/files/uploads/Conseils%20consultatifs/CContrEau/CCEAU.104%20-%20Rapport%20CCEAU%202021.pdf>

57. Vereniging van Mede-eigenaars

## Abnormaal hoog verbruik – lektarief of minnelijke schikking

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Wallonië hebben een specifiek, minder ‘zwaar’ tarief ingevoerd voor vermoedelijke lekken (abnormaal hoog verbruik). Dit tarief wordt alleen onder bepaalde voorwaarden toegekend. In Vlaanderen kan de verbruiker bij abnormaal hoog verbruik een verzoek tot minnelijke schikking indienen, waardoor een deel van de factuur niet betaald hoeft te worden. Voor meer informatie over de voorwaarden verwijzen we naar de methodologie achteraan deze barometer.

Alleen Vlaanderen publiceert statistieken over het aantal klanten dat een minnelijke schikking kreeg toegekend. Statistieken over lektarieven in Wallonië en Brussel worden niet gepubliceerd.

### Vlaanderen

Het aantal aanvaarde minnelijke schikkingen is sinds 2018 sterk en onafgebroken gestegen, van 1.571 naar 3.656. Omgekeerd is het aantal uitgevoerde controles op het verbruik in dezelfde periode alleen maar gedaald, van 2.924 naar 1.709.

**Tabel 3: evolutie van het aantal aanvaarde minnelijke schikkingen en het aantal controles op het verbruik dat in Vlaanderen is uitgevoerd, 2017-2021**

|                                              | 2017  | 2018  | 2019  | 2020  | 2021  |
|----------------------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|
| <b>Vlaanderen</b>                            |       |       |       |       |       |
| Aantal aanvragen voor minnelijke schikkingen | 2.008 | 1.571 | 1.889 | 2.479 | 3.656 |
| Aantal uitgevoerde controles op verbruik     | 2.941 | 2.924 | 2.313 | 2.055 | 1.709 |

Bron: VMM, 2021. Statistieken toepassing algemeen waterverkoopreglement

Als de klant een lek vermoedt, kan hij in eerste instantie vragen om zijn verbruik te onderzoeken.

In het kader van de procedure voor een minnelijke schikking berekent het waterdistributiebedrijf het gemiddelde normale verbruik, dat tegen het normale tarief in rekening wordt gebracht. Het abnormale verbruik wordt gefactureerd tegen een maximum van 50% van het normale tarief voor de eerste 300 ‘verloren’ m<sup>3</sup> en tegen 10% van het normale tarief voor de rest.

### Brussel

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft VIVAQUA onlangs (2019) een ‘lektarief’ ingevoerd, waarmee de klant zijn factuur kan verlichten als er een lek wordt vastgesteld in de huishoudelijke installatie dat heeft geleid tot een aanzienlijke toename van het verbruik (minstens het dubbele van het jaar voordien). Als de meter wordt gefactureerd volgens een lineair tarief, wordt het ‘lektarief’ als volgt toegepast:

- voor een verbruik van 2 tot 4 keer het gebruikelijke verbruik: de watervolumes die meer dan 2 tot 4 keer het gebruikelijke verbruik bedragen, worden gefactureerd tegen 50% van het tarief;
- voor een verbruik van meer dan 4 keer het gebruikelijke verbruik: volumes die 4 keer het gebruikelijke verbruik overschrijden, worden aangerekend tegen 10% van het tarief. (VIVAQUA)

Als de meter wordt gefactureerd tegen een progressief tarief, wordt het 'lektarief' als volgt toegepast:

- voor een verbruik tussen 2 en 4 keer het gebruikelijke verbruik: toepassing van het lineaire tarief 2021 min 75% op het verbruik dat meer is dan 2 keer het gebruikelijke verbruik.
- voor een verbruik van meer dan 4 keer het gebruikelijke verbruik: toepassing van het lineaire tarief voor 2021 min 90% op het verbruik dat meer is dan 4 keer het gebruikelijke verbruik. (VIVAQUA)

### Wallonië

Het decreet van de Waalse regering van 2 mei 2019 voert in Wallonië het principe van een 'lektarief' in bij een abnormale stijging van het drinkwaterverbruik. Dit verbruik wordt als 'abnormaal' beschouwd als het verbruikte volume water meer dan 50 m<sup>3</sup> bedraagt en als dat het dubbele is van het volume verbruikt water sinds de laatste meterstand, zoals meegedeeld door de gebruiker of gezien door een vertegenwoordiger van de distributeur; er is ook een periodieke maandelijkse, driemaandelijkse of jaarlijkse regularisatiefactuur gemaakt. 'De distributeur berekent het meerverbruik door het verschil te nemen tussen het verbruik dat bij de meteropneming werd geregistreerd en het gemiddelde verbruik van de klant tijdens de drie voorgaande jaren. Als er geen historiek van drie jaar is, wordt het gemiddelde verbruik vastgesteld op basis van het verbruik in het voorgaande jaar of, als er helemaal geen historiek is, is er een raming van het jaarverbruik op basis van de waarnemingen tijdens de vier maanden na de reparatie van het lek.

Het volume water dat overeenstemt met het gemiddelde verbruik wordt gefactureerd tegen het geldende tarief voor water bestemd voor menselijke consumptie.

Het volume water dat overeenkomt met de abnormale toename van het drinkwaterverbruik wordt gefactureerd tegen 50% van de CVD, tot een maximum van 2.000 m<sup>3</sup>, en de CVA wordt volledig kwijtgescholden; het Sociaal Waterfonds blijft van toepassing op het volledige volume verbruikt water.

Het toegekende voorkeurstarief moet worden beschouwd als een eenmalige en uitzonderlijke geste.'

## Beschermde klanten en sociaal tarief voor water

**Alleen Vlaanderen heeft het statuut van beschermde klant voor water aangenomen en heeft ook een sociaal tarief ingevoerd dat onder bepaalde voorwaarden<sup>58</sup> toegankelijk is voor sommige beschermde klanten** (in 2021 waren 28.292 leveringspunten verbonden met het statuut van beschermde klant, maar hadden ze geen recht op het sociale tarief). Dit tarief bedraagt een vijfde van het geldende tarief, wat neerkomt op een verlaging van de waterfactuur van de begunstigde huishoudens met 80%. In 2015 genoot ongeveer 10% van de klanten van dit sociale tarief voor water.<sup>59</sup> **165.368 leveringspunten** (op een totaal van 2.761.121 huishoudelijke meters) **hadden recht op het sociale tarief voor hun waterverbruik in 2021.**<sup>60</sup>

Voor sommige huishoudens is het niet mogelijk om het sociale tarief toe te passen, ook al hebben ze er in theorie recht op (dit is bijvoorbeeld het geval bij collectieve watermeters in appartementsgebouwen). In dat geval kan het huishouden een forfaitaire compensatie aanvragen, waarvan het bedrag afhangt van de samenstelling van het huishouden.

**Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hebben geen sociaal tariefstelsel voor water.** Het Comité de Contrôle de l'eau van CEGE Wallonie beveelt de implementatie van een dergelijk systeem in Wallonië aan.<sup>61</sup>

## Sociaal Waterfonds

Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hebben een Sociaal Waterfonds opgericht dat gefinancierd wordt door een bijdrage op de verbruikte m<sup>3</sup> drinkwater. Net zoals het Energie- en het Verwarmingsfonds mobiliseren de OCMW's het overeenstemmende gewestelijke fonds om financiële steun te verlenen aan gezinnen die moeilijkheden ondervinden om hun waterfactuur te betalen. De fondsen kunnen ook worden gebruikt om lekken op te sporen of apparatuur te vervangen die bijzonder veel water verbruikt (in Wallonië is bijvoorbeeld 5% van het 'sociale' budget aan deze interventies gewijd).

### Brussels Hoofdstedelijk Gewest

In 1998 heeft VIVAQUA een **Sociaal Waterfonds opgericht in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**, dat wordt beheerd door de 19 OCMW's. Dit fonds wordt gefinancierd door een bijdrage die wordt ingehouden op elke m<sup>3</sup> water die op het grondgebied van Brussel wordt verbruikt (**0,03 euro per m<sup>3</sup> gefactureerd water**) en wordt gebruikt om huishoudens in het gewest te helpen die moeite hebben om hun waterfactuur te betalen, om begeleiding te bieden of om kleine technische werken in huis uit te voeren (lekken in leidingen of kranen repareren, advies geven over het verbruik).<sup>62</sup> 'Als de voorziening voor waterverbruik in de huurprijs is inbegrepen, wordt een forfaitair bedrag van 80 liter per persoon per dag betaald. Deze 80 liter volstaan om in de levensbehoeften te voorzien, d.w.z.:

- > 8,5 liter om te koken;
- > 54 liter voor persoonlijke hygiëne en toiletten;
- > 17,5 liter voor schoonmaken en wassen'.<sup>63</sup>

58. Het tarief kan enkel worden toegekend aan een huishouden waarvan de leden officieel gedomicilieerd zijn op het adres van de betreffende meter. Om recht te hebben op het sociaal watertarief moet een van de leden van het huishouden tot een van de volgende categorieën behoren: een gepensioneerde die een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) ontvangt; een persoon die een leefloon van het OCMW ontvangt; een persoon met een beperking die een inkomensvervangende tegemoetkoming of integratietegemoetkoming ontvangt van de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid; een oudere persoon die van de Zorgkas een zorgbudget voor ouderen met een zorgnod ontvangt. (<https://www.vlaanderen.be/sociaal-tarief-voor-water>)

59. APE, 2016

60. VMM, 2022. Statistiek toepassing algemeen waterverkoopreglement 2021. In 2020 waren er 165.741 op een totaal van 2.703.573.

61. <https://www.cesewallonie.be/sites/default/files/uploads/Conseils%20consultatifs/CContrEau/CCEAU.104%20-%20Rapport%20CCEAU%202021.pdf>

62. <https://www.socialenergie.be/fr/eau/mesures-et-protections-sociales-concernant-leau/fonds-social-de-leau>

63. <https://www.vivaqua.be/fr/le-fonds-social>

## Wallonië

Sinds 2004 beschikt Wallonië voor zijn hele grondgebied over een **Sociaal Waterfonds en een Fonds voor Technische Verbetering (Fonds d'Amélioration Technique)**, met uitzondering van de Duitstalige Gemeenschap. De fondsen worden door de OCMW's aangesproken. Het eerste wordt gebruikt om de schulden van gezinnen met betalingsproblemen af te betalen, het tweede om lekken op te sporen of apparatuur te vervangen die veel water verbruikt. 'Jaarlijks is 80% van de begroting van het Sociaal Waterfonds bestemd voor hulp aan mensen met betalingsachterstanden, 10% wordt besteed aan werkingskosten (9% voor de OCMW's en 1% voor de SPGE) en 10% wordt gebruikt voor uitgaven in verband met de verbetering van de waterdistributenetten van de consumenten (uitgaven die gewoonlijk 'FAT-uitgaven' (Fonds d'Amélioration Technique) worden genoemd met het oog op technische verbeteringen). (...) De wetgeving voorziet in een jaarlijkse limiet voor bijstand in het kader van het Sociaal Waterfonds.'<sup>64</sup>

In 2014 bedroeg de bijdrage die werd geheven om de fondsen te voeden 0,0125 euro/m<sup>3</sup>. In 2015 is die som verdubbeld, wat ongeveer 4 miljoen euro opbracht.<sup>65</sup> De heffing wordt elk jaar geïndexeerd op basis van de consumptieprijsindex. **In 2021 bedroeg ze 0,0275/m<sup>3</sup>.**<sup>66</sup> 'De jaarlijkse dotatie aan het Sociaal Waterfonds bedraagt momenteel ongeveer 3,6 miljoen euro. Ze is uitzonderlijk verhoogd met twee keer 500.000 euro als gevolg van steunmaatregelen van de overheid in verband met de gezondheids crisis.'<sup>67</sup>

**In 2020 werden de voorwaarden om toegang te krijgen tot de fondsen uitgebreid en werd een speciale Covid-19-enveloppe ingevoerd.** Ongeveer 10.000 huishoudens konden in 2020 genieten van een geplafonneerde bijdrage voor hun waterfactuur (gemiddelde bijdrage: 369,8 euro). Daarnaast konden klanten die getroffen werden door tijdelijke werkloosheid profiteren van een korting van 40 euro op hun waterfactuur: 84.132 vergoedingen werden toegekend voor een totaalbedrag van 3.365.280 euro. Deze maatregel werd eind 2020 hernomen en verlengd tot eind mei 2021: er werden 33.841 vergoedingen toegekend voor een totaalbedrag van 1.363.640 euro.

Vanaf 31 oktober 2021 is het plafond voor steun uit het Sociaal Waterfonds verhoogd tot 544 euro, plus nog eens 109 euro vanaf de vierde persoon ten laste.<sup>68</sup> **Het budget voor tussenkomsten van dit fonds bedroeg 4,372 miljoen euro in 2021 en er werd bijstand verleend aan ongeveer 10.000 huishoudens in Wallonië. De Waalse Economische, Sociale en Milieuraad stelt echter vast dat het Fonds d'Amélioration Technique over het algemeen onderbenut blijft.**<sup>69</sup>

64. <http://www.spge.be/fr/fonds-social-de-l-eau.html? IDC=2039>

65. APE, 2016.

66. <https://www.cesewallonie.be/sites/default/files/uploads/Conseils%20consultatifs/CContrEau/CCEAU.125-%20R%C3%A9sum%C3%A9%20rapport%20CCEAU%202021-site.pdf>

67. AQUAWAL, 2021. La précarité hydrique en Wallonie: évolution, causes, solutions envisageables et le rôle du recouvrement. Page 17.

68. UWVC, <https://www.uvcw.be/energie/actus>

69. <https://www.cesewallonie.be/avis/rapport-annuel-2021-du-fonds-social-de-leau-en-wallonie>

## > Administratieve gegevens – Afbetalingsplannen, debietbegrenzers en afsluitingen

Voor een goed begrip van deze cijfers, worden in de methodologie achteraan de barometer de procedures in geval van wanbetaling in de drie gewesten verder in detail toegelicht.

### Waterschuld en afbetalingsplannen

**2020 bleek een uitzonderlijk jaar. De gewestregeringen namen een reeks maatregelen ter bescherming van de consument in het zog van de covid-19-pandemie en de diverse lockdowns. Deze maatregelen verklaren grotendeels de sterke daling van het aantal opgestarte afbetalingsplannen in 2020. In 2021 was er een lichte stijging, maar zonder dat men opnieuw het niveau van 2019 bereikte.**

#### Vlaanderen

In geval van wanbetaling heeft het waterdistributiebedrijf twee opties: ofwel start het een terugvorderingsprocedure voor de rechtbank op<sup>70</sup> (eventueel voorafgegaan door een minnelijke schikking), ofwel dient het bij de Lokale Adviescommissie (LAC) een aanvraag in voor de plaatsing van een debietbegrenzer. Wanneer de LAC advies uitbrengt over aanvragen voor de plaatsing van een debietbegrenzer of een afsluiting, kan de LAC de klant een afbetalingsplan opleggen dat hij moet volgen om afsluiting te vermijden.

**Het aantal opgestarte afbetalingsplannen in 2021 bleef in Vlaanderen vrij stabiel in vergelijking met het jaar voordien: 65.783 aan de kant van de leveranciers en 8.836 via het LAC. Zowel in 2020 als in 2021 was er evenwel een duidelijke daling ten opzichte van 2017**, zowel wat betreft de afbetalingsplannen aan de kant van de operator als die welke voortvloeien uit de LAC.

Hoewel het percentage niet-nageleefde afbetalingsplannen bij de distributeurs licht daalde tussen 2020 en 2021 (25,4% in 2020; 23,4% in 2021), is de daling zeer uitgesproken in vergelijking met 2017 (36,4%). Aan de andere kant is het percentage van de niet-nageleefde betalingsplannen sterk gestegen in de door de LAC opgelegde plannen (35,4% in 2020; 60,3% in 2021)<sup>71</sup> en overschrijdt het zelfs de niveaus van vóór de pandemie (59% in 2018; 54% in 2019).

De gemiddelde schuld bij de distributeurs steeg gestaag tussen 2017 (501 euro in lopende prijzen) en 2021 (660,3 euro in lopende prijzen)<sup>72</sup> en de gemiddelde terugbetalingstermijn steeg van 6,5 maanden in 2017 tot 7 maanden in 2021 (met een piek van 7,6 maanden in 2020). **De gemiddelde schuld bij afbetalingsplannen opgelegd door de LAC was aanzienlijk hoger** (1.432 euro voor verzoeken tot plaatsing van een debietbegrenzer en 2.205,6 euro voor verzoeken tot afsluiting), met als gevolg dat de terugbetalingstermijn rond de 16 tot 20 maanden schommelt.

70. En 2021 werden 5.495 klanten ten minste één keer per jaar opgeroepen voor een rechtszaak. (VMM, 2022. Statistieken toepassing algemeen waterverkoopreglement 2021)

71. VMM, 2022.

72. Bij reële prijzen (en om zo het effect van de inflatie te neutraliseren) komen we uit op een verhoging van 23,4% van het mediane bedrag van de schuld bij de distributeurs tussen 2017 en 2021.



## Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bijna 2/3 van de huishoudelijke meters in Brussel zijn collectief (ze bedienen meerdere woningen). Er zijn geen gegevens over de schulden van huurders aan verhuurders, met name voor water.<sup>73</sup> Afbetalingsplannen worden enkel toegekend op regularisatiefacturen, niet op voorschotfacturen (sinds 1 september 2020 vereist de wetgeving in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest minimaal een driemaandelijks facturatie). Een afbetalingsplan wordt door VIVAQUA geweigerd als het niet wordt aangevraagd zodra de factuur wordt uitgereikt of als de voorgestelde maandelijkse termijnen niet overeenstemmen met de criteria die door de distributiemaatschappij zijn vastgelegd.<sup>74</sup>

Tijdens de pandemie in het voorjaar van 2020 heeft VIVAQUA de betalingstermijn voor facturen verlengd en automatisch een afbetalingsplan van 10 maanden toegekend voor alle uitgereikte en nog niet betaalde facturen, ongeacht of ze betrekking hadden op een particulier of een onderneming.

Op 24 december 2021 vaardigde de regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een ordonnantie uit die belangrijke hervormingen invoert ter ondersteuning van kwetsbare watergebruikers. Deze hervormingen traden in werking op 1 januari 2022.<sup>75</sup>

## Wallonië

Waterdistributeurs volgen een gestandaardiseerde incassoprocedure om onbetaalde waterrekeningen terug te vorderen. Ze kunnen ook afbetalingsplannen aanbieden op eenvoudig verzoek van de betrokken gebruikers.<sup>76</sup> In 2019, 2020 en 2021 is het percentage klanten dat gebruik heeft gemaakt van een afbetalingsplan gedaald ten opzichte van 2018 (piek voor de periode 2010-2021). Anderzijds is het percentage oninbare schulden<sup>77</sup> in deze periode hoger dan in 2018.

Tabel 4: aantal opgestarte afbetalingsplannen voor residentiële klanten, 2017-2021

| Aantal opgestarte afbetalingsplannen              | 2017   | 2018   | 2019   | 2020       | 2021       |
|---------------------------------------------------|--------|--------|--------|------------|------------|
| <b>Vlaanderen</b>                                 | 82.645 | 75.097 | 72.072 | 65.700     | 65.783     |
| <i>via de distributeurs</i>                       | 68.236 | 62.082 | 61.429 | 58.444     | 56.947     |
| <i>via het LAC</i>                                | 14.409 | 13.015 | 12.508 | 8.848      | 8.836      |
| <b>Brussel</b>                                    | 27.212 | 30.659 | 29.618 | Non publié | Non publié |
| <b>Wallonië</b>                                   |        |        | 81.718 | 82.000     | 84.000     |
| <i>(% huishoudelijke gebruikers<sup>78</sup>)</i> | (6,1%) | (6,2%) | (5,6%) | (5,4%)     | (5,5%)     |

Bron: VMM, VIVAQUA et AQUAWAL; eigen berekeningen

73. May et al., 2021. Formes, facteurs et importance de la vulnérabilité hydrique dans une métropole européenne - Le cas de Bruxelles. EchoGéo 57. Les enjeux de l'alimentation en eau potable des villes

74. <https://books.openedition.org/ined/16230?lang=fr>

75. Ordonnantie van 24 december 2021 die sommige bepalingen van de ordonnantie van 20 oktober 2006 wijzigt. Die stelt een kader op voor het waterbeleid en voor de ordonnantie van 8 september 1994 die de levering regelt van water dat via het distributienet wordt verdeeld in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Doel is dat er sociale maatregelen in worden geïntegreerd. Gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* op 17 januari 2002, [http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2022/01/17\\_1.pdf#Page94](http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2022/01/17_1.pdf#Page94)

76. AQUAWAL, 2022. Statistiques de l'eau potable et de l'assainissement des eaux usées en Wallonie.

77. Het percentage oninbare vorderingen wordt gedefinieerd als de som van de dubieuze en oninbare vorderingen gedeeld door de omzet van de sector. (AQUAWAL, 2022)

78. Van alle meters heeft AQUAWAL sinds 2012 ongeveer 9% van de gebruikers met een betalingsachterstand geregistreerd, d.w.z. ongeveer 140.000 betrokken meters in de periode 2012-2018, met een stijging tot ongeveer 144.000 in 2020 en 143.000 in 2021. (Aquawal, 2021. La précarité hydrique en Wallonie: évolution, causes, solutions envisageables et le rôle du recouvrement).

## Debietbegrenzers

Bij betalingsproblemen kan het distributiebedrijf onder bepaalde voorwaarden een debietbegrenzer installeren. Dit apparaat wordt gebruikt als alternatief voor een zuivere afsluiting<sup>79</sup> en belemmert het dagelijkse verbruik van het huishouden enorm. Een emmer vullen met een debietbegrenzer duurt bijvoorbeeld tot 6 minuten. Een douche nemen duurt 20 minuten tot een halfuur.<sup>80</sup>

**Wallonië voerde dit systeem in 2015 in**, maar tussen april en augustus 2020 werd de installatie van nieuwe begrenzers verboden als gevolg van de coronapandemie. Het besluit van de Waalse regering van 21 oktober 2020 biedt aan de betrokken klanten ook de mogelijkheid om de verwijdering van een bestaande begrenzer aan te vragen.<sup>81</sup> Sinds 2019 wordt er strenger toegekeken op de installatie van debietbegrenzers: zo moeten de schulden meer dan 1.000 euro bedragen. Het is echter waarschijnlijk dat debietbegrenzers die onder deze voorwaarden zijn geïnstalleerd langer actief blijven, omdat de schuld volledig moet zijn aangezuiverd voor ze worden verwijderd.<sup>82</sup>

**Vlaanderen heeft besloten dit systeem vanaf 2020 in te voeren.** Sindsdien kan een huishoudelijke klant met betalingsproblemen niet langer worden afgesloten van de watertoevoer zonder dat eerst de procedure is gevolgd voor het installeren van een debietbegrenzer, een beslissing van de LAC. Van 20 maart 2020 tot 17 juli 2020 en van 30 oktober 2020 tot 30 mei 2021 kon er geen debietbegrenzing worden uitgevoerd als gevolg van de pandemie, met uitzondering van noodsituaties. Sinds juni 2021 is het aantal geïnstalleerde debietbegrenzers sterk gestegen, **tot 777 eind 2021**.

**Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest maakt geen gebruik van het systeem van debietbegrenzers.**

Tabel 5: aantal geïnstalleerde debietbegrenzers per gewest, 2019-2021

| Aantal werkende debietbegrenzers | 2019          | 2020          | 2021          |
|----------------------------------|---------------|---------------|---------------|
| Vlaanderen                       | niet relevant | 70            | 777           |
| Brussel                          | Niet relevant | Niet relevant | Niet relevant |
| Wallonië                         | 1.716         | 1.100         | Niet bekend   |

Niet relevant: omdat er geen debietbegrenzers werden gebruikt

Bron: VMM, VIVAQUA en AQUAWAL

79. In Wallonië kan een afsluiting pas plaatsvinden na een beslissing van een rechter en is het fenomeen zeldzaam.

80. [https://www.lavenir.net/cnt/dmf20210128\\_01549656/vers-l-interdiction-definitive-des-limiteurs-d-eau-en-wallonie](https://www.lavenir.net/cnt/dmf20210128_01549656/vers-l-interdiction-definitive-des-limiteurs-d-eau-en-wallonie)

81. <http://luttepauvrete.wallonie.be/actualites/covid-19-retrait-des-limiteurs-de-d%C3%A9bit-d%E2%80%99eau%C2%A0>

82. Ministeriële omzendbrief met betrekking tot de strijd tegen waterarmoede van 10 mei 2019. 'Door deze omzendbrief werd de voorwaardelijkheid van de installatie verhoogd en de technische beperkingen voor de gebruiker verminderd. Zo wordt de installatie van begrenzers nu pas gedaan vanaf een schuld van minimaal 1.000 euro, en de debietlimiet, voorheen 50 liter per uur bij een druk van 2 bar, is nu 85 liter per uur onder dezelfde drukomstandigheden. Ten slotte kan de begrenzer alleen worden geïnstalleerd op een onbetwistbare schuld, dat wil zeggen niet op voorschotfacturen of op schattingen van regulaties wegens het ontbreken van indextransmissie. Het feit dat het OCMW een tweede keer wordt geïnformeerd, vóór de installatie van een debietbegrenzer met het oog op financiële tussenkomst, zoals beoogd door de wijziging van artikel R.270bis-13, heeft meer dan 1.200 installaties van begrenzers in 4 jaar.' voorkomen. (AQUAWAL, 2021. La précarité hydrique en Wallonie: évolution, causes, solutions envisageables et le rôle du recouvrement)

## Waterafsluitingen door betalingsproblemen

Een andere indicator van waterarmoede is het aantal keren dat de watertoevoer wordt afgesloten wegens wanbetaling. Dit aantal varieert sterk naargelang van het commerciële beleid van de waterbedrijven en het regelgevende kader voor de inruiming van 'waterschulden'. Het kan dan ook niet worden gebruikt als de enige indicator van wateronzekerheid.<sup>83</sup>

**In Vlaanderen is de afsluitingsprocedure grondig herzien in 2020** (met de invoering van de debietbegrenzer). Bovendien mocht het water tussen 20 maart 2020 en 17 juli 2020 en tussen 30 oktober 2020 en 27 februari 2021 niet worden afgesloten vanwege de pandemie, behalve in het geval van een onmiddellijke bedreiging voor de volksgezondheid. In 2020 werden slechts 140 afsluitingen van de drinkwatervoorziening door operatoren geregistreerd, zonder advies van de LAC; geen enkele afsluiting werd toegestaan door de LAC. **In 2021 werden 195 afsluitingen geregistreerd, waaronder 12 waartoe de LAC opdracht gaf.** Van die 12 waren er 8 te wijten aan wanbetaling, 2 aan het weigeren van de toegang tot de ruimte waar zich de watermeter bevond en 2 aan de weigering tot naleving van de procedure voor de tegensprekelijke overname of voor een vernieuwde indienststelling. **183 afsluitingen vonden dus plaats zonder dat de LAC om advies hoefde te worden gevraagd en 143 daarvan hielden verband met wanbetalingen.** De afsluitingen zonder het advies van het LAC hadden betrekking op woningen zonder gedomiciëerde bewoner; het ging dan ook voornamelijk om tweede woningen.

**In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sluit VIVAQUA sinds de eerste lockdown in 2020 geen drinkwater meer af voor huishoudelijke gebruikers wegens wanbetaling.**<sup>84</sup> Deze maatregel, die aanvankelijk tijdelijk was, werd verlengd tot eind 2021. Sindsdien is de maatregel wettelijk aangenomen bij ordonnantie (in werking getreden op 1 januari 2022). Vóór 2020 waren afsluitingen pas toegestaan na een beslissing van de vrederechter, en alleen voor individuele meters, aangezien het afsluiten van collectieve meters verboden was (collectieve meters vertegenwoordigen in Brussel bijna twee derde van de huishoudelijke meters). De gevolgen van de afsluitingen waren desastreus, aangezien de watertoevoer pas kan worden hervat als de schulden aan VIVAQUA volledig zijn betaald.

**In Wallonië werden alle afsluitingen van de waterbevoorrading van huishoudens wegens wanbetaling opgeschort in 2020. Deze maatregel werd verlengd tot 31 oktober 2021.**

Tabel 6: aantal waterafsluitingen bij huishoudens wegens wanbetaling, per gewest, 2017-2021

| Aantal afsluitingen | 2017              | 2018              | 2019  | 2020 | 2021              |
|---------------------|-------------------|-------------------|-------|------|-------------------|
| <b>Vlaanderen</b>   | 1.925             | 900               | 1.231 | 109  | 151               |
| Via LAC             | 1.593             | 682               | 1.036 | 0    | 8                 |
| Zonder LAC          | 332               | 218               | 195   | 109  | 143               |
| <b>Brussel</b>      | 1.005             | 1.014             | 891   | 0    | 0                 |
| <b>Wallonië</b>     | Niet gepubliceerd | Niet gepubliceerd | 210   | 0    | Niet gepubliceerd |

Opmerking: huishoudelijke meters worden in de verschillende gewesten anders gedefinieerd. In Vlaanderen worden alle meters die niet gekoppeld zijn aan een ondernemingsnummer als 'huishoudelijk' beschouwd. (Een collectieve meter in een gebouw met een 'vereniging van mede-eigenaars' wordt dus niet als 'huishoudelijk' beschouwd). In Wallonië komen 'huishoudelijke' meters overeen met meters met een jaarlijks verbruik van minder dan 250 m<sup>3</sup>/jaar.

Bron: VMM, VIVAQUA en AQUAWAL; eigen berekeningen

83. Bronnen: SIA Partners, 'État des lieux de la précarité hydrique en Belgique', 14/12/2020, ENNHRI, VMM, AQUAWAL, VIVAQUA

84. BRUGEL, Jaarverslag 2020.Themacahier 5 - De watersector in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

# 2. Bijlage: Methodologie

## > Inleiding

Delbeke en Meyer (2015) ontwikkelden de eerste *Barometer Energiearmoede* op vraag van de Koning Boudewijnstichting. Die meet de omvang van de energiearmoede in België op een innovatieve manier, op basis van drie 'families' van indicatoren: 'gemeten energiearmoede', 'verborgen energiearmoede' en 'gepercipieerde energiearmoede'. Elke 'familie' heeft een indicator voor de omvang (percentage huishoudens dat te maken heeft met het probleem). Voor 'gemeten energiearmoede' en 'verborgen energiearmoede' wordt een tweede indicator berekend die de ernst van de situatie meet (diepte-indicator). Dit levert een set op van vijf basisindicatoren voor de barometer van de energiearmoede. De barometer vat zo de veelzijdige aard van de problematiek en speelt in op het idee dat verschillende mensen worden getroffen door verschillende soorten energiearmoede (Meyer et al., 2018).

Naar analogie met deze barometer werd door het onderzoeksteam ook een 'familie van indicatoren' ontwikkeld om waterarmoede in België te meten (Coene & Meyer, 2020).

Naast deze basisindicatoren brengen de twee barometers ook contextuele gegevens en gewestelijke administratieve gegevens met betrekking tot energie- en waterarmoede.

Deze beknopte methodologische nota vat slechts de belangrijkste elementen samen die betrokken zijn bij het uitwerken van de barometers voor energie- en waterarmoede.

We mogen ook niet over het hoofd zien **dat de indicatoren van de barometers genuanceerd moeten worden. Ze moeten worden uitgediept, aangevuld, verklaard en vergeleken met aanvullende analyses en externe standpunten, zoals kwalitatief onderzoek, de ervaring en de beleving van mensen op het terrein en van mensen die in energie- of waterarmoede leven** enz.<sup>85</sup> Een indicator is nooit meer dan een vereenvoudiging van de werkelijkheid (Delbeke, Oosterlynck, Holzemer en Meyer, 2014). Bovendien meten **de indicatoren, zoals ze ontwikkeld zijn voor de barometers, de ongelijkheid die kan bestaan binnen de Belgische samenleving en binnen subcategorieën van huishoudens of individuen**. Ze meten dus niet zozeer een absoluut niveau van energie- of waterarmoede.

85. Zie bv. de studie door SAAMO over waterarmoede in de provincie Antwerpen: <https://www.saamo.be/provincie-antwerpen/project/waterafsluiting-uitgefilterd/>

## Hoe waterarmoede meten?

Verkennde studies over waterarmoede in België werden uitgevoerd in opdracht van de Koning Boudewijnstichting (Aubard & Robert, 2015; Van Vooren, 2019). **Van Vooren (2019) definieert waterarmoede als ‘een situatie waarin een persoon geen toegang heeft tot een voldoende hoeveelheid water of tot water van goede kwaliteit dat voldoet aan zijn basisbehoeften: voeding, persoonlijke hygiëne en de woning.’** Naar analogie met energiearmoede heeft waterarmoede drie hoofdoorzaken: een te laag inkomen, te hoge waterfacturen (bv. door een stijging van de waterprijs of een stijging van het waterverbruik, zoals in het geval van werkloosheid) of een slechte kwaliteit van de huisvesting (bv. met verborgen lekken, gebrek aan waterbesparende voorzieningen of aan de opvang van hemelwater).<sup>86</sup> Op Europees niveau roept de op 16 december 2020 herziene **Drinkwaterrichtlijn (Europees Parlement en Raad van de Europese Unie, 2020) de lidstaten op om ‘de maatregelen te verbeteren of te handhaven die nodig zijn om iedereen, en met name kwetsbare en gemarginaliseerde groepen, toegang te geven tot water dat bestemd is voor menselijke consumptie [...]’.**

Net als bij energiearmoede is het Verenigd Koninkrijk een relatieve pionier op dit gebied en kan het als inspiratiebron dienen. Het Department of the Environment, Transport and the Regions (DETR) **definieerde het begrip ‘betaalbaarheid van water’ op basis van het percentage huishoudens dat meer dan 3% van hun inkomen moet uitgeven aan facturen voor leidingwater (levering en distributie) en waterzuivering (Sawkins & Dickie, 2005).** De drempel van 3% werd gekozen voor illustratieve doeleinden en kwam overeen met twee keer de verhouding tussen de mediane uitgaven van huishoudens aan waterfacturen en het besteedbaar inkomen. Sindsdien hebben anderen in de Britse watersector waterarmoede ook gedefinieerd op basis van deze **drempel van 3%, die meestal wordt aangevuld met een drempel van 5% om een onderscheid te maken tussen ‘algemene waterarmoede’ (3%) en ‘ernstige waterarmoede’ (5%) (Water UK, 2020a, 2020b).** De regelgevende instantie voor de watersector in Engeland en Wales (OFWAT) heeft het bijvoorbeeld over betaalbaarheidsproblemen als de waterfactuur meer dan 3% of meer dan 5% van het besteedbaar inkomen vertegenwoordigt.<sup>87</sup> OFWAT hanteert het besteedbaar inkomen van huishoudens nadat de kosten voor de huisvesting (huur, hypotheek, woonverzekeringspremies) en andere kosten (zoals diensten) zijn afgetrokken. De waterindustrie in Engeland heeft zich er in het algemeen belang (Public Interest Commitment) toe verbonden om de waterfacturen tegen 2030 betaalbaar te maken en een einde te maken aan het fenomeen waterarmoede: ‘To make bills affordable as a minimum for all households whose water and sewerage bills represent more than 5% of their disposable income by 2030 and to develop a strategy to end water poverty’.

**Vanhille Goedemé, Penne, Van Thielen et al. (2018) zijn van mening dat de drempel van 3% vrij hoog is voor de Belgische context. Zo hanteren zij voor Vlaanderen een drempel van 1,4% van het beschikbaar inkomen (zonder aftrek van de huisvestingskosten). Deze 1,4% is gebaseerd op het gewogen gemiddeld aandeel berekend volgens de methode van het referentiebudget (zie hieronder); van toepassing op huishoudens die huren op de privémarkt. Het komt ook overeen met de mediane wateruitgaven van arme huishoudens in Vlaanderen in 2015.**

**De waterarmoede-indicator (Coene & Meyer, 2020) die werd ontwikkeld in de *Barometer Waterarmoede*, wijkt af van de Britse definities om zo dicht mogelijk aan te sluiten bij de manier waarop ‘gemeten energiearmoede’ in België werd berekend.** Dezelfde kritiek die geldt voor de drempel van 10% van het inkomen voor het meten van energiearmoede (cf. Fuel Poverty Ratio) kan immers worden geuit op de vaste drempel van 3% of 5% van het inkomen voor het meten van waterarmoede.<sup>88</sup>

86. Aubard & Robert, 2015; Van Vooren, 2019

87. OFWAT, 2015

88. Zie Meyer, S., Holzemer, L., Delbeke, B., Middlemiss, L., Maréchal, K. (2018)

## Gegevens die werden gebruikt voor de barometer waterarmoede

**De gegevens waarop de Barometer Waterarmoede is gebaseerd, komen uit de BE-SILC-enquête, het Belgische onderdeel van EU-SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions).** De EU-SILC is een **langjarige enquête** waarin de verschillende lidstaten van de Europese Unie jaarlijks gegevens verzamelen over het inkomen en de levensomstandigheden. In ons land is Statbel (de algemene directie Statistiek van de FOD Economie) verantwoordelijk voor de BE-SILC-enquête, die wordt uitgevoerd bij een steekproef van de bevolking.

Op basis van het rijksregister wordt een aantal huishoudens willekeurig geselecteerd en geïnterviewd. Elk lid van het huishouden van 16 jaar en ouder wordt ook individueel bevroegd. **In België gaat het om ongeveer 6000 huishoudens. Mensen in een collectieve voorziening (zoals religieuze gemeenschappen, rusthuizen of gevangenissen) worden niet bevroegd. Hetzelfde geldt voor mensen zonder wettelijke verblijfsvergunning en daklozen.**

**In 2019 werden belangrijke wijzigingen aangebracht aan BE-SILC (zie hieronder). Sindsdien gebruikt BE-SILC een panel dat om de zes jaar roteert. Vanaf SILC 2021 wordt elk jaar een zesde van de steekproef vernieuwd.** Aangezien de enquête wordt uitgevoerd op een steekproef van de bevolking, moeten de cijfers met de nodige voorzichtigheid worden behandeld, vooral als subcategorieën (bv. type huishouden, eigendomstatus) het voorwerp van onderzoek zijn. Wanneer een indicator wordt berekend op basis van kleine subgroepen (segmenten), zien we vaak instabiele trends door de tijd heen. In zo'n geval zijn de groepen te klein om op een betrouwbare manier vergeleken te kunnen worden. Bovendien is er altijd een zekere foutenmarge in gegevens van steekproeven. De gegevens weerspiegelen dan ook voornamelijk trends, die in de loop van de jaren duidelijk worden. Inkomensgegevens hebben altijd betrekking op het jaar voorafgaand aan de enquête, terwijl andere gegevens (zoals energie- en waterfacturen) betrekking hebben op het jaar van de enquête.

**In de loop van de jaren zijn er bij SILC een aantal onderbrekingen geweest, wat maakt dat de barometergegevens niet altijd vergelijkbaar zijn door de tijd heen. Dit zijn de belangrijkste:**

- de eerder gepubliceerde resultaten van SILC2016, SILC2017 en SILC2018 zijn in 2020 herzien vanwege een correctie in de berekening van wegenen;<sup>89</sup>
- in 2019 zijn er fundamentele verbeteringen aangebracht aan de enquête, waardoor eerdere resultaten niet vergelijkbaar zijn met de resultaten van en na SILC2019. Inhoudelijk is er een verschuiving geweest naar het gebruik van administratieve gegevens voor de meeste inkomensvariabelen,<sup>90</sup> zodat de SILC-vragenlijst grondig is herzien: vragen werden anders geformuleerd en/of verplaatst, nieuwe vragen zijn toegevoegd, andere zijn geschrapt. Qua methodologie is het hele model voor het corrigeren van de non-respons, het uitvallen van respondenten en het kalibreren herzien. Administratieve variabelen (belastinginkomen van huishoudens) worden nu meegenomen in de berekening van de onderlinge gewichten. Deze methodologische hervorming verhoogt de nauwkeurigheid van de schattingen;<sup>91</sup>
- tijdens het veldwerk voor SILC2020 brak de COVID-19-pandemie uit. De maatregelen die werden genomen om de pandemie in te dammen hadden een aanzienlijke impact op de gegevensverzameling.<sup>92</sup> Hierdoor zijn de resultaten van SILC2020 moeilijk te vergelijken met die van SILC2019;

89. Zie: [https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Huishoudens/10.7%20Inkomen%20en%20levensomstandigheden/10.7.2%20Privation%20mat%C3%A9rielle/Technische%20nota%20-%20indicatoren\\_NL.pdf](https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Huishoudens/10.7%20Inkomen%20en%20levensomstandigheden/10.7.2%20Privation%20mat%C3%A9rielle/Technische%20nota%20-%20indicatoren_NL.pdf)

90. Zie: <https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Analyse/NL/Analyse%20SILC-Fiscale%20gegevens.pdf>

91. Zie: [https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Huishoudens/10.7%20Inkomen%20en%20levensomstandigheden/10.7.2%20Privation%20mat%C3%A9rielle/Technische%20nota%20-%20hervorming\\_NL.pdf](https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Huishoudens/10.7%20Inkomen%20en%20levensomstandigheden/10.7.2%20Privation%20mat%C3%A9rielle/Technische%20nota%20-%20hervorming_NL.pdf)

92. Zie voor een overzicht: <https://statbel.fgov.be/nl/methodologische-nota-eu-silc-covid-19>

- vanaf SILC2021 wordt de onroerendgoedbelasting opgenomen in het besteedbaar inkomen.
- vanaf SILC2021 is ook de definitie van een huishouden gewijzigd. Tot SILC2020 moest een persoon ten minste 6 maanden in een huishouden wonen of van plan zijn er ten minste 6 maanden te wonen. Deze periode is verlengd tot 12 maanden;
- vanaf SILC2021 zijn de Europese indicatoren voor het meten van armoede en sociale uitsluiting (AROPE) aangepast. AROPE is aangepast naar aanleiding van de Europa 2030-doelstellingen (als onderdeel van de Europese pijler inzake sociale rechten) om deprivatie beter te meten en meer rekening te houden met de situaties van sociale uitsluiting van mensen op arbeidsleeftijd. Zie onderstaande tabel voor de oude en nieuwe definitie.<sup>93</sup>

---

93. Zie: <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/plus>



Tabel 7: definitie van de AROPE-indicatoren en hun samenstellende onderdelen voor en na de herziening

| AROE (EU 2020, vóór de herziening) verwijst naar de situatie waarin individuen worden geconfronteerd met minstens drie armoederisico's uit deze lijst:                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | AROE (EU 2030, na herziening) verwijst naar de situatie waarin individuen worden geconfronteerd met minstens drie armoederisico's uit deze lijst:                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>Risico op monetaire armoede (AROP):</b><br/>Percentage personen waarvan het beschikbaar equivalent inkomen (na sociale overdrachten) onder de 60% van de armoededrempel ligt.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | <p><b>Risico op monetaire armoede (AROP):</b><br/>Percentage personen waarvan het beschikbaar equivalent inkomen (na sociale overdrachten) onder de 60% van de armoededrempel ligt.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <p><b>Ernstige materiële deprivatie (SMD):</b><br/><b>Iemand is ernstig gedepriveerd op materieel vlak als hij/zij zich minstens vier van de negen vastgelegde elementen inzake materiële deprivatie niet kan veroorloven:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. het niet kunnen betalen van de huur, hypotheek of facturen voor publieke diensten;</li> <li>2. de woning niet voldoende kunnen verwarmen;</li> <li>3. geen onverwachte uitgaven kunnen doen;</li> <li>4. niet geregeld vlees of proteïnen kunnen eten;</li> <li>5. een week vakantie kunnen nemen buitenshuis;</li> <li>6. een kleurentelevisie bezitten;</li> <li>7. een wasmachine bezitten;</li> <li>8. een eigen auto bezitten;</li> <li>9. een telefoon bezitten.</li> </ol> | <p><b>Ernstige materiële en sociale deprivatie (SMSD):</b><br/>Een persoon wordt beschouwd als ernstig materieel en sociaal gedepriveerd (SMSD) als hij/zij niet over de middelen beschikt om zich minstens 7 van de 13 vastgelegde elementen van materiële en sociale deprivatie te veroorloven:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. facturen tijdig kunnen betalen;</li> <li>2. een week per jaar vakantie kunnen nemen buitenshuis;</li> <li>3. minstens om de twee dagen vlees, kip of vis kunnen eten;</li> <li>4. een onverwachte uitgave kunnen doen;</li> <li>5. zich een eigen wagen kunnen veroorloven;</li> <li>6. de woning voldoende kunnen verwarmen;</li> <li>7. beschadigde of versleten meubels kunnen vervangen</li> </ol> <p>Personen worden ook bevraagd over hun individuele financiële (on)mogelijkheden:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>8. versleten kleren kunnen vervangen door nieuwe;</li> <li>9. twee paar schoenen hebben in goede staat;</li> <li>10. thuis toegang hebben tot internet;</li> <li>11. minstens éénmaal per maand met vrienden of familie kunnen afspreken om iets te eten of te drinken;</li> <li>12. regelmatig kunnen deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten;</li> <li>13. wekelijks een bedrag kunnen uitgeven voor persoonlijke behoeften.</li> </ol> |
| <p><b>Leven in een huishouden met een erg lage werkintensiteit (LWI EU 2020):</b><br/><b>Leven in een huishouden waarvan de leden die op arbeidsleeftijd zijn minder dan 20% van hun potentieel hebben gewerkt in de jongste 12 maanden.</b><br/><b>Een persoon op arbeidsleeftijd is tussen 18 en 59 jaar, met uitsluiting van studenten tussen 18 en 24 jaar.</b></p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | <p><b>Leven in een huishouden met een erg lage werkintensiteit (LWI):</b><br/>Leven in een huishouden waarvan de leden die op arbeidsleeftijd zijn minder dan 20% van hun potentieel hebben gewerkt in de jongste 12 maanden.<br/>Een persoon op arbeidsleeftijd is tussen 18 en 59 jaar, <b>met uitsluiting van studenten tussen 18 en 24 jaar en personen die met pensioen zijn (met uitzondering van een overlevingspensioen), met uitsluiting ook van personen tussen 60 en 64 jaar die inactief zijn en leven in een huishouden waar het belangrijkste inkomen bestaat uit pensioenen.</b></p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |

Bron: Statbel

## > Waterarmoede

De indicator 'waterarmoede' geeft een idee van het aantal huishoudens dat een te groot deel van hun inkomen besteedt aan leidingwater.

### Omvang van het probleem waterarmoede

In wat volgt overlopen we de belangrijkste variabelen die een rol spelen bij het berekenen van de indicator voor waterarmoede (equivalent beschikbaar inkomen, huisvestingskosten, kosten voor leidingwater), en ook de berekening van de drempel die wordt gebruikt voor de indicator.

#### Beschikbaar inkomen

**Om het beschikbaar inkomen van een huishouden te berekenen, tellen we alle inkomens van het huishouden bij elkaar op, zowel de gezamenlijke inkomens als de individuele inkomens van de leden van het huishouden.** Negatieve inkomens beschouwen we als 'ontbrekend'. Meer precies betekent dit de volgende bruto-inkomens (Statbel): <sup>94</sup>

#### Op het niveau van de individuele leden van een huishouden:

- > lonen en salarissen van werknemers
- > bedrijfswagen
- > inkomens/verliezen uit zelfstandige activiteiten (inclusief royalty's)
- > aanvullend pensioen uit een individueel privéfonds
- > werkloosheidsuitkeringen
- > ouderdomspensioen
- > overlevingspensioen
- > uitkering voor ziekte of ongeval
- > uitkering voor invaliditeit
- > studietoelage

#### Op het niveau van het huishouden, :

- > inkomsten uit de verhuur van een onroerend goed of terrein
- > gezinsuitkeringen, kinderbijslagen
- > minimumloon
- > huurtoeslag
- > regelmatige overdrachten tussen huishoudens
- > inkomsten uit patrimonium
- > inkomsten van familieleden jonger dan 16 jaar

94. <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/faq>

**Van deze som worden de volgende elementen afgetrokken:**

- › regelmatige overdrachten tussen huishoudens
- › belasting op inkomen en sociale zekerheidsuitkeringen
- › onroerende voorheffing op het bezit van een hoofdverblijfplaats.

**Equivalent beschikbaar inkomen****We nemen in de indicator voor waterarmoede alleen huishoudens in de laagste 50% van de inkomensverdeling mee.**

De hogere inkomensdecielen kunnen mogelijk ook meer uitgeven dan de drempel, maar een verband leggen met (water) armoede vinden wij niet gerechtvaardigd (zie bijvoorbeeld Smets, 2008). Om te bepalen wie een hoog of laag inkomen heeft, gebruiken we het begrip 'equivalent inkomen'. De SILC-inkomens worden omgerekend naar 'equivalente inkomens' om rekening te houden met verschillen in de samenstelling van huishoudens. Dat gebeurt volgens de aangepaste equivalentieschaal van de OESO (2.000 euro betekent niet hetzelfde voor een alleenstaande als voor een koppel met twee kinderen). Op basis van deze schaal krijgt elke eerste volwassene in het gezin een gewicht van 1, elke volgende volwassene een gewicht van 0,5, en kinderen onder de 14 jaar een gewicht van 0,3. Het equivalent beschikbaar inkomen is het totale inkomen van een huishouden - na belastingen, sociale zekerheidsbijdragen en overdrachten aan andere huishoudens - dat beschikbaar is voor uitgaven of om te sparen, gedeeld door de equivalentieschaal (een koppel met één kind jonger dan 14 jaar heeft bijvoorbeeld een equivalentieschaal van  $1+0,5+0,3=1,8$ ). Het equivalent beschikbaar inkomen wordt in drie stappen berekend (Statbel): <sup>95</sup>

- › optellen van alle geldelijke inkomsten die elk lid van het huishouden uit elke bron ontvangt (werkgerelateerde inkomsten, inkomsten uit beleggingen, sociale uitkeringen, andere inkomsten van het huishouden; betaalde belastingen en sociale premies worden van dit bedrag afgetrokken);
- › om rekening te houden met de verschillen in de grootte en de samenstelling van het huishouden wordt het totale (netto) inkomen van het huishouden gedeeld door de equivalentieschaal;
- › het verkregen cijfer wordt het 'equivalent beschikbaar inkomen' genoemd en wordt toegerekend aan elk lid van het gezin.

Alleen de huishoudens in de vijf laagste inkomensdecielen verkeren dus mogelijk in een situatie van waterarmoede. Merk op dat de populatie met een hoog inkomen wel wordt meegenomen in de berekening van de drempelwaarden en medianen van de indicator. Voor de berekening van de indicator voor waterarmoede gebruiken we het reëel beschikbaar inkomen van het huishouden, niet het equivalent inkomen. Door deze methode hoeven we de wateruitgaven niet te individualiseren: het is niet zeker dat de coëfficiënten van de OESO-schaal op dezelfde manier op de uitgaven voor water kunnen worden toegepast als op het inkomen.

95. <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/plus#:~:text=Equivalent%20inkomen%20is%20een%20maatstaf,voor%20alle%20huishoudensgrootten%20en%20Dcomposities>.

### Huisvestingskosten

**Bij het berekenen van de indicator voor waterarmoede trekken we de kosten van huisvesting af van het beschikbaar inkomen van het huishouden om het resterende budget van het huishouden te bepalen.** De kosten voor huisvesting worden berekend door de volgende elementen bij elkaar op te tellen: <sup>96</sup>

- huur of hypotheekaflossing (rente + aflossing van het kapitaal) voor de hoofdwoning (indien van toepassing);
- kosten voor het onderhoud van gemeenschappelijke ruimtes en het gebruik van liften;
- gewoon onderhoud en kleine reparaties. <sup>97</sup>

In de literatuur wordt soms alleen rekening gehouden met de kosten van de rente van een hypotheek voor huiseigenaars, omdat de aflossing van het kapitaal als een investering wordt beschouwd. In de barometer is ervoor gekozen om de volledige maandelijkse hypotheekaflossing (rente + kapitaal) in verband met de aankoop van de woning op te nemen. Anders zou het beschikbaar inkomen van huiseigenaars met een hypotheek een vertekend beeld geven (Delbeke et al., 2014).

Om de kwesties van de toegang tot betaalbare huisvesting en waterarmoede niet door elkaar te halen, **hebben we de kosten van huisvesting geplafonneerd** op twee keer de mediane kosten van huisvesting voor alle huishoudens.

### Kosten voor leidingwater

**De SILC-enquête verschaft gegevens over de maandelijkse uitgaven van huishoudens aan water.** Die zijn gebaseerd op de vraag "Hoeveel betaalt u maandelijks voor uw waterverbruik? U mag een ruwe schatting geven. Indien een deel van uw woning voor beroepsdoeleinden wordt gebruikt, gelieve enkel het bedrag voor uw woongedeelte op te geven.". We weten dus niet hoeveel water er precies wordt verbruikt, of het tarief dat ervoor wordt betaald. We weten ook niet of de vermelde bedragen overeenkomen met de maandelijkse som die huishoudens moeten betalen of met het werkelijk betaalde bedrag op basis van de definitieve regularisatiefactuur. Huishoudens kunnen de totale uitgaven voor water en energie vermelden (bijvoorbeeld de optelsom van water en gas, water en elektriciteit, of water, gas en elektriciteit). Om dit te corrigeren berekenen we voor deze huishoudens een theoretisch bedrag voor water. <sup>98</sup> We doen hetzelfde voor huurders van wie de waterfactuur bij de huur is inbegrepen. Sommige huishoudens gaven aan dat ze het bedrag van hun waterfactuur niet kenden. Statbel maakte in dat geval zelf een berekening. Informatie hierover is beschikbaar in het kwaliteitsrapport op de website van Statbel. <sup>99</sup>

96. In principe moet je hiervan nog de eventuele uitkeringen voor de huisvesting aftrekken. Maar die zijn al inbegrepen in het gezinsinkomen. Om een dubbeltelling te voorkomen trekken we de kosten voor huisvesting niet af.

97. Voor SILC2021 voegden we er ook de onroerende voorheffing aan toe. Omdat sinds SILC2021 deze variabele is weggenomen uit het besteedbaar inkomen van huishoudens, is de manier om de huisvestingskosten te berekenen veranderd. De resultaten van de voorafgaande barometers zijn dus niet vergelijkbaar met wat we sinds SILC2021 krijgen als resultaat.

98. Voor elke gezinssamenstelling berekenen we de mediane waterfactuur. Voor een huishouden met drie personen bijvoorbeeld berekenen we de mediane waterfactuur voor alle huishoudens met drie personen.

99. <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting/plus>

### Berekening van de indicator inzake de omvang

We kunnen nu het besteedbaar budget van huishoudens (beschikbaar inkomen minus de kosten voor huisvesting) en de uitgaven van huishoudens voor water vergelijken. **Naar analogie met de gemeten energiearmoede gebruiken we een drempel die elk jaar kan veranderen.** Dit maakt het mogelijk om rekening te houden met omstandigheden die een behoorlijk gelijkaardige invloed hebben op de bevolking als geheel (zoals veranderingen in de waterprijs).

Voor SILC2021 is de mediane verhouding tussen de uitgaven voor water en het besteedbaar budget bijvoorbeeld 1,05%. Dit betekent dat 50% van de huishoudens minder dan 1,05% van hun besteedbaar budget aan water uitgeeft, en 50% meer dan 1,05%. De drempel voor 'buitensporige wateruitgaven' (die we vastlegden op twee keer de mediane verhouding tussen uitgaven en besteedbaar budget) is dan 2,1%. Huishoudens met een laag inkomen<sup>100</sup> die meer dan 2,1% van hun besteedbaar budget aan water uitgeven, worden dan geacht zich in een situatie van waterarmoede te bevinden.

**Kortom, elk huishouden met een laag inkomen, waarvoor de verhouding tussen de 'uitgaven voor water' en het 'besteedbaar budget'<sup>101</sup> hoger is dan de drempel voor 'buitensporige uitgaven voor water' leeft in een situatie van 'waterarmoede'.**

### Diepte van de waterarmoede

**De omvang van waterarmoede zegt niets over de ernst van het probleem. Daarom hebben we een tweede indicator gedefinieerd: de zogenaamde 'diepte' van waterarmoede.** Die probeert een antwoord te geven op de vraag: hoeveel euro geeft een huishouden met waterarmoede maandelijks uit aan water 'boven' wat normaal/acceptabel is op basis van het beschikbaar budget?<sup>102</sup> We berekenen de diepte van waterarmoede aan de hand van de volgende formule: 'werkelijke uitgaven - redelijke uitgaven op basis van besteedbaar budget'. Met 'redelijke uitgaven' bedoelen we in 2021: 2,1%<sup>103</sup> van het besteedbaar budget.

100. D.w.z. die behoren tot de vijf eerste decielen equivalent besteedbaar inkomen.

101. Beschikbaar inkomen - huisvestingskosten = resterend budget.

102. Beschikbaar budget = beschikbaar inkomen - geplafonneerde huisvestingskosten.

103. D.w.z. tweemaal de verhouding mediane wateruitgaven / besteedbaar inkomen met aftrek van de huisvestingskosten in 2021.

## > Verborgen waterarmoede

**Volgens de SERV (2012) en Van Vooren (2019) is er sprake van ‘verborgen waterarmoede’ wanneer mensen zo weinig leidingwater verbruiken dat ze geacht worden niet in hun basisbehoeften te kunnen voorzien of dat ze goedkopere alternatieve bronnen gebruiken waarvan de kwaliteit niet gegarandeerd is.**

Op basis van de SILC-enquête is het niet mogelijk om verborgen waterarmoede te berekenen. Naast leidingwater kunnen huishoudens immers ook water uit hemelwatertanks of grondwaterputten gebruiken. **De gegevens die in België beschikbaar zijn over het aandeel huishoudens met een hemelwatertank van een bepaald volume of een waterput zijn ontoereikend.** In Vlaanderen is de installatie van een hemelwatertank of -ton sinds 2014 verplicht voor nieuwbouw en verbouwingen. De verplichting bestaat ook in Brussel en ook steeds meer Waalse gemeenten leggen ze op, maar dit zegt niets over bestaande woningen. In principe zouden grondwaterputten zowel in Vlaanderen als Wallonië moeten worden aangegeven, maar veel huishoudens verzuimen dit. De SILC-enquête vraagt ook niet naar het gebruik van deze alternatieve waterbronnen. **Vanhille et al. (2018) wijzen erop dat huishoudens ook buiten hun woning toegang tot water kunnen hebben.** Ze kunnen bijvoorbeeld douchen op hun werk of in hun vrije tijd, of de was doen in een wasserette. We kunnen daarom niet stellen dat huishoudens die bijvoorbeeld minder dan de helft verbruiken van wat een standaardhuishouden verbruikt (naar analogie met de definitie van verborgen energiearmoede), in een situatie van verborgen waterarmoede verkeren. Vanhille et al. (2018) schatten echter (zonder rekening te houden met de mogelijkheid van toegang tot een andere watervoorziening dan het distributienetwerk) dat iets meer dan 10% van de Vlaamse bevolking in verborgen waterarmoede verkeert.

## > Gepercipieerde waterarmoede

**Naar analogie met de subjectieve of gepercipieerde energiearmoede zou het ook interessant zijn om na te gaan of huishoudens zelf vinden dat ze over voldoende middelen beschikken om hun waterfactuur te betalen. Deze vraag wordt echter niet gesteld in de SILC-enquête. Het is daarom onmogelijk om een indicator uit te werken die vergelijkbaar is met die voor subjectieve energiearmoede.**

Er zijn wel enkele schattingen van gepercipieerde waterarmoede. Huishoudens worden bijvoorbeeld gevraagd naar hun drinkwaterfactuur in de waterenquête van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM, 2014). De helft van de ondervraagden in 2013 vond de hoogte van hun waterfactuur normaal, 37% vond ze hoog. Op de vraag of de prijs van leidingwater correct was, had de helft van de ondervraagden geen mening, 22% was het ermee eens en 30% niet. 22,6% zei dat de uitgaven voor leidingwater een aanzienlijk deel van hun huishoudbudget uitmaakten; dit percentage was hoger dan in voorgaande jaren (20,6%). 27,7% zei dat de prijs-kwaliteitverhouding voor leidingwater oké was. Laagopgeleide personen waren het significant minder eens met deze stelling dan hoogopgeleide mensen.

## > Administratieve gegevens verbonden met de waterfactuur

De barometer waterarmoede bevat ook administratieve gegevens om het fenomeen van waterarmoede te beschrijven. Deze data zijn nauw verbonden met het begrip waterarmoede, aangezien de meeste ervan betrekking hebben op wanbetalingen.

De administratieve gegevens zijn voornamelijk afkomstig van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), VIVAQUA en BRUGEL in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en AQUAWAL in Wallonië. Het is belangrijk om de onderliggende procedures in elk gewest bij wanbetaling te begrijpen om de gewestelijke verschillen correct te interpreteren. In Brussel bijvoorbeeld is sinds 2020 het afsluiten van de watertoevoer wegens wanbetaling niet meer toegestaan.

De presentatie van de gegevens is op gewestelijk niveau niet geharmoniseerd, waardoor het moeilijk is om situaties tussen regio's te vergelijken en te interpreteren.

### Procedure bij wanbetaling in Vlaanderen

De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM, 2022) publiceert sociale statistieken over drinkwater en wanbetaling.

De procedure wegens wanbetaling vangt aan wanneer de klant zijn drinkwaterfactuur niet heeft betaald na het verstrijken van de betalingstermijn en hij een herinneringsbrief ontvangt (de klant kan wel uitstel van betaling aanvragen). Als de klant niet reageert op de brief, wordt een ingebrekestelling verstuurd per aangetekende post. De klant kan een afbetalingsplan (terugbetaling) afsluiten met de operator, via het OCMW of via een erkende dienst voor schuldbemiddeling. Als de klant niet reageert op de ingebrekestelling of het afbetalingsplan niet correct uitvoert, heeft het waterbedrijf twee opties: de schuld innen door een gerechtelijke procedure op te starten (eventueel voorafgegaan door een voorstel tot minnelijke schikking) of een debietbegrenzing aanvragen bij de LAC (Lokale Adviescommissie). In 2020 is deze debietbegrenzing ingevoerd: de operator kan een aanvraag indienen om het debiet van de watermeter te beperken tot 50 liter per uur. Dit is een maatregel die, in tegenstelling tot de afsluiting, mensen in staat stelt om water te blijven consumeren in geval van betalingsproblemen, op dezelfde manier waarop elektriciteit wordt beperkt tot 10 ampère bij wanbetaling van de energiefacturen. Met de debietbegrenzer kun je bijvoorbeeld geen wasmachine of vaatwasser laten draaien; het vullen van een emmer of een pan duurt lang. Het begrenzen van de watertoevoer wordt gedaan door een medewerker van het waterbedrijf, maar als er een digitale meter met een afsluitklep is geïnstalleerd, kan het ook vanop afstand gebeuren.

De LAC kan een gefaseerd afbetalingsplan opleggen om te voorkomen dat de klant wordt begrensd of dat het water wordt afgesloten. Als de klant de debietbegrenzer hindert of manipuleert, als hij niet binnen 6 maanden na de installatie van de begrenzer een afbetalingsplan opstart, als hij zich niet aan het afbetalingsplan houdt of zijn waterverbruik niet betaalt nadat de debietbegrenzer is geïnstalleerd, kan de exploitant een aanvraag tot afsluiting indienen bij de LAC. Zo'n aanvraag kan ook worden ingediend bij de LAC (behalve in het geval van wanbetaling) als de klant de toegang tot de watermeter weigert of weigert klant te worden terwijl hij wel leidingwater verbruikt. In sommige gevallen is het advies van de LAC niet vereist, maar wordt de begrenzings- of afsluitingsprocedure uitgevoerd door de controleur van de milieuwetgeving (bijvoorbeeld in het geval van een niet-conforme binneninstallatie). Soms is er geen voorafgaande afsluitingsprocedure nodig, bijvoorbeeld in het geval van werkzaamheden, fraude of een leegstaand pand.

In geval van abnormaal waterverbruik (bv. lekken) kunnen klanten een controle van hun verbruik aanvragen (gratis voor beschermde klanten) en een verzoek tot minnelijke schikking voor hun waterfactuur indienen.

Klanten hebben recht op een minnelijke schikking voor een abnormaal hoog verbruik<sup>104</sup> 'als aan de volgende zeven voorwaarden is voldaan:

1. de klant heeft als een goede huisvader gehandeld;
2. het abnormaal hoge verbruik is te wijten aan een verborgen oorzaak (lekken in ondergrondse leidingen; lekken in leidingen die in de grond zijn ingegraven); lekken in ontoegankelijke (sanitaire) ruimtes; lekken in een meterkast; als aan de gebruikelijke wettelijke en technische voorwaarden voor de interne installatie is voldaan na reparatie van een veiligheidsklep op een warmwaterproductiesysteem of een waterontharder die blijft werken, of een defect in een waterzuiveringstoestel dat meer doorspoelt dan voorheen of een hemelwatersysteem dat meer bijvult dan gewenst;
3. het abnormaal hoge verbruik, dat is herberekend op jaarbasis, moet ten minste 50% hoger zijn dan het gemiddelde jaarverbruik of ten minste 100 m<sup>3</sup> bedragen. Bij gebrek aan historische verbruiksgegevens wordt het gemiddelde jaarverbruik bepaald aan de hand van een meterstand die wordt opgenomen drie maanden nadat de oorzaak van het abnormaal hoge verbruik is verholpen;
4. de oorzaak van het abnormaal hoge verbruik moet door de exploitant worden vastgesteld of door de afnemer worden aangetoond aan de hand van de factuur voor de herstelling;
5. de oorzaak van het abnormaal hoge verbruik moet hersteld of weggenomen zijn;
6. er is geen sprake van kwaad opzet of fraude;
7. het abnormaal hoge verbruik wordt niet veroorzaakt of in stand gehouden door een inbreuk op de wettelijke en technische bepalingen die van kracht zijn voor de installatie binnen gebouwen.<sup>105</sup>

## Procedure bij wanbetaling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Voorschotfacturen kunnen niet worden geïnd. Als de factuur voor de jaarlijkse regularisatie niet binnen 30 dagen wordt betaald, wordt een herinnering verstuurd met een boete van 5 euro. Als de klant de situatie niet binnen de twee weken regulariseert, stuurt Vivaqua een aangetekende ingebrekestelling (termijn van 15 dagen + 10 euro kosten). De verbruiker beschikt over 10 dagen om bezwaar aan te tekenen zodat VIVAQUA het OCMW niet op de hoogte brengt van de uitstaande betalingen.<sup>106</sup> Het OCMW wordt op de hoogte gebracht van de onbetaalde facturen met een Excel-lijst en heeft dan 2 maanden om contact op te nemen met de debiteur en te overwegen actie te ondernemen, met name via het Sociaal Fonds. Als deze termijn verstreken is, wordt het dossier toevertrouwd aan Eurofides voor inning.<sup>107</sup>

Klanten met een betalingsachterstand kunnen onderhandelen over een gestandaardiseerd afbetalingsplan in geval van normaal of abnormaal verbruik of, onder bepaalde voorwaarden, over een redelijk afbetalingsplan.

104. Als het verbruik van de klant, dat is herberekend op jaarbasis, met minstens 50% is toegenomen of met minsten 100 m<sup>3</sup>, is er sprake van een abnormaal hoog verbruik.

105. VMM, 2022 blz. 26.

106. In het geval van een commerciële activiteit met een individuele meter wordt de aansluiting eenzijdig afgesloten aan de openbare weg of door het plaatsen van een volle meter. Er is geen verdere procedure vereist.

107. Een Belgische onderneming die instaat voor de inning van schulden.



Tabel 8: afbetalingsplannen van VIVAQUA en toekenningsvoorwaarden

|                                          | Normaal verbruik                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Abnormaal verbruik<br>(alleen bij verdubbeling van het verbruik)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Gestandaardiseerd afbetalingsplan</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>&gt; 12 maanden maximum</li> <li>&gt; aan te vragen tot de dagvaarding</li> <li>&gt; wordt sowieso aangenomen</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>&gt; 60 maanden maximum</li> <li>&gt; aan te vragen tot de dagvaarding</li> <li>&gt; wordt sowieso aangenomen</li> <li>&gt; mogelijkheid om een lektarief te verkrijgen</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|                                          | Aangevraagd door de verbruiker                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | Aangevraagd door OCMW/Dienst voor Schuldbemiddeling                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <b>Redelijk afbetalingsplan</b>          | <ul style="list-style-type: none"> <li>&gt; moet worden aangevraagd bij VIVAQUA en gemotiveerd door de financiële situatie van de debiteur (moet het de verbruiker en zijn huishouden mogelijk maken om een menswaardig leven te leiden)</li> <li>&gt; 18 maanden maximum</li> <li>&gt; aan te vragen tot de dagvaarding</li> <li>&gt; weigering als drie termijnen van het afbetalingsplan van een voorgaande factuur niet werden gerespecteerd (behalve als die factuur inmiddels is betaald)</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>&gt; moet worden aangevraagd bij VIVAQUA en gemotiveerd door de financiële situatie van de debiteur (moet het de verbruiker en zijn huishouden mogelijk maken om een menswaardig leven te leiden)</li> <li>&gt; 18 maanden maximum</li> <li>&gt; aan te vragen tot de dagvaarding</li> <li>&gt; Wanneer dit afbetalingsplan aanvragen? <ul style="list-style-type: none"> <li>– vanaf ontvangst van de factuur (bij financiële problemen)</li> <li>– na het mislukken van het gestandaardiseerde afbetalingsplan</li> <li>– weigeren van een redelijk afbetalingsplan dat VIVAQUA aan de debiteur voorstelt</li> </ul> </li> <li>&gt; VIVAQUA kan dit afbetalingsplan niet weigeren ook als een voorgaande factuur onbetaald blijft.</li> </ul> |

Bron: VIVAQUA, 2022. Vadecum ten behoeve van de OCMW's van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Diensten voor Schuldbemiddeling

Wanneer de distributie plaatsvindt **voor huishoudelijke doeleinden** ten behoeve van een natuurlijke persoon die woont of gevestigd is in het gebouw dat bestemd is voor huisvesting waarvoor de aansluiting of het abonnement is gerealiseerd, kan VIVAQUA de levering niet eenzijdig onderbreken. VIVAQUA kan echter de watervoorziening voor een huishoudelijke gebruiker alleen beperken of onderbreken in de gevallen en onder de voorwaarden die hieronder zijn vermeld (artikel 38/1, §3, van het besluit van 20 oktober 2006 tot vaststelling van een kader voor het waterbeleid): Eurofides heeft een maand de tijd om contact op te nemen met de debiteur. Zodra deze termijn is verstreken, begint de gerechtelijke fase en stuurt de deurwaarder de debiteur een dagvaarding om voor een vrederechter te verschijnen. De kosten hiervoor bedragen gemiddeld al 250 euro. In dit stadium wordt geen betalingsplan meer toegestaan. Op de zitting bij de rechter kan de gebruiker een afbetalingsplan aanvragen.<sup>108</sup>

108. In dit stadium bedragen de kosten gemiddeld tussen 400 en 500 euro volgens het te innen bedrag. Als een deurwaarder het vonnis laat betekenen, komen daar nieuwe kosten bij, van gemiddeld 300 euro. VIVAQUA, 2022

Wanneer de levering gebeurt **voor huishoudelijke doeleinden** aan een natuurlijke persoon die woont of gedomicilieerd is in het gebouw dat bestemd is voor de woning waarvoor de aansluiting of het abonnement werd afgesloten, mag VIVAQUA de levering niet eenzijdig onderbreken. VIVAQUA mag de waterlevering aan een huishoudelijke gebruiker echter alleen **beperken of onderbreken** in de gevallen en onder de voorwaarden die hieronder worden opgesomd (artikel 38/1, §3, van de ordonnantie van 20 oktober 2006 tot vaststelling van een kader voor het waterbeleid):

**Tabel 9: gevallen en voorwaarden om de watervoorziening voor een huishoudelijke gebruiker te begrenzen of af te sluiten, Brussels Hoofdstedelijk Gewest**

|    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. | op schriftelijk verzoek van de gebruiker, dat door de operator naar behoren wordt vastgesteld;                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| 2. | in geval van overmacht zoals uitvoerig en uitdrukkelijk omschreven in de algemene voorwaarden van de operator;                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| 3. | indien nodig bij de herstelling, de vernieuwing, de wijziging, de verplaatsing, het onderhoud of de exploitatie van het openbare waterdistributienet, zoals omschreven in de algemene voorwaarden van de operator;                                                                                                                                                                |
| 4. | onverminderd de door de Regering bepaalde voorschriften om de kwaliteit van het voor menselijke consumptie bestemd water te waarborgen, in geval van een onmiddellijk en ernstig gevaar voor de volksgezondheid of de veiligheid van de waterbevoorrading, en zolang de situatie aanhoudt;                                                                                        |
| 5. | in geval van sluitende en door de operator behoorlijk vastgestelde aanwijzingen dankzij welke aangenomen kan worden dat het betrokken gebouw niet bewoond is, dit uitsluitend om elk risico op lekken of overstroming in het betrokken gebouw te voorkomen;                                                                                                                       |
| 6. | ter uitvoering van een rechterlijke beslissing wegens de naar behoren vastgestelde weigering om gevolg te geven aan of ontstentenis van een reactie van de gebruiker op aanvragen tot inspectie van de drinkwatervoorzieningsinstallatie binnenshuis, met inbegrip van het verzoek om toegang tot de in het betrokken gebouw geïnstalleerde meter(s);                             |
| 7. | ter uitvoering van een rechterlijke beslissing in geval van fraude of wegens de naar behoren vastgestelde weigering om gevolg te geven aan of ontstentenis van een reactie van de gebruiker op aanvragen tot inregelstelling van de drinkwatervoorzieningsinstallatie binnenshuis;                                                                                                |
| 8. | ter uitvoering van een rechterlijke beslissing wegens de naar behoren vastgestelde weigering of gebrek aan reactie van de gebruiker om gevolg te geven op aanvragen van de operator met het oog op noodzakelijke werken of herstellingen om een einde te stellen aan sterk oververbruik dat het resultaat is van een defect aan de drinkwatervoorzieningsinstallatie binnenshuis; |
| 9. | ter uitvoering van een door een burgemeester uitgevaardigd politiebepsluit in het geval van dreigend gevaar voor de bewoners of omwonenden dat is gerechtvaardigd door dwingende en dringende redenen van handhaving of herstel van de openbare orde. In dat geval is de hoogdringendheid van dien aard dat niet kan worden gewacht op een rechterlijke beslissing.               |

Bron: artikel 38/1, §3, van de ordonnantie van 20 oktober 2006 tot vaststelling van een kader voor het waterbeleid, VIVAQUA, 2022.

## Procedure bij wanbetaling in Wallonië <sup>109</sup>

De distributeur moet een betalingstermijn van ten minste 15 kalenderdagen geven vanaf de factuurdatum. Bij niet-betaling binnen deze termijn stuurt hij een herinnering vanaf de 30ste dag na de factuurdatum. De herinnering stelt een nieuwe betalingstermijn in van ten minste 10 kalenderdagen vanaf de verzenddatum van de herinnering (herinneringskosten van 4 euro). Als de factuur na het verstrijken van de termijn niet is betaald, stuurt de operator een ingebrekestelling met een nieuwe betalingstermijn van 5 kalenderdagen (administratiekosten: 4 euro plus de kosten voor aangetekende zending).

In Wallonië bestaat er een 'lektarief' dat onder bepaalde voorwaarden van toepassing is in geval van een abnormaal hoog verbruik en een verborgen of moeilijk op te sporen lek. <sup>110</sup>

Klanten die in gebreke blijven, kunnen via het OCMW een beroep doen op het Sociaal Waterfonds. Tenzij de klant zich hier tegen verzet, worden zijn gegevens doorgestuurd naar het OCMW als de betaling niet binnen de gestelde termijn gebeurt. Als de betaling niet binnen de in de ingebrekestelling gestelde termijn gebeurt, kunnen de verschuldigde bedragen automatisch verhoogd worden met de wettelijke interesten.

109. Gebaseerd op het online artikel van Droits Quotidiens «Quelle procédure en cas de défaut de paiement de ma facture d'eau? (Wallonie)», février 2023. <https://www.droitsquotidiens.be/fr/question/quelle-procedure-en-cas-de-defaut-de-paiement-de-ma-facture-deau-wallonie>

110. <https://www.swde.be/fr/que-faire-en-cas-de-fuite-deau-sur-votre-installation>

Aan het einde van deze procedure kan de waterdistributeur:

- › - **de klant dagvaarden** voor betaling van de factuur. Als de schuld wordt erkend in een vonnis, kan de leverancier vervolgens gebruik maken van dwangmaatregelen (loonbeslag, beslag op roerende goederen enz.);
- › - **een debietbegrenzer installeren**: de distributeur handelt op eigen initiatief, zonder de toestemming van een rechter te vragen. Hij moet eerst de klant per brief waarschuwen voor het risico van de installatie van een debietbegrenzer, evenals het OCMW. Als er geen oplossing wordt gevonden om de schuld aan te zuiveren, mag de distributeur de debietbegrenzer plaatsen, maar niet eerder dan 30 kalenderdagen na de datum van de brief. De distributeur moet de klant op de hoogte brengen van zijn beslissing en hoe die zal worden uitgevoerd. Als de schulden worden betaald, moet de waterdistributeur de debietbegrenzer binnen de 7 kalenderdagen verwijderen.

**De distributeur kan de watertoevoer niet eenzijdig afsluiten** als de factuur niet wordt betaald. Hij kan dit alleen doen in uitvoering van een gerechtelijk bevel dat hem de toestemming geeft om de levering te onderbreken.

## › Referentiebudget water

Een alternatieve methode voor onze indicatoren voor het meten van waterarmoede is het gebruik van het concept 'referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie'. Referentiebudgetten zijn gebaseerd op korven van goederen en diensten die huishoudens absoluut nodig hebben om op een menswaardige manier deel te nemen aan de samenleving (zie bijvoorbeeld Storms & Van den Bosch, 2009). Verschillende studies hebben **de minimumbudgetten berekend die huishoudens nodig hebben om in hun basisbehoeften te voorzien, waaronder water (d.w.z. het minimumbedrag dat huishoudens zouden moeten uitgeven om in hun basisbehoeften aan water te voorzien als ze volledig afhankelijk zouden zijn van het distributienetwerk)**.<sup>111</sup>

Deze benadering, die een ander en aanvullend perspectief biedt op onze indicatoren van waterarmoede, steunt op sterke veronderstellingen: **er wordt alleen rekening gehouden met de minimale behoeften van gezinnen die in een goede gezondheid verkeren, die over de nodige vaardigheden beschikken om hun budget goed te beheren, die in kwaliteitsvolle woningen leven (bv. zonder waterlekken) en die geen auto hebben**. Maar in het geval van waterarmoede hebben vooral huishoudens met een laag inkomen niet altijd toegang tot efficiënte apparatuur zoals een waterbesparende douche-kop of wasmachine (Vanhille et al, 2018).

111. Zie Vanhille et al., 2018. Om dit budget te berekenen moet je experts, bestaande richtlijnen en literatuur raadplegen om de minimumhoeveelheden water voor bepaalde activiteiten te bepalen (bv. lichaamsverzorging, wassen, koken enz.). Deze resultaten moeten vervolgens gecontroleerd worden door focusgroepen die bestaan uit mensen die al dan niet in armoede leven. Referentiebudgetten worden alleen berekend voor bepaalde types huishoudens (bv. huishoudens met één werkende volwassene of met één of twee gepensioneerden; gezinnen met kinderen).

## Bibliografie

- AQUAWAL, 2022. Rapport statistique 2021 de l'eau potable et de l'assainissement des eaux usées en Wallonie.
- AQUAWAL, 2021. La précarité hydrique en Wallonie: évolution, causes, solutions envisageables et le rôle du recouvrement.
- Aubard, B., & Robert, A. (2015). Etude exploratoire sur la précarité hydrique en Belgique, Novembre 2015, SIA Partners.
- Boardman, B. (1991). Fuel Poverty: From cold homes to affordable warmth, London: Belhaven Press.
- Boardman, B. (2010). Fixing fuel poverty: challenges and solutions, London: Earthscan.
- Bouzarovski, S., & Petrova, S. (2015). A global perspective on domestic energy deprivation: Overcoming the energy poverty-fuel poverty binary, *Energy Research & Social Science*, 10, 31-40.
- BRUGEL, 2022. Rapport annuel 2021 - Le secteur de l'eau en Région de Bruxelles-Capitale. Cahier thématique 05.
- Coene, J., Delbeke, B. (2016). Energiearmoede in cijfers, In: S. Oosterlynck, P. Raeymaeckers, J. Coene, B. Delbeke, P. Debruyne, T. Ghys (red), Armoede en Sociale Uitsluiting, Jaarboek 2016, Antwerpen: OASeS, Centrum Ongelijkheid, Armoede, Sociale Uitsluiting en de Stad, Universiteit Antwerpen
- CREG (2019). Studie over het aandeel van de elektriciteits- en aardgasfactuur in het budget van de Belgische huishoudens in 2018, 14 november 2019, Brussel: CREG, <https://www.creg.be/sites/default/files/assets/Publications/Studies/F2012NL.pdf>
- Delbeke, B., & Meyer, S. (2015). Barometer Energiearmoede (2009-2013), november 2015, Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- De schutter, J., & Storms, B. (2016). Hoeveel kost energie minimaal? De ontwikkeling van een normatief energiebudget, Vlas-studies 31, Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.
- Delbeke, B., & Verbeeck, G. (2014). Energiearmoede in België. Voorstel voor een barometer en principes voor preventieve maatregelen, In: D. Dierckx, J. Coene & P. Raeymaeckers (red.), Armoede en Sociale Uitsluiting, Jaarboek 2014, Leuven/Den Haag: Acco
- Devalière, I., Briant, P., & Arnault, S. (2011). La précarité énergétique: avoir froid ou dépenser trop pour se chauffer? , *INSEE Première*, n°1351, Mai 2011.
- Energy Poverty Advisory Hub (2022). Energy Poverty National Indicators. Insights for a more effective measuring. Energy Poverty Advisory Hub, [https://energy-poverty.ec.europa.eu/discover/publications/publications/energy-poverty-national-indicators-insights-more-effective-measuring\\_en](https://energy-poverty.ec.europa.eu/discover/publications/publications/energy-poverty-national-indicators-insights-more-effective-measuring_en)
- Europese Commissie (2020). Aanbeveling van de Commissie van 14 oktober 2020 over energiearmoede, Publicatieblad van de Europese Unie, 27.10.2020
- Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie (2020). Richtlijn (EU) 2020/2184 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2020 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (herschikking), 23.12.2020
- Hancock, R., & Isherwood, B. (1979). Household Expenditure on Fuel: Distributional Impacts, London: Economic Adviser's Office, DHSS
- Hills, J. (2012). Getting the measure of fuel poverty, final report on the fuel poverty review, 2012 CASE-report, 72, London, UK: Centre for Analysis of Social Exclusion & London School of Economics and Political Science.
- Holzemer, L., Delbeke, B., Meyer, S., Oosterlynck, S. (2014). Baromètre de la Précarité énergétique. Méthodologie et détails techniques, ULB-CEESE/UA-OASeS, Anvers-Bruxelles, 71p
- Huybrechts, F., Meyer, S., & Vranken, J. (2011). Energiearmoede in België, finaal rapport december 2011, Brussel/Antwerpen: CEESE (ULB) & OASeS (Universiteit Antwerpen).

- May X. et al., 2021. *Formes, facteurs et importance de la vulnérabilité hydrique dans une métropole européenne – Le cas de Bruxelles*. EchoGéo n°57 – Les enjeux de l'alimentation en eau potable des villes.
- Meyer, S., Holzemer, L., Delbeke, B., Middlemiss, L., Maréchal, K. (2018). Capturing the multifaceted nature of energy poverty: Lessons from Belgium, *Energy Research & Social Science*, 40, 273-283
- Nussbaumer, P., Bazilian, M., Modi, V. (2012). Measuring energy poverty: Focusing on what matters, *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 16(1), 231-243
- Liddell, C., Morris, C., McKenzie, S., & Rae, G. (2012). Measuring and monitoring fuel poverty in the UK: National and regional perspectives, *Energy Policy*, 49, 27-32.
- OFWAT (2015). Affordability and debt 2014-15, supporting information, December 2015, via [http://www.ofwat.gov.uk/wp-content/uploads/2015/12/pap\\_tec20151201affordabilitysupp.pdf](http://www.ofwat.gov.uk/wp-content/uploads/2015/12/pap_tec20151201affordabilitysupp.pdf)
- Sawkins, J. W., & Dickie, V. A. (2005). Affordability of Household Water and Sewerage Services in Great Britain. *Fiscal Studies*, 26(2), 225-244.
- Smets, H., 2008. *De l'eau potable à un prix abordable*. Johanet, Paris.
- Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) (2012). Rapport: Sociale aspecten waterbeleid, 21 november 2012, Brussel: Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen.
- Storms, B., & Van den Bosch, K. (2009). Wat heeft een gezin minimaal nodig? Een budgetstandaard voor Vlaanderen, Acco: Leuven/Den Haag.
- Thomson, H., Bouzarovski, S., & Snell, C. (2017). Rethinking the measurement of energy poverty in Europe: a critical analysis of indicators and data, *Indoor Built Environment*, 26(7), 879-901
- Trinomics (2016). Selecting Indicators to Measure Energy Poverty Under the Pilot Project 'Energy Poverty – Assessment of the Impact of the Crisis and Review of Existing and Possible New Measures in the Member States. Framework Contract ENER/A4/516-2014 – Final Report, Rotterdam: Trinomics B.V.
- UKWIR (2020). Defining water poverty and evaluating existing information and approaches to reduce water poverty, <https://ukwir.org/bq-defining-water-poverty-and-evaluating-existing-information-and-approaches-to-reduce-water-poverty>
- Vanhille, J., Goedemé, T., Penne, T., Van Thielen, L., & Storms, B. (2018). Measuring water affordability in developed economies. The added value of a needs-based approach. *Journal of environmental management*, 217, 611-620.
- Van Vooren, D. (2019). Water voor iedereen! Situatieschets van waterarmoede in België – 2019, Brussel: Koning Boudewijnstichting
- Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), 2022. Statistieken toepassing algemeen waterverkoopreglement.
- VMM, 2018. Watergebruik door huishoudens – Het watergebruik in 2016 bij de Vlaming thuis.
- Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt (VREG) (2023). Sociaal Rapport. Sociale statistieken over huishoudelijke afnemers 2022, Brussel: VREG. <https://www.vreg.be/sites/default/files/document/rapp-2023-11.pdf>
- Waddams Price, C., Brazier, K., Wang, W. (2012). Objective and subjective measures of fuel poverty, *Energy Policy*, 49, 33-39
- Water UK (2020a). Water UK response to call for evidence for the independent review of affordability support for financially vulnerable water customers in England and Wales, <https://www.water.org.uk/wp-content/uploads/2020/12/Water-UK-response-to-call-for-evidence-for-CCW-Affordability-Review.pdf>
- Water UK (2020b). Measuring Water Poverty using a bills to income metric, Final report, <https://www.water.org.uk/wp-content/uploads/2020/08/Measuring-Water-Poverty-using-a-bills-to-income-metric-Final-Report.pdf>

## Index van figuren

|                        |                                                                                                                                                                                                                                  |    |
|------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Illustratie 1:</b>  | oorzaken en gevolgen van waterarmoede. De drie belangrijkste verklarende factoren. ....                                                                                                                                          | 8  |
| <b>Illustratie 2:</b>  | duur van de hittegolven in België (Ukkel, 1901-2021) .....                                                                                                                                                                       | 9  |
| <b>Illustratie 3:</b>  | neerslag in België, juli 2021. ....                                                                                                                                                                                              | 10 |
| <b>Illustratie 4:</b>  | gemiddelde jaarlijkse evolutie van het leidingwaterverbruik door huishoudens<br>volgens het aantal leden van het huishouden .....                                                                                                | 11 |
| <b>Illustratie 5:</b>  | verdeling van het gemiddelde waterverbruik (alle waterbronnen samen: leiding-,<br>hemel- en putwater) per persoon en per dag, volgens gebruik. ....                                                                              | 12 |
| <b>Illustratie 6:</b>  | evolutie van de prijs van water in vergelijking met de consumptieprijsindex (CPI), 2010-2021 .....                                                                                                                               | 13 |
| <b>Illustratie 7:</b>  | mediaan factuur voor drinkwater van huishoudens, volgens gewest, 2021 .....                                                                                                                                                      | 15 |
| <b>Illustratie 8:</b>  | gemiddelde factuur van drinkwater voor huishoudens,<br>volgens het equivalente inkomensdeciel, 2021 .....                                                                                                                        | 15 |
| <b>Illustratie 9:</b>  | Mediane equivalente beschikbare inkomens (EQ_INC20) van huishoudens,<br>op Belgisch niveau en per gewest (in euro/maand in lopende prijzen 2021) .....                                                                           | 17 |
| <b>Illustratie 10:</b> | mediane maandelijkse huisvestingskosten voor huishoudens,<br>in België of volgens het gewest waar men woont (prijzen voor 2021) .....                                                                                            | 17 |
| <b>Illustratie 11:</b> | percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, in België en volgens gewest, 2021 ....                                                                                                                                  | 18 |
| <b>Illustratie 12:</b> | percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens bevolkingsdichtheid, 2021 ...                                                                                                                                   | 19 |
| <b>Illustratie 13:</b> | de diepte van waterarmoede, in België en volgens gewest, 2021 .....                                                                                                                                                              | 20 |
| <b>Illustratie 14:</b> | percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede<br>op basis van de indicator PH3, in België en volgens gewest, 2021 .....                                                                                                | 21 |
| <b>Illustratie 15:</b> | overlapping tussen water- en energiearmoede, 2021 .....                                                                                                                                                                          | 22 |
| <b>Illustratie 16:</b> | overlap tussen armoederisico en waterarmoede, 2021 .....                                                                                                                                                                         | 23 |
| <b>Illustratie 17:</b> | percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede (zonder toepassing<br>van de voorwaarde dat ze tot de eerste vijf equivalente inkomensdecielen moeten behoren),<br>per deciel beschikbaar equivalent inkomen, 2021 ..... | 24 |
| <b>Illustratie 18:</b> | overlap tussen lage werkintensiteit en waterarmoede, 2021 .....                                                                                                                                                                  | 25 |
| <b>Illustratie 19:</b> | overlap tussen situaties van ernstige materiële en sociale deprivatie en waterarmoede, 2021 .....                                                                                                                                | 26 |
| <b>Illustratie 20:</b> | overlap tussen situaties van risico op armoede of sociale uitsluiting (AROPE)<br>en waterarmoede, 2021 .....                                                                                                                     | 26 |
| <b>Illustratie 21:</b> | percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens inkomensklasse, 2021 .....                                                                                                                                      | 27 |
| <b>Illustratie 22:</b> | percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens het type huishouden, 2021 ...                                                                                                                                   | 28 |
| <b>Illustratie 23:</b> | percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede,<br>volgens de status van hun huisvesting, 2021 .....                                                                                                                    | 29 |

|                        |                                                                                                                                    |    |
|------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Illustratie 24:</b> | vergelijking van huisvestingsstatus bij de groepen huishoudens in een situatie van (geen) waterarmoede, 2021 .....                 | 30 |
| <b>Illustratie 25:</b> | percentages huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens het type woning, 2021 .....                                      | 31 |
| <b>Illustratie 26:</b> | percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens de kwaliteit van de woning, 2021.....                             | 31 |
| <b>Illustratie 27:</b> | percentages individuen in een situatie van waterarmoede, volgens leeftijdscategorie, 2021.....                                     | 32 |
| <b>Illustratie 28:</b> | percentages individuen in een situatie van waterarmoede, volgens geslacht, 2021.....                                               | 32 |
| <b>Illustratie 29:</b> | percentages individuen die leefden in een huishouden met waterarmoede, volgens zelf gerapporteerde gezondheidstoestand, 2021 ..... | 33 |

## Index van de tabellen

|                 |                                                                                                                                                      |    |
|-----------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Tabel 1:</b> | percentage huishoudens in een situatie van waterarmoede, volgens de indicatore PH3, 2021 .....                                                       | 21 |
| <b>Tabel 2:</b> | lengte van het waterdistributienet, aantal watermeters thuis en lineaire verliesindex, per gewest, 2021.....                                         | 35 |
| <b>Tabel 3:</b> | evolutie van het aantal aanvaarde minnelijke schikkingen en het aantal controles op het verbruik dat in Vlaanderen is uitgevoerd, 2017-2021 .....    | 36 |
| <b>Tabel 4:</b> | aantal opgestarte afbetalingsplannen voor residentiële klanten, 2017-2021 .....                                                                      | 41 |
| <b>Tabel 5:</b> | aantal geïnstalleerde debietbegrenzers per gewest, 2019-2021 .....                                                                                   | 42 |
| <b>Tabel 6:</b> | aantal waterafsluitingen bij huishoudens wegens wanbetaling, per gewest, 2017-2021 .....                                                             | 43 |
| <b>Tabel 7:</b> | definitie van de AROPE-indicatoren en hun samenstellende onderdelen voor en na de herziening ..                                                      | 49 |
| <b>Tabel 8:</b> | afbetalingsplannen van VIVAQUA en toekenningsvoorwaarden .....                                                                                       | 57 |
| <b>Tabel 9:</b> | gevallen en voorwaarden om de watervoorziening voor een huishoudelijke gebruiker te begrenzen of af te sluiten, Brussels Hoofdstedelijk Gewest ..... | 58 |

## Colofon

**Titel** Barometer Waterarmoede  
Analyse en interpretatie van de resultaten voor 2021  
Cette publication est également disponible en français sous le titre :  
Baromètre de la précarité hydrique 2023  
Analyse et interprétation des résultats 2021  
Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting  
Brederodestraat 21  
1000 Brussel

**Auteurs** Sandrine Meyer - Université libre de Bruxelles (CEESE)  
Jill Coene - Universiteit Antwerpen (CRESC)

**Vertaling** Patrick De Rynck

**Coördinatie** Françoise Pissart, directeur  
**voor de Koning** Pascale Taminaux, senior projectcoördinator  
**Boudewijnstichting** Nathalie Troupée, projectmedewerkster

**Grafisch ontwerp** Kaligram  
**en layout**

Deze uitgave kan gratis worden gedownload van onze website [www.kbs-frb.be](http://www.kbs-frb.be)

**Wettelijk depot** D/2848/2023/21

**Bestelnummer** 3936

November 2023

Met de steun van de Nationale Loterij